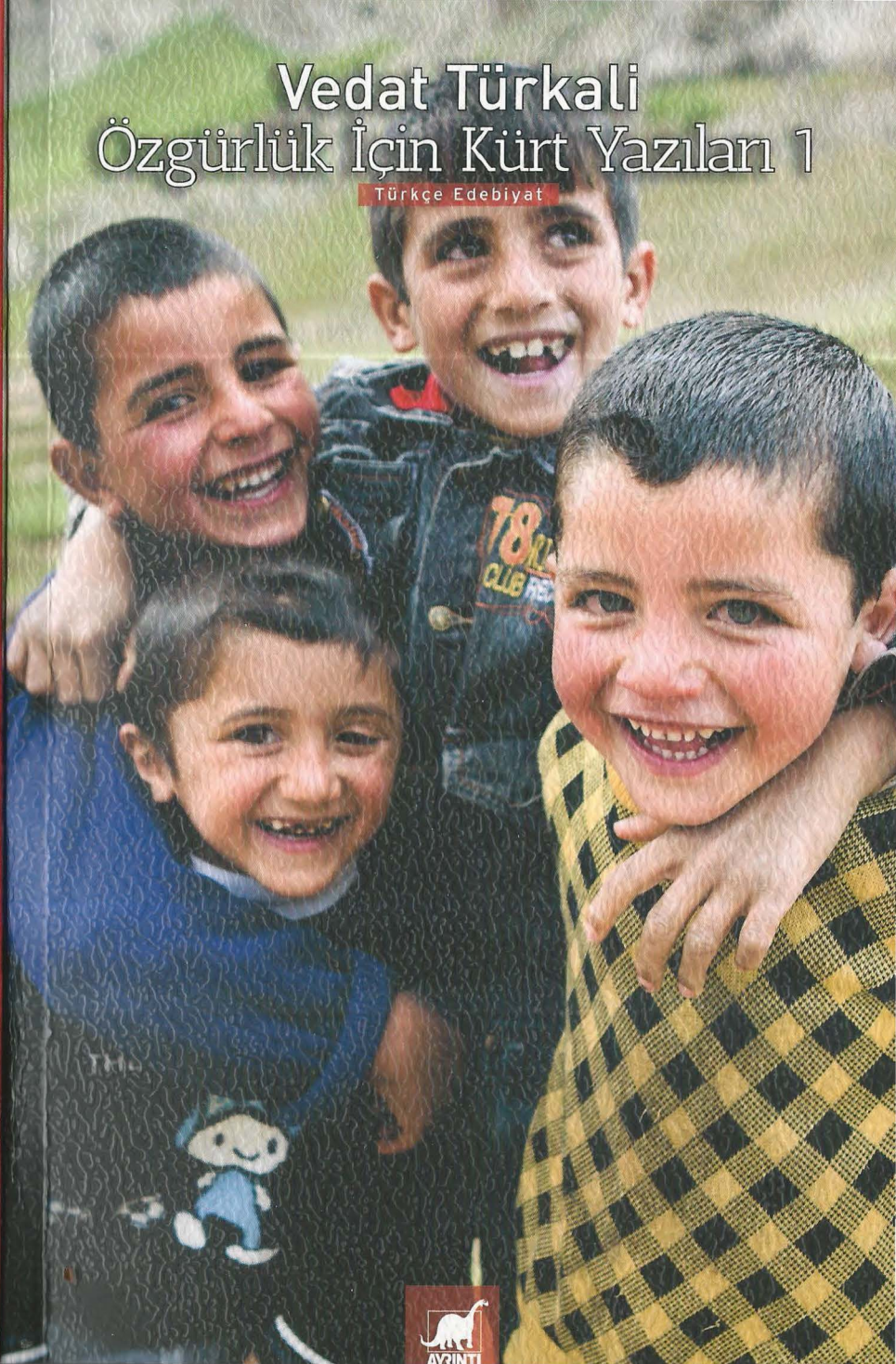
62
Türkçe Edebiyat

Vedat Türkali
Özgürlük İçin Kürt Yazıları 1

Türkçe Edebiyat

ÖZGÜRLÜK İÇİN KÜRT YAZILARI 1 • Vedat Türkali

1251

VEDAT TÜRKALİ

Asıl adı Abdülkadir Pirhasan. 1919 yılında Samsun'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nü bitirdi. Maltepe ve Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1951'de siyasal eylemlerde bulunmakla suçlanarak tutuklandı. Askeri mahkeme tarafından dokuz yıl hapis cezasına çarptırıldı. Yedi yıl sonra koşullu olarak serbest bırakıldı.

Vedat Türkali 1944-1950 yılları arasındaki ağır baskı döneminde devrimci sanat çevrelerinde ilk kez el altında dolaştırılan gizli şiirleriyle (özellikle "İstanbul" şiiri ile) tanındı. Şiir uğraşlarını gizlilik döneminden sonra düştüğü hapishane süresince de sürdürdü. Bütün şiirleri *Bekle Bizi İstanbul* (*Eski Şiirler Yeni Türküler*) 1979 yılında yayımlandı.

1958 yılında cezaevinden çıktıktan sonra sinema alanında çalıştı. 40'ın üzerinde senaryo yazdı ve üç filmin yönetmenliğini yaptı. Senaryolarını Vedat Türkali takma adıyla yazıyordu. Film alanındaki emekleri günümüz Türk Sineması'nda seçkin bir yer tutar. Geniş izleyici yığınlarını da saran bu çalışmalarının genç Türk Sineması'nın oluşum ve gelişiminde etkin bir yeri olduğu bilinen bir gerçektir.

Bu Gemi Nereye (1985) adlı düzyazı, söyleşi ve soruşturmalarından oluşan kitabı, Türk Sineması üzerine araştırma yapacaklar için kaynakça niteliğindedir.

Önsözlerinde Türk Sineması'nın yapısı ile ilgili önemli açıklamaları içeren iki senaryo kitabı var: 1. *Üç Film Birden* (1979; *Bedrana, Kara Çarşaflı Gelin, Analık Davası*) 2. *Eski Filmler* (1984; *Otobüs Yolcuları, Karanlıkta Uyananlar, Güneşli Bataklık, Umutsuz Şafaklar*).

Yazdığı dört tiyatro oyunu, ulusal gelenek ve değerlere dayanan oyunlar olarak (ikisi türkülerle işlenmiş epik yapıda) özgün öncü nitelikler taşır. *141. Basamak*, 1970'de Ankara'da sergilendi. *Bu Ölü Kalkacak*, 1976 yılında İstanbul Belediye Şehir Tiyatrosu'nda sergilenirken yasaklandı. *Dallar Yeşil Olmalı*, 1985'te yayımlandı. Yazdığı son tiyatro oyunu olan *Şeytanın Kaşık Oyunları* (2000) deprem konusunu işlemektedir. Bu dört tiyatro oyunu, *Tiyatro Oyunları* adıyla Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

1974 yılında yayımlanan ilk romanı *Bir Gün Tek Başına*'da 27 Mayıs askeri darbesi öncesindeki Türkiye aydınlarının bunalımlı çıkmazını sergiler. Bu roman sanatsal ve yazınsal görüşlerinden ödün vermeden sinematografik özelliklerin romana aktarıldığı üstün başarılı bir yapıt olarak heyecanla karşılanmıştır.

Vedat Türkali, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Barış Derneği yöneticilik ve üyeliklerinde bulundu. Aydınlar Dilekçesi ve Barış Derneği davalarından yargılandı.

İkinci romanı *Mavi Karanlık* ağır koşullarda aydınlar arası hesaplaşmaya dayanan umutsuz bir sevi romanı olarak 1983'te yayımlandı.

Üçüncü romanı *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* (1986) için Türk romanında bir dönüm noktasıdır denebilir. Bu yapıtında da Türkali, bir tarih parçasının karmaşasındaki Türkiye'nin çelişkilerle yüklü acı tatlı serüvenini bölüşen tanıklarıyla yüz yüze getiriyor okuyanları.

1990'da yayımlanan *Tek Kişilik Ölüm*, gerçek kişilere ve gerçek olaylara dayalı bir dönem romanıdır.

Daha sonraki on yıl boyunca Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi niteliğindeki, İkinci Dünya Savaşı döneminin siyasal yapısının sergilendiği *Güven* (2005) adlı iki ciltlik romanını yazar. Bu romanı rahat yazmak için 10 yıl Londra'da kalır.

Komünist (2001) adlı bir anı kitabı vardır. Bu kitap çocukluğundan ve tutuklanma sürecine kadarki yaşamından kesitler içerir.

2004 yılında yayımlanan ve ayrıksı bir aşkı anlatan *Kayıp Romanlar* adlı romanı ise '90'lı yıllar Türkiye'sini, siyasi sürgünden ülkesine dönen emekli bir doktorun gözünden anlatır. Bir İstanbul romanıdır ancak romanın akışı İstanbul'dan Diyarbakır'a, oradan da İsviçre'ye kadar uzanır.

Yalancı Tanıklar Kahvesi (2009), 12 Eylül'e giden süreçte geçer. Kökleri o yıllara dayanan ve ağırlığını günümüzde çokça hissettiren toplumsal ve siyasal gelişmeler, çatışmalar, toplumsal güç olarak din ve sendikalaşmalar gibi konuların ve olayların sağlam bir fon oluşturduğu roman, 12 Eylül darbesine doğru giderken, kahramanlarının hayatları üzerinden farklı bir bakış açısı getiriyor.

Önce film ve daha sonra 80 bölümlük TV dizisi olarak oldukça ses getiren *Fatmagül'ün Suçu Ne?* 2011 yılında roman olarak yayımlanmıştır.

İlk baskısı Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan *Bitti Bitti Bitmedi* (2014) romanında ise Türkiye'nin tartışmalı konularından olan Ermeni meselesini de mercek altına almıştır.

Bunların dışında düzyazıları, söyleşileri, savunmaları *Tüm Yazıları Konuşmaları 1* (2001), *Tüm Yazıları Konuşmaları 2* (2014) adlı kitaplarda toplanmıştır. Ayrıca yazarın Kürt sorunu ile ilgili yazıları *Özgürlük İçin Kürt Yazıları* (2002), *Özgürlük İçin Kürt Yazıları 2* (2014) adlı kitaplarında yer almaktadır.

Vedat Türkali, senaryoları, oyunları ve romanları ile ulusal ve uluslararası alanda birçok ödül almıştır. *Bir Gün Tek Başına* adlı romanı ile 1974 Milliyet Roman ödülü ve 1976 Orhan Kemal Roman ödülü; Çekoslovakya'da Carlovy Vary Film Festivali'nde *Bedrana* filmiyle, 1982 Cidale, *Güneşli Bataklık* ile 1982 sendika ödüllerinden başka *Dallar Yeşil Olmalı* oyunu ile de 1970 TRT Sanat ödüllerini almıştır. 1 Mayıs 2004-1 Mayıs 2005 yılı, aydınların, sanatçıların, kültür sanat kurumlarının ve insan hakları savunucularının katılımı ile "Vedat Türkali Yılı" ilan edilmiştir. Çok çeşitli etkinliklerle geçen bu bir yıl, ilk kez yaşayan bir aydına armağan edilmiştir. Vedat Türkali, son olarak 2016'da Sarıyer Belediyesi'nin düzenlediği, ilkini Yaşar Kemal'in, ikincisini Zülfü Livaneli'nin aldığı "Beyaz Martı Edebiyat Onur Ödülü"ne layık görüldü. Edebiyatın çeşitli alanlarında muntazam eserler yaratan Vedat Türkali, 29 Ağustos 2016'da aramızdan ayrıldı.

Vedat Türkali

Özgürlük İçin Kürt Yazıları 1

Ayrıntı: *1251*
Türkçe Edebiyat Dizisi: *62*

Özgürlük İçin Kürt Yazıları 1
Vedat Türkali

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© Vedat Türkali, 2014

Bu kitabın yayım hakları ONK Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bu kitabın tüm yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Fotoğrafı
Christian Marquardt Getty Images News / Getty Images Turkey

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Baskı *1996*
Gendaş Yayınları, *2002*
Everest Yayınları, Üç Baskı, *2005, 2011*

Ayrıntı Yayınları'nda, Birinci Basım, *2018*
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-605-314-339-0
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu-İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Özgürlük İçin Kürt Yazıları 1

VEDAT TÜRKALİ ESERLERİ

BİR GÜN TEK BAŞINA
MAVİ KARANLIK
YEŞİLÇAM DEDİKLERİ TÜRKİYE
TEK KİŞİLİK ÖLÜM
GÜVEN-1, GÜVEN-2
KOMÜNİST
YALANCI TANIKLAR KAHVESİ
BİTTİ BİTTİ BİTMEDİ
FATMAGÜL'ÜN SUÇU NE?
BEKLE BİZİ İSTANBUL – BÜTÜN ŞİİRLERİ
TÜM YAZILARI KONUŞMALARI 1
TÜM YAZILARI KONUŞMALARI 2
ÖZGÜRLÜK İÇİN KÜRT YAZILARI 2
ÖZGÜRLÜK İÇİN KÜRT YAZILARI 1
ÜÇ FİLM BİRDEN – Senaryolar
ESKİ FİLMLER – Senaryolar
TİYATRO OYUNLARI

Bu kitabın bütün geliri,
yazarınca, köyleri yakılarak göçe zorlanmış
Kürt köylülerinin hasta çocuklarına bırakılmıştır.

İçindekiler

Duyuru 11
İsmail Beşikçi'de Türk Sorunu 15
Türkiye'nin Temel Yapısal Sorunu Kürt Sorunu 28
İlerde 64
Kelle 72
Sayın Başkan, Değerli Dinleyiciler 76
Bugün Ne Günüdür? 90
Suçlu Kim? 106
Helalleşme 114
Biz İşte Bu Devleti İstemiyoruz 123
Yürüyüş 127
Aziz Nesin'e Açık Mektup 130
Sevgi Desteği Gerekiyor 141

Duyuru*

Ülkemizin içinde bulunduğu ağır koşullar, olan bitenler üzerinde titizlikle durup düşünmemizi zorunlu kılıyor.

Ülkelerinde yaşayan halkların hakları konusunda tüm devletlerin sicilleri şu ya da bu biçimde lekeler taşır. İktidarı elinde tutanlarca devlet, baskı aracı niteliğiyle, bireylere karşı suç işlemeye yönelik bir kuruma kolayca dönüştürülebilmektedir. Halkların kendi haklarını savunma bilincinde olmaları bu yüzden zorunludur. Bu çatışmada ülke aydınlarının devletin baskıcı tutumuna karşı halklarının yanında yer almaları aydın olmanın ölçütü sayılmıştır.

TC devletinin 70 yıllık, tüm ülkeyi kapsayan yasal, yasadışı, açık, örtülü baskı eylemlerinin temelinde, belirleyici çoğu et-

* *2000'e DOĞRU*, 21 Haziran 1992.

kenlerin yanı sıra, özellikle bir halkı, Kürt halkını, karakol-kışla ağırlıklı devlet terörü ile sindirip ezerek Türk devletinin bütünlüğünü koruma, gelişmesini sağlama gerekçesi yatar. Böylece biz Türkler de başka bir ulusu baskı altında tutan ulus olarak demokrasiye, özgürlüğe hep özlemle bakakalmışızdır. Denebilir ki Kürt sorunu çözümlenmediği için ülkemizde demokrasi sorunu çözümlenememiştir. Demokrasi sorunu çözümlenmeden de Kürt sorunu çözümlenemez.

Yeryüzünün önemli petrol yörelerinden biri üzerindeki konumlarıyla Kürtler, halklara düşman gizli diplomasinin kirli pazarlıklarla bugün de oyun ve düzenler oluşturduğu bir bölgede, varlıkların koruma savaşı vermektedirler. Bu olgu bizi, en geniş kesimiyle aynı çatı altında yaşadığımız Kürt halkının sorunlarını tüm gerçekliği ile kavramaya, tarihsel kardeşliğimizi onların acılı özverilerine dayandırmanın sakıncalarını anlamaya zorlar. Devlet bütünlüğünü koruma köhne gerekçesiyle, Kürt halkını bugün de ezip sindirme yolunu tutanlar, bilmelidirler ki, tam bir aymazlık içindedirler; iki yanlı şoven duyguları azdırarak, yerli yersiz suçlama konusu ettikleri parçalanmanın adımlarını atmaktadırlar. Gençlerimizi yiyip acılarımızı artırmaktan başka sonuç vermeyen vahşi saldırıları, kıyımları, kırımları kışkırtma yoludur bu.

Meclis kürsüsünde konuşan Kürt milletvekiline saldırarak halkı adına konuşma fırsatı verilmeyen bir Türkiye'de...

Kürt öğretmeni işkenceyle öldüren subaya, acılılarla alay eder gibi, bir yıl hapis cezası uygun görülen bir Türkiye'de...

Af-İnfaz yasalarından Kürtlerin yararlanmaması için yasaların hukuk dışı zorlandığı bir Türkiye'de...

Milletvekillerince yerinde araştırma, soruşturmaya dayalı kanlı Nevruz raporunun yetkililerce göz ardı edildiği bir Türkiye'de...

Varlığı zaten tartışmalı hukuk devletinin iyice askıya alınmasına, basının üç gün göz yumması istenen bir Türkiye'de...

Daha da acısı, istenen üç günün kat kat fazlasıyla verildiği bir Türkiye'de, ülkenin yazgısı çok kötü çiziliyor demektir.

Böyle bir devlet yönetiminin, hücre evleri basıldığı savıyla –doğruları, yanlışları ne olursa olsun– gençlerin, polis timlerince sorgusuz, yargısız öldürülmesine göz yummasında yadırganacak hiçbir yan yoktur. Bu kıyımların, halkın katılımı süsüyle, çirkin ayinlere dönüştürülmesi, durumu daha da ağırlaştırmaktadır.

Çağın çok gerisindeki bu devlet yürütümünü salt arkalamanın değil, olaylar karşısında susmanın da suça katılmak olacağı bilinciyle, hiç kimsenin, hiçbir kurumun dar, siyasal kaygılarının aritmetiğine bağımlı olmadan, hep birlikte şunları söylememizin zorunluluğuna inanıyoruz:

Bugün sorumlu yerleri ellerinde tutanlarca, Türk Devleti adına insanlık suçu işlenmektedir. Bizler kendimizi, ulusumuzun tarihine, insanımızın onuruna sürülmek istenen bu lekeye karşı direnmekle yükümlü saymaktayız.

Sorumluları tarih, insanlık ve ulusal kamuoyumuz önünde suçluyor, koşullar elverdiğinde kendilerinden yasalar içinde davacı olma hakkımızı bir yurttaş olarak saklı tuttuğumuzu duyuruyoruz.

Prof. Dr. Server Tanilli *Vedat Türkali*

* * *

Değerli dostum Prof. Dr. Sayın Server Tanilli ile birlikte düşündüğümüz, 21 Haziran 1992 tarihli 2000'e DOĞRU*'da paralı yayımlanan bu duyuru, aynı biçimde basılması için,* Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Sabah *gazetelerine gönderildi önce; hiçbiri koymadı. Ne idiği, bugünkü gibi daha iyice ortaya çıkmadığı için, "solcu"* Cumhuriyet*'in nasıl olsa basacağı*

umuluyordu; yönetimdeki solcu dostların aracılığıyla indirim bile beklenebilirdi! Konu epeyi tartışma yaratmış gazetede, basılamaz bulunmuş orda da. Yönetimdeki "solcu" da, ilgili arkadaşa sonucu bildirirken, "Kürt milletvekili olmaz!", "Kürt öğretmen olmaz!" diye bas bas bağırmış telefonda.

"Solumuz"daki bu kararmanın nedenleri üzerine düşünceler bulacaksınız bu küçük kitapta. Çoğu dostlarımın benden duyduğu, benim de çok eskilerde rahmetli Atilla Tokatlı'dan dinlediğim ilginç bir olayı anlatacağım burda.

Bir günler, bey takımı arasında avcılık tutkusu pek yaygınmış Fransa'da. Attığını vurmak kolay değil, boşa atmak da heves kırıcı ya; ormanlarda, daha kuşlar yumurtadayken, geniş alanlar üstüne ağ gererlermiş. Uçuş denemelerine başlayıp da yükselince ağlara çarpıp düşe havalana büyüyen kuşlar öylesine koşullanırlarmış ki, av mevsimi gelip de ağlar kaldırılınca belirli yüksekliğin üstüne uçamazlar, kolayca vurulurlarmış.

Olayı niye anlattığımı umarım anladınız. Yetmiş yıllık baskılı eğitim, özellikle Kürt sorununda, insanımızın beyin çatısına, hem de paslı tellerden örülü öyle bir ağ gerdi ki, kaldırılmış da olsa, yukarılara uçup olaylara biraz yükseklerden bakmaya en yeteneklilerimizin bile gücü yetmiyor. Kaldı ki, hep tepemizde o ağ. Tüm acılarımızın kaynağı da bu.

Vedat Türkali

İsmail Beşikçi'de Türk Sorunu

İsmail Beşikçi'nin *Orgeneral Muğlalı Olayı - Otuzüç Kurşun* adlı kitabının sonlarına gelmiştim ki Ahmed Arif'in acı haberiyle sarsıldım. Uğur Mumcu'nun Ahmed Arif için yazdığı "Ahmed Arif Bir Kürt Şairidir" tümcesini acı bir gülümsemeyle okudum gene de. Kürt sorunuyla ilgili suçlamaların yarattığı etki sonucuydu bu yargı, kuşkusuz Uğur Mumcu da bilir ki, Ahmed Arif, Türk şairidir. Karanlık günlerde yiğitlikler göstermiş, namuslu, işinin ustası, dört dörtlük bir Türk şairidir.

Yeni çalışmanın kapsamında olan çoğu konular gibi Kürt sorunuyla ilgili yazılanları da izlemeye, eski okuduklarımı yeniden gözden geçirmeye çalışıyorum. Bu alanda bugün, kendine özgü ağırlığı olanlar, değerli bilim insanımız İsmail

Beşikçi'nin kitaplarıdır kuşkusuz. Ne denli önemli olduğunu yinelemeye gerek yok.

Kemalizm'in sömürgen, kimisinde emperyalist yamağı, diktacı yanını örtbas etme oyunlarına karşı Beşikçi'nin ortaya koyduğu belgeler, bulgular, onlara dayalı savlar tartışma alanına yeni boyutlar getirmiştir. Günün aynı bağlamda temel konusu da yıllar yılı en vahşi yöntemlerle örtbas edilmek istenen Kürt sorunudur. Artık iyice bellidir ki, bu ülkede Kürt sorunu çözülmeden demokrasi sorunu çözülemez. Ola ki demokrasi sorunu çözülmeden de Kürt sorunu çözülmeyecektir.

Kemalizm'in belirgin bir özelliği, imparatorluktan devraldığı ülkeyi "çağdaş uygarlık düzeyine", Batı kapitalizmine yaklaştırabilmek için deneme yanılmalarla yol yordam aramaktır. Ülkeyi uzun yıllar elinde tutan Halk Partisi kurucu, yöneticilerinin düşün-ekin bilgi dağarcığı elverdiği ölçüde.

Dağarcığı Fransız radikalizminin temelsiz ilkeleriyle ve Bolşeviklerden esintilerle sınırlı Kemalizm, halkı demokrasiye götüren bir rejim savıyla ortaya çıkmaya, halk egemenliğine dayandığı görünümü vermeye özen göstermiştir. Kapitalist gelişmeyi, cılız burjuvazisi yanında Batı özlemindeki aydın desteğiyle sağlama yolunda başka seçeneği de yoktur.

Bu eklektik yapısıyla Kemalizm, ekonomik konumu gereği bağımlı kaldığı ülkelerdeki akımlardan kaynaklanan yorumlara ister istemez açık, elverişli olmuştur. Dünyada, özellikle Avrupa'da faşizmin, savaş tehlikesinin başlamasıyla da Cumhuriyet Halk Partisi, Kemalizm'i sola, ileriye çekme çabaları gösteren devrimci kesimle, bunlara karşı devlet baskısını kullanan sağ, geri eğilimli güçlerin gizli-açık hırlaştığı, savaşım verdiği, çoğu kez sonuncuların baskın olduğu devlet örgütü niteliğiyle tekelci iktidarını sürdürmüştür.

Kemalistlerin laisizme geçmekle yitirdikleri, imparatorluğun kolaj ideolojisi "ümmet"in yerine, milliyet'i koymaları, kurmaya özendikleri yeni burjuva yapı gereğidir. Milliyetçiliği Türkçülük olarak almaları da doğaldır. Devlete sahip olma tarihsel birikimiyle, geçen yüzyıldan bu yana iyi kötü gelişen ulus ideolojisiyle, sanat, edebiyat, düşün ve siyaset alanlarındaki çekişmelere, kavgalara dayalı kazanımlarıyla, daha önemlisi de Ankara'da vatanı kurtarma savaşı veren yönetici çoğunluğun Türk oluşuyla yeni kurulan devletin yazgısı baştan belirlenmiştir. Kandırılarak ya da çeşitli baskılarla Türk ulusal devletince sindirilmeye çalışılan halkların en kalabalığı da Kürt halkıdır. Şu sözler önemli bir doğruya parmak basıyor sanırım: "Bir devlet tecrübesinden gelen ve 'mazlum ulus' konumuyla, dünya halkları gözünde önemli bir moral değer bulunduran yeni Türk yönetimi, Sovyetler ile emperyalist Batı arasındaki çelişkilerden de faydalanarak konumunu güçlendirmiştir. Türkler Sovyetler'e karşı 'mazlum ulus' konumuyla yaklaşıp destek ararken, Kürtler doğal olarak sorunun dışında bırakılmıştır; Batı'ya karşı yaklaşımlarında ise, Misak-ı Milli sınırlarına hâkim olmak için Kürtler kullanılmıştır?"*

Daha önce Osmanlı'da da, ya devletçe kesilmiş ya da mezhep çatışmaları içinde birbirine kırdırılmıştır Kürt halk yığınları. Sünni İdris Bitlisi'nin Osmanlı'yı arkalayarak Şiileri bastırması, evleri, ocakları gizlice işaretlenip bir gecede kırk bin Şii'nin kesildiği Yavuz Sultan Selim, Saint Barthelmy'si, Kürdistan tarihinin bilinen olaylarıdır. Belgelerle ortadadır ki Kürtler Kurtuluş Savaşı'nda da kandırılmışlardır. Savaş sırasında verilen vaatler yerine getirilmemiştir. Getirilebilir miydi? Nasıl getirilebilirdi? *Tarihe kızılmaz, üzerinde düşünülür.* "Tanrı'nın hikmetine şaşıyorum - Dünyada bütün Kürtler - Neden haklarından mahrum - Neden hepsi ele mahkûm? -

* Hasan Yıldız, *Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan*, Koral Yay., 1991, s. 55.

Araplardan, Gürcülere varana dek - Her taraf Kürt kale gibi. Ama dört bir yandan Türk ve Acem'le sarılmış - Kürt halkı her iki yandan - Kaza ve kaderin oklarına nişan..."* On yedinci yüzyılın ikinci yarısında yaşamış büyük Kürt ozanı Ehmede Hani'nin üç yüz yıl önceki yakınması bu. Kimi halkların yazgısını acı çizmiş tarih! Kürt halkının yazgısı da en acılardan biri kuşkusuz.

Bu bilinenleri yineleyince Beşikçi'nin özen gösterdiği olguları saptama, değerlendirme yöntemine duyduğum saygıyla bir iki noktaya değinmeyi gerekli gördüm.

1. Kürt halkı üzerinde emperyalist paylaşım sonucuna varsa da, Lozan, Osmanlı İmparatorluğu'nun emperyalistçe paylaşımdan kurtarılabilenlerle yeni devletin sınırlarını çizme antlaşmasıdır. Kemalistler, bölgeye bir saldırıyla girip paylaşıma katılmamışlar, Kürtlerin de işbirliğiyle tarihten geleni kurtarmaya çalışmışlardır. Paris antlaşmalarıyla Sevr'de Kürtlere verilen ödün, bilinir ki kara gözleri için değildir. Amerika'nın Lozan'a karşı çıkışı da İngiliz, Amerikan petrol şirketleri arasında bölgedeki çıkar çatışmasına dayanır. Aklı başında Kürtlerin o kamptan gelen tatlı vaatlere bel bağlamamış olmalarının anlaşılmaz bir yanı yoktur.

Kemalistlerin burjuva ideolojisi ulusalcılığına dayalı devlet kurma çabaları (buna bir halkı ulus yapma da denebilir), Hasan Yıldız'ın yukarda verdiğimiz açıklaması gibi, tarihin rastlantılarına denk geldi; beceriklice de kullandılar bunu. Tarihi biraz derinliğine düşünürsek rastlantı demek için epey zorlanırız! Devraldığı Osmanlı mozaiğindeki tüm Müslüman halklar gibi Kürtleri de, tarih alanına yeni kimliği ile çıkarmaya çalıştıkları Türklük için eritip sindirilmesi gerekli insan kaynağı olarak aldı Kemalistler. Bu düşünce eskidir. Bu yolda ilk öneriyi yapan

* Roger Lescot, Emir Celadet Bedir Han, *Kürtçe Grameri*, Institut Kurde, Paris, 1970, s. 349.

Sultan Abdülhamit'tir. İttihatçılar da o politikayı yürütmüşler, ayrıca Doğu'da Ermeni halkının ezilip bastırılması, İngiliz kompradorları olan Ermeni varsılların mallarının yağması için Kürt ağalarını, beylerini kışkırtıp kullanmışlardır.

Özetle denebilir ki, I. Dünya Savaşı'ndan sonraki parçalanmada, yeni filizlenen Kürt milliyetçiliği Kemalist Türk milliyetçiliği gibi Bolşeviklerle işbirliği yapma akıllılığını gösterememiş, uluslararası asıl güçlü dayanaktan yoksun kalmış, bir kesim de İngilizlerden, genellikle Batı emperyalist devletlerinden gelecek desteğe bel bağlamıştır. (Özellikle Barzanlıların Amerika'ya gösterdiği yakınlık, emperyalizmin baş militanlarından Kissinger'le flörtleri bugünlerde açıklandı. "Tek güvendiğim Amerika" dermiş Molla Mustafa!... Onların bir Cumhuriyeti olmaya hazırmış!... Yedikleri onca kazıktan sonra.)

Kürt kökenli kimi Osmanlı aydınları ise (İshak Sükûti, Abdullah Cevdet...) Türklerden ayrılmamayı baştan yeğlemişlerdir. *Türklüğün Esasları*'nı yazan Gökalp önce Kürtçülüğü denemeye kalkışır, çıkar yol olmadığına inanarak vazgeçer. Osmanlı artığı Müslüman halklar, özellikle de Kürtler çeşitli baskılarla, kanla, gözyaşıyla Türk potasına dökülür.

'20'lerde, Sultan Galiyef'çi Tatar devrimcilerinin Başkırlarla bir devlette birleşme isteklerini, "geri kalmış Başkırlar üzerinde egemenlik kurmaya çalıştıkları" gerekçesiyle reddederek Tatarları "emperyalist şovenizm" ile suçlayan Lenin de tuttu Kemalistleri.* Petrollere göz diktikleri Kafkaslar'da türlü cinayetler işleyen İngiltere'ye, ilk işçi-köylü devletinin kurulduğu Sovyetler'e diş bileyen tüm emperyalist dünyaya karşı, Kürtleri de yanına alıp Kurtuluş Savaşı yürüten bir ülke için başka ne yapması beklenirdi?

* Alexander Bennigesen - Chanbal Çuelquejay, *Sultan Galiyef ve Sovyet Müslümanları*, Çev. Nezih Uzel, Hür Yay., 1981, s. 115.

İ. Beşikçi'ce sözü edilen ırkçılık da ancak özel anlamla yerindedir Yaygın ırkçı tavır kendi üstün kanının bozulmasına karşı setler, yasaklar koyar; karşı yanı ya da yanları aşağılayıp sımsıkı ayırır, yanına geçmesine izin vermez. Çeşitli ülkelerde, kara, sarı, kırmızı, derililere, Yahudilere yapılan uygulamalar gibi... Bilindiği gibi öyle olmadı Türkiye'de. Sözgelimi, egemen güçlerin en titizlendiği ordunun giriş kapısı Askeri Liselere alınan öğrenciler için ırk tahkikatı denen bir araştırma yapılırdı. Soyu sopu incelenirdi tümünün. Müslüman olmayan birileri çıkarsa okuldan uzaklaştırılırdı. Ama asıl araştırılan, soyunda, sopunda "Cumhuriyet'e başkaldırmış birilerinin" olup olmadığıydı; Kürt, Çerkez, Gürcü olup olmadığı değil. Doğu illerinden gelen bir sürü öğrenci ola ki Kürt kökenliydiler. Geçenlerde öldürülen General Hulusi Sayın da bunlardan biriydi sanırım. Türkçe'yi Kürt ağzı vurgulamasıyla konuşan sesi Askeri Lise'deki öğretmenlik yıllarımdan beri kulağımdadır.

Umarım bu sözlerim, bir halkı yok etmeye yönelik tarihsel bir zulmü savunuyorum anlamına yorulmaz.

2. Bir sürü başkaldırmalar, kıyımlar, kırımlardan sonra Kemalizm'in başarıya ulaştığı izlenimi veren bir aşamaya varıldı Türkiye'de. Bu yeni süreç doğru değerlendirilmelidir.

Görünen, demokratik gelişme içinde çalkalanarak düşe kalka giden bir Türkiye'dir. Üniversitelerde, çeşitli eğitim kurumlarında yetişen kuşaklar, kökenlerinden söz etmek gereği duymadan yaşıyorlar, üretiyorlar, yaratıcı alanlarda ürün verip Türk kültürüne katkıda bulunuyorlar. Sözgelimi Ahmed Arif'le kardeşçe yakınlıklar içinde bulunmuş biriyim; Kürtlere sevecenlikle takılan tekerlemeler söylediğini anımsarım da, bir gün Kürtlüğünden söz ettiğini de, sayısız dinlediğim "Otuzüç Kurşun" şiirini Kürtler için yazdığını da onun ağzından duymadım. En yakın gördüğü bizlerden korkup saklayacağı bir şey miydi bu? Cemal Süreya, Zaza kökenliymiş. Kürt şairi mi

diyeceğiz? Ya da Selahattin Hilav'a Kürt çevirmeni, düşünürü mü? Yaşar Kemal Kürt romancısı mıdır? Yılmaz Güney'i de yakından tanıdım. Sonradan tutturduğu bir yoldur Kürtlük savı, Kürt sinemacısı mıdır Yılmaz Güney? Kürt ozanı, yazarı, çizeri, sanatçısı Kürtlerden çıkacak kuşku yok ki, Kürdümsülerden değil. Kürdü anlamak kolay değil, demiş Öcalan. Yürekten parçası olup ateşiyle yanmadıkça hangi halkı anlamak kolay? Onun içinde, onun diliyle yaşamadıkça... Peki böyledir diye yukarda adını saydığımız, saymadığımız bir sürü Kürt kökenli Türk sanatçısına, yazarına, çizerine, düşünürüne –Sayın Beşikçi'nin suçlama biçemiyle– "Asimile olarak, Türklere, özellikle Kemalist Türklere sığınıp asıllarını yadsımayla küçültüp aşağılaşmış alçaklar!" gözüyle mi bakacağız? Ters görünmüyor mu bu?

Bu bilinenleri neden yineliyorum? Türkiye'nin vardığı yeni aşamayla ortaya çıkan yapısını özenle doğru belirlemek için. Sayın Beşikçi'nin listelerle sergilediği Türk üniversitelerindeki, sağcısı, solcusuyla ünlü profesörlerin, adlarını sıraladığı yazarların, çizerlerin, gazetecilerin, sanatçıların, düşünürlerin, tümü aymaz, geri zekâlı ya da bilim dışına kaçıp gözlerini gerçeklere kapayan şoven vicdansızlar mıdır?

Sonra ne oldu bilmiyorum; gene Uğur Mumcu, Sayın İsmail Beşikçi'nin de bir zamanlar aynı duruma düştüğünü belgeleyen bir yazısından alıntı vermişti. Niye şaşılsın? Pek de doğaldır!...

Vardığı bu yeni aşamada, toplumun kendi iç dinamiğine dayalı, ilericilik savaşını vermiş kişileri de doğru değerlendirmemiz gerekir. Bugün İsmail Beşikçi kitaplarını yayımlayabiliyor, zindandan çıkabiliyor, toplumda kendini kollayan, savunan kamuoyu desteği sağlayabiliyorsa bu, ilerici Kemalistlerin de şu ya da bu biçimde katıldığı uzun kavgalar sonucu varılabilmiş bir süreçtir.

Gözden kaçmaması gerekli bir önemli nokta da şu: Doğu, Kürtler çok partili dönemle biraz soluk alır oldu. 61 Anayasası'yla ilerici akımlar görece bir yasallıkla su yüzüne çıkınca Doğu'daki Kürt halkı da Türkiye'nin bütünlüğü içinde sınıfsal kökenlerine göre örgütlerde yer almaya başladılar. Ülkenin demokratik gelişmesine gönül bağlıyorlardı. Demokrasiyi çamura batırıp çıkmaza sokmakta yarar bulan o günkü çapsız yönetici kadro (başta 61 Anayasası katillerinin suça azmettiricisi, bugün alanlarda gerdan kırıp demokrasi kabadayılığına kalkan Süleyman Bey) bu doğal yolu (sağ olsunlar!) tarihsel bir ferasetle tıkayınca Doğu'daki Kürt halkı için ulusal biçimde kendi başlarının umarına bakmaktan başka yol kalmadı. Bu bilinç Türkiye'nin demokratik gelişmesine acılı bir ivme kazandırdı.

Bu ivmeyle yeni çözümler aranan günümüzde, Kemalistleri tümüyle Evren Paşa – Coşkun Kırca düzeyinde almak da olgulara dayanmak değil, olgulara göz kapamak diye nitelenebilir.

Behice Boran'dan, Mihri Belli'den başlayarak eski yeni tüm komünistleri de şovenliğe kaymış hayınlar listesine alıyor İsmail Beşikçi. Kapatılan bir partinin Yargıtay'ca onanmış kapatılma nedeni ortadayken, yasal parti kurmak için yeniden çaba gösteren bir önderin, Behice Boran'ın aynı açığı vermemek, karşı yana silah kaptırmamak için Kürt konusunda susmak zorunda kalması çok mu anlaşılmaz bir şeydir? Devrimcilerin sırasında yüreklerine basıp susarak aşmak zorunda kaldıkları engelleri yok sayıp onları ağır biçimde suçlamak, acımasızlığı bir yana, yanlış olmuyor mu? Gereğinde doğruları yiğitçe söyleyip cezayı üstlenmek kutsanacak bir tavırdır. Ama Türkiye'nin mayınlı alanlarından geçerken, provokasyona düşme kaygısıyla kılı kırk yararak yasal örgütlenme çabası gösterip yolları açmaya çalışanları

tarihsel görevlerinden kaçmış gibi küçültmek olgulara ters düşmek değil midir?

Kemalizm'in, şu ya da bu biçimde Türkiye'yi sürükleyerek vardığı aşamanın tüm boyutları görmezden gelinip olayları salt bir açıdan değerlendirmek, sağcısından Marksist-Leninist'ine, bir toplumun tüm kişilerini, kurumlarını hayınlıkla suçlamak yalnız ölçüsüzlük değil, çok da tehlikeli bir yanlıştır. Ezilen bu halkın intikamcı, şoven duygularını kışkırtmaktan, halkları birbirine kırdırmakta çıkarı olanları sevindirici kanlı çözümsüzlüklere düşürmekten öteye sonuç getirmez. Örnekleri tarihte çok görüldü, bugün de yaşanıyor. Bir adım ötesi "Türklere ölüm!"dür bunun. Tüm halk düşmanlarının bayramıdır. "Kürtlere ölüm!"ü de birliğinde getirir. Yetmiş yıl sosyalist kardeşlik içinde geliştiklerine inandığımız halklar, Kafkaslar'da bir avuç toprak için en şoven duygularla birbirlerini boğazlarken, Çin, Vietnam utanç savaşı, Kamboçya olayları yaşanmışken, halklara eşit haklar verilerek sorunların çözüldüğü söylenen Yugoslavya'nın durumu ortadayken gerçek halk sevgisi taşıyan, halkların kanını esirgeyen kişilerin çok gerçekçi olmaları, sorunun bütün boyutlarını titizlikle göz önünde bulundurmaları gerekir. Özellikle emperyalizmin Ortadoğu toplumsal deprem kuşağında sallanıp duran ülkelerin sorunlarına çözüm arayanlar için gerçekçi yaklaşım –evet antiemperyalist–, ancak ne getireceği bilinmez geleceklerin yapay, coşkulu düşlerine değil, yüzyıllar boyu birlikte yaşayan halklar arası bağların doğal güvenilirliğine dayalı, anlaşılabilir somutlukla yol çizmek olmalıdır. Kapitalist restorasyon şenlikleri yaşanan bir dünyada, burjuvazinin ürünü milliyetçilik duygularının baş köşeye geçmesi yadırganmaz. Sonucunda "Kurban Bayramı" beklentileri de!.. Sürgit mazlum millet yoktur. Dünün mazlumları bugünün zalimleri oldukları gibi, bugünün mazlumlarından yarın nelerin çıkacağı kestirilemez.

3. Kürt sorununda Türkiye'deki bütün Marksistlerin uyuduğu ya da sorunu görmezden geldikleri savı abartmadır.

Türkiye'ye '40'lı yıllarda gelip TKP'de, desantralizasyon döneminden sonra çalışan Mihri Belli'yi simge diye alarak, TKP'yi salt onun sözleriyle yargılamak doğru değildir. TKP daha 30'lu yıllardaki programında, "... Amele köylü hükümeti kesif halk kitleleri halinde yaşayan milli ekalliyetlere, Kürtlere, Lazlara mukadderatlarını serbestçe tayin etmek ve arzu ederlerse devletten ayrılmak hakkını bahşeder" der. Bu sözleri ben, daha sonraki yıllarda Dr. Şefik Hüsnü'den de çeşitli kez duymuşumdur. TKP'nin *İNKILAP YOLU* dergisinin Temmuz Ağustos 1930, 1-2 birlikte sayısında "F" simgesiyle yayımlanan (Ferdi, bilindiği gibi, Doktor Şefik Hüsnü'nün Komintern'de kullanılan kod adıdır) "MEMLEKET MESELELERİ: İKİNCİ KÜRT İSYANI" adlı, 5-6 sayfa tutan uzunca makalede de, TKP'nin Kürt emekçi halkının, ezilen ulusal varlığından yana kararlı tutumu yinelenir. "ANKARA MİLLİ EKALLİYET VE İKTİSAT SİYASETLERİYLE EKTİĞİNİ DEVŞİRİYOR ve İSYAN MEMLEKETTE FEVKALADE BİR İÇTİMAİ GERGİNLİĞİN VE SEFALETİN MAHSULÜ" başlıklarının altında sorun ayrıntılarıyla incelemeye alınarak, bu olayın, doğrudan, Sovyetler'le yakın siyasal çizgideki Türkiye'ye, dolayısıyla Sovyetler Birliği'ne, emperyalist İngiltere'ce kuklası Pehlevi İranı'nın kullanılmasıyla tezgâhlanmış bir saldırı olduğu savı açıklanır. Emperyalist İngiltere İran'ı Sovyetler'e karşı, tıpkı Batı'daki Polonya gibi, güneyde yuvalanmış bir kuşatma üssü olarak güçlendirmek, Türkiye'yi de yıpratıp çökertmek çabasındadır. Ağrı Ayaklanması'nın temeldeki Kürt halkının Kemalist iktidarlarca ezilip soyulması gerçeği önünde vurgulandıktan sonra o günkü uluslararası siyasal konjonktürde öne çıkarılan yanı budur.

Soruna TKP'ce bu yaklaşımın, Sovyetler Birliği'nin Komintern'in siyasal tanısına, Kürt sorunundaki tutumuna

esin kaynağı olduğu, giderek onu etkileyip belirlediği savında görünüyor Sayın Beşikçi.

Şefik Hüsnü'nün, makalesindeki siyasal yargıya varmak için, Sovyet haber kaynaklarının dışına çıkacağını, hele onlara yol göstericilik yapacağını düşünmek, Sayın Beşikçi bağışlasın, hiç de akla yakın gelmiyor.

Şöyle deniyor, Şefik Hüsnü'nün olabilecek yazıda: "Bu mücadelede mürtecilerin peşine gitmekle köylülük feci bir suretle yanılıyor, bizzat kendi maksatlarına karşı hareket etmiş oluyor. Fakat onu mazur görmek lazımdır. Bugüne kadar hangi samimi inkılapçı fırka çıktı, ona hakikatı anlattı da o dinlemedi? Bu sahada Türkiye Komünist Fırkası da vazifesini yapma fırsatını henüz bulamamıştır."

Yazık ki hiçbir gün de bulamadı. Özellikle Kürt sorununda TKP, başarılı somut bir iş yapma olanağı bulamamıştır. Ne yapılabilirdi? O yılların Merkez Komitesi'nde azınlıklar sorunu temel tartışma konularından biridir. "Bu mesele [Kürt sorunundan söz ediyor. V. T.] karşısında, Parti'nin şimdiye kadar takındığı tavır ciddi ve merhametsiz bir eleştiriye değer."* TKP Merkez Komitesi üyesi Dr. Hikmet Kıvılcımlı söylüyor bunu da.

Şimdi yadırgadığım şu noktaya değineyim: Beşikçi'nin *Orgeneral Muğlalı - Otuzüç Kurşun* adlı kitabının yazılışı epeyi eskiymiş ama elimdeki ilk baskısı, Mart '92 tarihini taşıyor. Yol Yayınları'nca Nisan 1979'da basılan Dr. Kıvılcımlı'nın adını verdiğim kitabını Beşikçi'nin görmemiş olması, hiç sözünü etmemesi biraz şaşılası geldi bana. Bu kitap Dr. Hikmet Kıvılcımlı'ca hazırlanıp, '30'lu yılların başlarında TKP Merkez Komitesi'ne sunulmuş öneri-rapor niteliğindedir. Baştan sona Kürt sorununu ele alır. Altmış yıl önce yazılmış bu kitap ger-

* Dr. Hikmet Kıvılcımlı, *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*, Yol Yay., 1979, s. 205.

çek bir Türk Marksist devrimcisinin soruna nasıl ileri görüşle, bilimsel görüşle, bilimsel yöntemle, nasıl yiğitçe yaklaştığının, bugünlere de ışık tutan tarihsel belgesidir. Sayın Beşikçi'nin kitaplarında yer alan olguların hemen de tümünü (o günler uzanabildiği belgeler ölçüsünde) içerir.

Demek tablo İsmail Beşikçi'nin saptadığı kadar kara değildir. Türkiye'de tüm Marksistler Kemalistlerin dümen suyuna takılmamışlar, gerçekleri şoven duygularla yadsımamışlardır.

Yukarda değindik; Mihri Belli'yi eleştirirken Komintern'in, ona bağlı olarak Sovyetler Birliği'nin Kürt sorununa olumsuz yaklaşımında TKP başındakilerin, Türkiye'den gönderdikleri raporların etken olduğuna inandığını söylüyor Beşikçi! Dersim Ayaklanması'na karşı Rasim Davaz'ın (İsmail Bilen) yazısını örnek veriyor.* TKP yöneticisi İsmail Bilen'in Komintern'e, onun temel kaynağı Sovyetler Birliği'ni elinde tutan Stalin politikasına, Yalova'mızın ünlü devlet görevlisinden daha etkili olduğunu sanmak saflık olur. Stalin'e, Stalin'in Türkiye'ye karşı politikasına ağırlık koyacak TKP içinde başka bir yönetici olduğunu düşünmek de kolay değildir. Her genç komünist gibi ben de önderimiz Dr. Şefik Hüsnü'yü Moskova'da Stalin'in yakınında düşlerdim. Konuşma sırasında bir gün içtenlikle anlattığı bir olay itiraf edeyim ki epeyi şaşırttı, biraz da kırdı beni! "Bir kez gördüm Stalin'i" demişti. "Cumhuriyetlerden gelmiş gençlerle kutlanan bir şölen-törende yakınımızda durdu bir süre..."

O dönemde Stalin'le en yakın konuşabilen kişi Ankara Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı, Mustafa Kemal'in baş adamı Tevfik Rüştü Aras'tır. Komintern'in TKP için aldığı ünlü desantralizasyon kararında, iki devletin çıkarları gereği bu ilişkiler belirleyici olmuştur diye düşünmek gerçeğe daha yakın

* İsmail Beşikçi, *Tunceli Kanunu 1935 - Dersim Jenosidi*, Yurt Kitap-Yayın, 1992, 3, BI., s. 256 vd.

görünür. Kararı TKP'ye gelip ilk bildiren Polonyalı yoldaşın (o gün orada olan birinden Emin Sekun'dan duyduğumu söylüyorum. Sekun kişinin de adını vermişti ama notlarımda bulamadım),* "Şimdi size Komintern'in TKP için aldığı kararı açıklayacağım, ama sakın beni Mustafa Kemal'in casusu sanmayın!" diye söze girmesi verilen ödünün ne denli ağır bulunduğunu gösterir. Savaş tehlikesinin, faşist saldırının kapıyı çaldığı bir dönemde, Kemalistleri hiç değilse nötralize etmek zorunluluğuyla göze alınmış gerçekçi bir özveri sayılabilir. Rasim Davaz'ın (İsmail Bilen) sözü geçen yazısı "yukarı"nın aldığı karar ile uyum ürünüdür. Aşağıda (Türkiye'de) sorunları gerçek boyutları içinde saptayıp çözüm peşinde olanlar Kemalizm'in zindanındadır.

Görülüyor ki o dönemler, hiçbir olay, ne Türklerin, ne de Kürtlerin dar ulusal tarihleri açısından değil, ilk Sosyalist ülkenin korunması, dünya işçi deviniminin kazanımları açısından değerlendirilmiştir. O günün koşullarında başka türlüsü de düşünülemezdi. Ancak uygulanan bu genel yöntem yalnız Kürtlere değil, Türk emekçi halkının devrimci partisine, TKP'ye de bir anlamda zararlı olmuştur. TKP'nin gelişememesinin nedeni Kemalist devletle Stalinist devlet arasında sıkışıp kalmış olmasıdır belki de. Kürt halkının yazgısına koşut bir yazgıdır bu!..

Bütün bu eleştirel deyinimlerden sonra ne mi diyeceğim İsmail Beşikçi'ye? Ellerine sağlık kardeşim İsmail Beşikçi diyeceğim. Hepimize (özellikle Kemalist kökenli Marksist solculara!) gerekliydi bu ağır tokat. Her türlü belayı göğüsleyerek yaptın bunu. Seninle aynı ulustan olduğum için onur duyuyorum. Ne mutlu İsmail Beşikçi gibi Türk'üm diyene!..

* Adını sonradan anımsadığım bu kişi Valeski'dir.

Türkiye'nin Temel Yapısal Sorunu Kürt Sorunu*

Kökenleri konusunda tartışmalı tezlere karşın, Kürtlerin İranlılarla soy yakınlığında, İslamlıktan önce Zerdüşt dinine bağlı bir Ortadoğu kavmi oldukları ortak benimsenmiş bir gerçektir. Müslümanlığa girişleri, yedinci yüzyıl ortalarında, Halife Ömer dönemine rastlar. Kiminle dönmelere kalkışsalar da İslamlık, Arap kılıcıyla bölgeye kalıcı biçimde yerleşmiştir; Kürtler de bunun dışına çıkamazlar.

Moğol saldırıları önünde Batı'ya kaçarak, Mezopotamya'ya gelen Türk göç yığınlarıyla Kürtlerin ilk karşılaşmaları savaş alanlarındadır. Bu çatışma çeşitli biçimlerde sürüp gitse de, iki halkın değişmez inanç bağı olarak İslamlık, ilişkileri yumuşatıp yaklaştırmanın, giderek kaynaştırmanın temel öğesi

* *Özgür Gündem*, 30-31 Temmuz, 1-2 Ağustos 1993.

olarak bugüne dek uzayıp gelmiştir. Gizli-açık yağma, çapulun ağır bastığı, yönetenlerin küçük çıkarlarına, duygusal nedenlere bağlı olarak kolayca yön, yan değiştirebildiği aşiret düzeninde birlik sağlayamamanın ne sonuçlar vereceğine, Kürt halkının Ortadoğu'da yüzyıllar boyu sürüp giden acılı serüveni somut örnek olarak gösterilebilir. Kimi tarihçilerce sözü edilen, "Türklerin devlet kurma yeteneği" bu, Kürtler arası çatışmalardan yararlanmasını yeterince bilmiş olmanın bir başka adıdır. Türklerin Anadolu'ya giriş tarihi sayılan 1071'deki Malazgirt Savaşı'nda da, daha sonraları da, Müslüman Kürtler, Selçukluların yanında, Bizans'a karşı savaşlara katılırlar. Sultan Sancar döneminde, tarihte ilk kez "Kürdistan" adıyla Van Gölü yöresinde, Selçuklulara bağlı bir eyalet kurulur. Kürt egemenlikleri birer ikişer yok edilip yönetim Türklere verilir. Bölgede, Diyarbakır çevresinde yoğunlaşan Kürt halkı, daha sonra Moğolların, Akkoyunluların, Safevilerin, Osmanlıların ezme, bastırma, yok etme politikalarına karşın yüzyıllar boyu, olağanüstü bir direnme gücüyle varlığını sürdürecektir. Kürtlerin Osmanlı'yla tarihsel işbirliği Yavuz Sultan Selim döneminde, İdris Bitlisi'nin aracılığıyla başlar. Kimilerinin Bitlisli İdris'e ilk "caş" demeleri bundandır (İsmail Beşikçi'deki bir açıklamaya göre, caş(sıpa)'ların, analarına değil katırlara, atlara sokulmasından ötürü sözcük, işbirlikçi, hain anlamına kullanılıyor). Daha önce, Osmanlı düşmanı Akkoyunlu Uzun Hasan'ın divan kâtipliğini yapan İdris Bitlisi'nin Yavuz'la tarihi anlaşmayı sağlaması kimilerine göre de akıllıca bir iştir. Bu diplomatik başarıyla Kürtler, kendi bölgelerinde, yüzyıllar boyu yaşam biçimlerini sürdürmüş, kültürlerini koruyup geliştirebilmişlerdir. Sünnilere baskı yapan Safevi Şah İsmail'e karşı İdris Bitlisi'nin yaptığı anlaşmayla Şiilerin acımasız düşmanı Yavuz Sultan Selim'e, 1514 Çaldıran yengisiyle Şii İran'ı sürüp egemen olduğu bölgede 25 beylik bağlanıyordu. San-

caklar Kürtlerle Türkler arasında dağıtıldı. Beş Kürt soylusunun kalıtsal egemenlikleri tanındı. Önce Diyarbakır eyaletinde uygulanan bu yönetim biçimi daha sonra geniş çevreye yayıldı. Bölgede Osmanlı egemenliği böylece yerleşmiş oluyordu. Kanuni Sultan Süleyman ve IV. Murat dönemlerindeki çeşitli İran seferlerinde Kürtler, gene Sünni-Şii ayrımıyla savaşan iki yan içinde karşılıklı yerlerini aldılar. Yüzyıllar boyu kuzeyde Sünni Özbeklerin, batıda Osmanlıların saldırılarına karşı İran, önlem olarak, anlaştığı Kürtleri sınırlarına yerleştirmeye özen gösterdi. Hiçbir zaman da tam güvenmeyerek. Mezhep çatışmaları olsa bile Kürtlerin bir anda karşı yana geçmesi her vakit olasıydı. IV. Murat'ın Bağdat'ı almasıyla sonuçlanan savaştan sonra, 1639'da İranlılarla Osmanlılar arasında yaşayan Kasr-ı Şirin Antlaşması aynı zamanda Kürdistan'ın ikiye bölünmesi tarihidir. Böylece oluşmuş Osmanlı Kürdistanı'nda daha önce İdris Bitlisi ile Yavuz arasındaki anlaşmaya dayalı düzen on dokuzuncu yüzyıla dek sürüp gelir. Beyler izinsiz sınır değiştiremezler. Savaşta Osmanlı'ya asker vermekle yükümlüdür. Kendi adlarında para bastırıp hutbe okutabilirler... On dokuzuncu yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun ulusal uyanışlarla Batı'daki saldırılar önünde yenilgiden yenilgiye uğrayarak geri çekilme dönemidir. Bir başkaldırmayla, 1830'da bağımsızlığına alan Yunanistan örneği, imparatorluk içindeki çeşitli halklar arasında, özellikle Balkanlar'da kaynaşmalar başlatır. Müslüman Doğu'da ümmet bağıyla devlet daha güvenli idiyse de, Osmanlı'nın çatırdadığı, bu yörede de duyumsanmış olmalıdır. İlk Kürt başkaldırısını, 1833'de Soran'da Mir Mehmet yapar. Diğer bir güçlü Bey'in, Botan Emiri Bedirhan Bey'in tam desteğini sağlayamaz. Revandız'da döktürdüğü topları, yaptırdığı silahları, mermileriyle, on bin atlı, yirmi bini aşkın yaya savaşçılarıyla, bir yıl süren çatışmalardan sonra, Reşit Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunu geri

çekilmek zorunda bırakır, Osmanlı'nın "Müslümanlar arasında barış!" önerisine, yerli mollalar, "Halife ordusuna karşı savaşan kâfirdir!" fetvasıyla destek verince, Mir Mehmet anlaşmaya yanaşır, barış sağlanır. Mir Mehmet, Revandız Valiliği'ne atanır. İstanbul'a Padişah'a bağlılığını göstermeye gider; dönüş yolunda yok edilir. Soran Emirliği bir süre sonra tarihe karışır. İkinci önemli başkaldırı, birinci ayaklanmaya pek destek vermeyen Botan Emiri Bedirhan Bey'ce yapılır. Kürt ulusal uyanışının başlangıcı diye alınır bu başkaldırı çoğularınca. Doksan dokuz çocuklu Bedirhan'ın torunlarının Kürt ulusalcılığına katkılarının bu savda bir payı olmalıdır. Botan Emiri Bedirhan'ın başkaldırısı çok yönlü bir olaydır. Yukarda sözünü ettiğimiz, Doğu'da Kürtler üzerine savaşlarıyla tanınan Reşit Mehmet Paşa'nın Mısırlı İbrahim Paşa ordularınca Konya'da esir edilmesi, ardından Osmanlı ordusunun Nizip Savaşı'nda aynı İbrahim Paşa'ca yenilgiye uğratılması, Osmanlı'nın Doğu'daki saygınlığına indirilmiş ağır bir darbe olmuştur. Ancak, Bedirhan Ayaklanması'nın başka boyutları var. 1839 Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Müslüman olmayan halklara haklar tanımıştı. İngiliz, Amerikalı misyonerler, Orta Kürdistan'daki Hıristiyan Nasturileri kendi devletlerinin desteğini sağlayacakları vaadi ile Müslüman egemenliğinden kurtulmaları için yüreklendirip kışkırtıyorlardı. Bu girişim kanlı çatışmaların tohumunu attı. Osmanlı'nın yenilmesiyle Trabzon'un bir süre (1828-1829) Rusların eline geçmesi, Yunan bağımsızlığı, Nasturilerin düşlerini güçlendirecek olaylardı. Triyar bölgesinde, Amerikan misyonerlerince ovaya egemen tepelere kondurulan kale benzeri büyük bir taş yapı, yatılı okul da, Müslüman Kürtler arasında derin bir kuşku konusuydu. Misyonerlerce yaratılmış olan bu gerilim, Müslüman-Hıristiyan çatışmasına doğru atılmış tehlikeli bir adımdı. Kürt ağalarının sömürüsü altındaki Hıristiyan köy-

lülerin desteğini alan Nasturiler haraç ödemeyi durdurunca, yöredeki Mir, Botan Emiri Bedirhan Bey'den yardım istedi. Bedirhan'ın aşiret birlikleri çeşitli bölgelerde Nasturileri acımasız bir kıyımdan geçirdiler. On altıncı yüzyılın başlarında, 40.000 Şiinin konutlarına işaret koydurarak bir gecede kestiren Yavuz Sultan Selim, Saint Barthelemy'den sonra, bölgedeki en büyük kırımdır bu. İngilizlerle Fransızların yaptığı baskılar sonucu Osmanlılar Bedirhan'ın üstüne güçlü bir ordu gönderdi. Bedirhan'ın üstüne yürümekle başka bir sürü nedeni vardı. Osmanlı'nın: Tutumu, yürütmesi, uygulamalarıyla merkez bağını zayıflattığı, giderek koparmaya yöneldiği görülebilen bir şeydi. Diyarbakır-Musul-İran üçgeninde tam egemenlik kurmuş, 1828-29 Rus Savaşı'nda yükümlü olduğu desteği vermemiş, aşiretten kimseyi savaşa göndermemişti. İngilizlerle, Fransızlardan gelen çağrı, ola ki, Osmanlı'nın, Mezopotamya nehirlerinde ticaret gemileri işleten İngilizlerce Bedirhan'ın arkalanabileceği kuşkusunu da önlemiş oluyordu. Yeğeni Yezdişer'in hayınlığıyla yenilen Bedirhan'dan sonra, Botan Emirliği'ni yeniden canlandırmak için yüzyılın sonuna dek gösterilen çabalar sonuçsuz kaldı.

Kabaca özetlediğimiz Osmanlı-Kürt tarihsel ilişkilerinde on dokuzuncu yüzyıl, görüldüğü gibi, dönüm noktası sayılacak olaylarla doludur. Batı'da sürekli geri çekilen Osmanlı, Doğu'da güvence peşindedir ya, bu topraklar, özellikle Kürdistan hiçbir zaman tam kendinin olmamıştır. Osmanlı ile İran arasındaki çeşitli Kürt Mirleri, birbirleriyle sürekli didiştikleri kadar, Osmanlı'yla da çatışma içindedirler. Aslında yalnız Kürtlerle ilgili de değil, hemen tüm Doğu'yu sarmış bir çatışmadır bu. Türk'ü, Kürt'ü, Ermeni'si, Asuri'siyle Müslüman-Hıristiyan tüm köylülük Osmanlı'nın merkezcil baskısına diş biler. "Ekmede yok, biçmede yok, yemede ortak Osmanlı!" der. "Ferman padişahın, dağlar bizimdir!" der. Osmanlı'ya

karşı dövüşen Kürt Mirlerinin yanında Ermenilerin, Asurluların, başka çeşitli halkların da yer aldığı görülür. Hem merkeze, Osmanlı'ya, hem de bölgedeki egemenlere haraç ödeyen halkın ne çektiği bellidir.

Osmanlı'nın başlangıçta halklara önemli haklar kazandıran "dirlik düzeni" (işlenecek toprakları devlet denetimi altında adil biçimde köylülere bölüştüren düzen) Kanuni döneminde, imparatorluğun en parlak görünümlü günlerinde, giderleri karşılayabilmek için "kesim düzeni"ne (üretici köylülerin bölgece, devlete yüksek ödemeler yapan kesimcilerin soygununa bırakılması) dönüştürülünce, bir yıkıntı, çöküntü başlamıştır yapıda. Çalkantılar içinde yüzyıllar boyu sürüp giden bu çöküş, çözüm arama çabasındaki yöneticileri, sonunda, başka bir sürü etkenin de baskısıyla, Türkiye tarihinde, Batı'ya açılmanın dönüm noktası sayılan Tanzimat Fermanı'nı okumaya zorlar. Ancak, yönetimde düzeltmeler yapılacağı, uyruklar arasında eşitliğe dayalı yasaların dışına çıkılmayacağı konusundaki tüm vaatler de sözde kalır.

1839'da okunan Tanzimat Fermanı gibi, 1856 Islahat Fermanı, giderek 1858 Arazi Kanunnamesi ile düzeni onarma çabası da pek parlak sonuç vermemiştir. Her iyileştirme, düzeltme atılımının çıkmaza girmesinin bir nedeni de, devlet aygıtını sarmış hırsız, rüşvetçi görevli yığınının, "ıslahat"a karşı olan güçlü egemenlerle işbirliği ederek uygulamaları çamura batırmasıdır. Kesim düzeni yönetimi ile bölgelerin vergisini devletten satın alan mültezimler, mukataacılar (kesimciler) gereksindikleri parayı tefecilerden yüksek faizlerle ediniyorlar, acısını, basit yeniden üretim içinde kıvranıp duran köylülerden kat kat fazlasıyla çıkarıyorlardı. Tefecinin urganı köylülüğün gırtlağına yılan gibi dolanmıştı. 1838'de İngilizlerle, daha sonra çeşitli Batılı ülkelerle yapılan bir dizi ticaret antlaşmalarıyla kapıların Batılı tüccarlara, onların yerli, Müs-

lüman olmayan acentelerine açılması, düzene yerleşik tefeci sermayenin -yeni gelenlerle işbirliği içinde- gün günden güçlenip palazlanmasını sağlıyordu.

Ancak bu süreç yapısal bir değişikliğin tohumlarını da serpmiştir. Bey'lik düzeninde kasaba esnafı, tüccar olan kişiler, tefecilikle ele geçirdikleri topraklarda Ağa'lık savıyla yerel Bey'lere dikilmeye başlamışlardır. Doğu'daki aşiretlerin salt merkeze yükümlü olmaları da sağlanınca Mirlerin güçlerini kırma oyunu görece başarılı olmuş. Osmanlı, Doğu'da denetimi bir ölçüde ele geçirme olanağı bulmuştur. Toprak, Mirlerden "Ağa"lara kaymaya başlamıştır. Osmanlı'ya bağlı, atanmış valiler vardır artık Doğu'da. Yalnız Kürdistan'da değil, hemen her yerdeki bu değişim Osmanlı'nın istediği "bütünleşme" için bir adımdır. Din öğesi, sözgelimi Kürtler arasında çıkıp yayılan "Nakşibendilik" tarikatı gibi dinsel akımlar, ulusal ayrılıklara engel oluşturarak, Osmanlı'nın İslam-ümmet ideolojisi içinde bütünleşmesine yardımcılık eder. Padişah, Halife olarak dinsel baştır. "Zıllullah'ı filâlem!" Tanrı'nın, yeryüzündeki gölgesidir.

Kürt beyleri, direnebilmek için, nasıl Osmanlı ile İran'ın çıkar çatışmasını kullanmışlarsa, düşe kalka ilerleme çabasındaki Osmanlı İmparatorluğu da, İngiltere, Fransa, Çarlık Rusyası gibi büyük devletlerarası çelişkilerden yararlanan bir denge politikasıyla ayakta kalma savaşı verir. Batı için açılmış iyi bir pazar, İngiltere için de sıcak denizlere, sömürgelere açılma yolları arayan Çarlık Rusyası'nın yolundaki en doğal engeldir Osmanlı İmparatorluğu. Rus Çarı Nikola'nın 1844'te Londra'da Palmerston'a, 1853'te İngiltere elçisi Sir Hamilton Seymour'a hasta adam Osmanlı'nın paylaşılması önerileri kaygıyla karşılanır. 1854'te, batılılarla birlikte Rusya'ya karşı açılan Kırım Savaşı başlar. Bu savaş Osmanlı tarihinde gerçek bir dönüm noktasıdır.

Savaşla artan borç yükü altında, kurtulamayacağı bir çarka kaptırır kendini Osmanlı. "Düyun-u Umumiye" (Genel Borçlar) uygulaması başlamıştır. 1854-55'te, Abdülmecit döneminde, İzmir gümrük gelirleri, Suriye gözden çıkarılarak iki kez alınan 8 milyon sterlinlik borç, yirmi yıl sonra, 1875'te, 238 milyonluk borç batağına dönüşür. Osmanlı Devleti artık, Galatalı, Müslüman olmayan bankerlerin elinde oyuncaktır.

Osmanlı'yı Batı dünyasına pazarlamak için dışarda temeli atılan Osmanlı Bankası Türkiye'ye gelip yerleşir. Daha sonra, 1881'de alacaklı yabancıların "Düyun-u Umumiye İdaresi" kurulur. Yüzyılın sonunda, emperyalist paylaşım aşamasıyla dünyanın her yerinde burun buruna gelen Batılı büyük kapitalist-emperyalist devletlerin yarı sömürgesi olma sürecine düşmüştür Osmanlı Devleti. Bu gidiş, derebeyi yapıyı kemirerek kıpır kıpır gelişme çabası içinde, çıkarlarının yeni ayırdına varan cılız bir yerli burjuvaziyi de tarih alanına çıkarmaktadır. Bir ayrıma sayılabilirse, kendi pazarına sahip çıkma eğilimi içinde, sözgelimi, gümrük tarifelerinde eskiden çok düşük olan yabancı mal dışalım vergisi ile yüksek olan dışsatım vergisi yaklaştırılıp denge sağlanmaya çalışılır. Yeni Osmanlılar -Jön Türk- adlarıyla ulusal örgütlenme girişimleri başlamıştır. Konumuz Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi olmadığı için şuna değinmekle yetinelim, Tanzimat'la gelen "yenilikler" toplumu ikili bir yapıya götürür. Batı'ya özenen yeni kurumlarla, eski Doğulu feodal kurumlar yan yanadır artık. Doğulu kurumlar değişmemiş kök üstündedir; Batılı kurumlar topluma yerleşik bir temele kavuşmamıştır daha. Batı'ya benzeme özlemiyle, kimilerinde Batılı devletlerin sultasıyla topluma tepeden aşılanmış vatan, ulus, eşitlik, insan hakları, özgürlük, yasallık, hukuk devleti kavramlarının yığınları ardına takarak bayrağı yükselten, Batı'daki ileri burjuvazi gibi tarihsel güçlülükte bir sahibi yoktur. Yerleşmiş

değerler değil, yeni yeni dile düşmüş sözcüklerdir bunlar, ama gene de kuşku yok ki, "... Tanzimat, iç ve dış ticaretin gelişimi, tarımda meta üretimine geçiş, tek para sistemine yöneliş ve para ve kredi kurumlarının doğuşu, iktisadi bütünleşme için gerekli ulaşım-iletişim ağının oluşturulması ve ticaret kanunnamelerinden ticaret odalarına, yasal ve kurumsal düzenlemelere girişilmesi açısından bir dönüm noktasıdır."* Ölçüsüz iyimser bakışa karşı, kabuğu sınıfsal biçimde çatlatma atılımlarının, ayrıcalıklı konumlarıyla gümrük duvarlarını yıkmış dış ekonomik politik güçlerce sürekli engellendiği, derebeyileşmiş tefeci-tüccar yapıya diş geçiremeyen uzlaşmacı girişimlerin, tutup tutmayacağı bilinemeyen aşılar niteliğinde, kaldığı olgusu yukarıki tanımla birlikte göz önünde tutulmalıdır.

Kürt sorununda kurnaz uygulamaların başlatıldığı dönem Abdülhamit dönemidir. Kürtleri kazanıp özümleme düşüncesi onundur. Komutanlarına Paşa'lığa kadar rütbe verilip Hamidiye Alayları kurulur. Kürt aşiret ulusları armağanlar, madalyalarla onurlandırılır. Kürtler arasında "Bavi Kürdistan"dır (Kürtlerin Babası) Abdülhamit'in adı. Aşiret başkanlarının çocukları, İstanbul'da açılan Aşiret Okulları'nda eğitime alınır. Bir anlamda, çocuklarının rehine alınarak el altında tutulmasıdır bu; egemen saraylarca öteden beri uygulanmış bir yöntemdir. Hamidiye Alayları'nın başına getirilen astığı astık Mustafa, daha sonra İbrahim Paşa, bölgede, Abdülhamit'in desteğinde ikinci sultan gibidirler. Başta Ermenilere, yörelerindeki kendilerine karşıt Kürt aşiretlerine istedikleri baskıyı uygularlar; aşiretler arası çatışmalarla Kürdistan'ı parçalı tutma işlevini yerine getirirler. Aşiretler arası uzlaşmalarda sözleri, eski Mirler gibi geçerli değildir; o görevi şeyhler

* Zafer Toprak, "Osmanlı İktisat Tarihi Bölümü", Sina Akşin (Yöneticiliğinde), *Türkiye Tarihi*, Cilt 3, Cem Yay., 1992, s. 207.

üstlenmiştir artık. Ardını Saray'a dayamış Hamidiye paşalarına yerel yönetimler de karşı çıkamaz. Böylece Abdülhamit, Doğu'da iki koldan, devletin yönetim aygıtlarıyla, onun dışında iş gören Hamidiye Alayları'ndan yararlanarak, aldığı iki yanlı "jurnal"larla (şeyhleri, halkı da sayarsak, dört yanlı jurnallarla!) denetimi sağlamış olur.

Kurucuları arasında Kürtlerin de bulunduğu İttihat ve Terakkili Meşrutiyet devrimcileri (!), her konuda Abdülhamit'e karşıdırlar ya işbaşına gelince onlar da ayrı bir yol tutamazlar. Kürtlerin Babası'na bağlılığını gösterip Meşrutiyet'te ayaklanan İbrahim Paşa'yı bastırırlar. Hamidiye Alayları'nı dağıtırlar. Kürt aşiret başkanlarının oğullarına verilen rütbeleri geri alırlar. Ancak, Hamidiye'leri "milis" adıyla yeniden canlandırırlar.

Sinsice kışkırttığı çatışmalarla halkları birbirine kırdırtıp düşmanlıkları körükleyen Abdülhamit yönetiminin yıkılmasıyla Osmanlı içindeki tüm ulusların ayağa kalkma dönemi başlamıştır. Yabancı büyük devletlere güvenen Hıristiyan halklar, bağımsızlık peşinde, imparatorluğun parçalanma sürecini hızlandırmaktadırlar. İttihatçılar başlangıçta Kürtlere anlayışlı davranma çabası içindedirler. Dernekçi örgütlenmelere göz yumulur. Doğu'da yerel Kürt okullarının açılmasına izin verilmiştir. Kürtçe, Kürtçe-Türkçe gazeteler, yayınlar görülür.

İmparatorluktaki ulusal uyanmaların doğal tepkisel sonucu "Türkçülük" akımları da güçlenmeye başlamıştır. Türkçülerce benimsenmiş, Türklerin geçmiş, gelecek kutsal ülkesi (!) "Turan" sözcüğünü on dokuzuncu yüzyılın başında ilk kez kullananlar kendi Asya kökenleri üzerinde araştırmalar peşindeki Macarlar olduğu gibi, Türkçülük akımında adı ön sırada geçen çoğu kişiler de Türk kökenli değildir. Sözgelimi, Şemsettin Sami Arnavut'tur. Ziya Gökalp Kürt asıllıdır. Kimi savlara göre başlarda "Kürtçülük" yapma olanağı aramış, çık-

mazlığına inanarak "Türkçülük" akımını tutmuştur. Gene ünlü Türkçü Rıza Nur'un da Arnavut kökenli olduğu söylenir. Örnekler çoğaltılabilir. Denebilir ki, şoven ırkçı bir soy-köken savında değil, yıkılmakta olan imparatorlukta çözüm arayan aydınların uygun yol arama atılımlarından biridir Türkçülük akımı. Daha çok da, aynı çatı altındaki öteki halkların ulusal uyanışlarına tepki olarak çıktığı düşünülür. Tanzimat'tan bu yana Batılılaşma sürecinde arayışa yönelik bir gelişme içindeki ülkede Türk kültürünün başatlığı ortak kanı olmalıdır. İttihat ve Terakki Partisi'nin ideoloğu olarak Ziya Gökalp toparlayıcı yararına inanılan "Türk milletindeniz, İslam ümmetindeniz, Batı uygarlığındanız!" sloganıyla, imparatorluğu dağıtmamak için, ulusalcı, dinci, batıcı akımları uzlaştırma çabasına düşer. Ulusalcılık savı –akımın öncüleri arasında Rusya kökenlilerin bulunduğu göz önünde tutulursa– ülkesinde yoğun Türk halkları var olan Çarlık Rusyası'nı; İslamlık savı, İslam ülkelerine egemen emperyalist İngiltere'yi tedirgin eder. Durumdan yararlanan, tarihsel gelişmesi gecikmiş kapitalizmiyle sömürge yağmasında doyuma varamamış, dünyaya yayılma tutkusuyla yanıp tutuşan Alman emperyalizmidir. Gözü Doğu'dadır. Bu yol Osmanlı'dan geçer. Drei B (3 B: Berlin-Bizans-Bağdat) çizgisinde "Drang-Nach-Osten!" Doğu'ya açılma politikasındaki Almanlardan, Turancı, İslamcı İttihatçılar sürekli destek görürler. Aynı tutumu II. Dünya Savaşı'nda Naziler de benimseyecekler, Türkiye'deki şoven Türkçülük akımlarını besleyip kışkırtacaklardır. Bu dış kışkırtmalarla şovenleşen İttihatçı takamın Kürtlere karşı uyanan hoşgörüsüzlüğünden, baştan beri Türklerden ayrılmamayı yeğleyen Kürt aydını bir Abdullah Cevdet bile acılıkla yakınmaya başlamıştır. İngiliz kompradorları olan Ermeni varsılları üstüne Kürtlerin saldırtılması, kıyıma uğratılması, İttihatçılarca da benimsenip sürdürülen bir Abdülhamit kalıtıdır... Ancak Kürt-

leri sindirip yok etmenin de yollarını ararlar. I. Dünya Savaşı başlarında, Ermeni saldırısından korunması gerekçesiyle, Kürtleri yerlerinden, yurtlarından ayırıp yoğun Türk bölgeleri arasında dağıttıkları bilinir. Bu göçlerde, açlıktan, soğuktan, hastalıktan ölenlerin sayısı belli değildir. 1920 yılındaki Koçgiri Kürt Halk Başkaldırısı'nı canavarca kıyım, kırımla bastıran Sakallı Nurettin Paşa'nın, "Türkiye'de 'Zo' diyenleri yok ettik, 'Lo' diyenleri de ben kökünden temizleyeceğim!" sözleri ulusalcılık savındaki İttihatçı kafasının göstergesi gibidir.

Nurettin Paşa'yı görevlendiren Kurtuluş Savaşı'nın Ankara'daki Millet Meclisi'ydi. Bu yabanıl uygulama, özellikle Kürt kökenli milletvekillerinden büyük tepki görmüştür. Salt tepki olarak kalmak koşuluyla...

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nı bu meclisle başlatıp yürütmüştür. Bu savaş kuzey komşusu ülkede tarih alanına yeni çıkan Sovyet toplumunun yanı sıra, ondan önemli destekler sağlayarak yürütülmüştür. Millet Meclisi'nde Kürt milletvekillerince ikinci büyük gürültü Lozan'ın imzalanmasında, Güney Kürdistan'ın (Musul, Kerkük, Süleymaniye yöresi) sınır dışında, İngiliz egemenliğindeki Irak'a bırakılmasıyla koparılmıştır. Kasr-ı Şirin Antlaşması'yla 1639'da Osmanlı-İran arasında ikiye bölünen Kürdistan böylece dörde bölünmüş oluyordu. Uğrunda savaşıldığı bildirilen "Misak-ı Milli"nin de, İngilizlere ödün verilerek parçalanıp kurulacak yeni devlete yeni sınır çizilmesidir bu. Bu parçalanmada, bir petrol bölgesi için, İngiliz yanından gelen direncin mi, yoksa yeni devleti kuracakların, başta Mustafa Kemal'in kafasındaki haritada, Kürt nüfusunun ağır basma kaygısına karşı bir önlem çabasının mı daha etkin olduğunu anlamak kolay değildir. Ancak Batılı kapitalist dünya ile yakınlık kurmada önemli bir adım sayılacağı söz götürmez. Baştan beri desteğini gördükleri Sovyet Devleti, yanı sıra Komintern, bu yakınlaşmayı

kaygıyla izlemeye başlamıştır. Bu kaygı, Lozan görüşmeleri sırasında Türklerin, Sovyet delegeleri düş kırıklığına uğratan bir uzlaşma içinde İngilizlerle kaynaşma yolunda görülmeleriyle sürer. (Altındaki ördek yumurtasından çıkan civcivin yüzerek ördeklere karışmasına şaşan kuluçka tavuk öyküsü!..) Özellikle Musul sorununda İsmet Paşa'nın İngiliz Dışişleri Bakanı Curzon'a baş başa gizli görüşme önerilerinde bulunması gözden kaçmamıştır. Musul sorunu, bir; Düyun-u Umumiye sorunu (Osmanlı Devleti'nin Batılı kapitalist dünyasına olan borçlarının Kemalistlerce kabul edilmesi), iki, Moskova'nın Komintern'in Ankara'ya yönelttiği iki ağır suçlama konusu olarak sık sık yinelenip duracaktır.

Uzun yıllar gizli tutulup son zamanlarda açıklanan bir belge, Mustafa Kemal'in 1923'te İzmit'te gazeteci Ahmet Emin'in sorusuna verdiği yanıt, Kürt sorunundaki kaygılarının Musul bölgesini gözden çıkarmayı gerektirecek ölçüde olduğu konusunda önemli ipuçları içermektedir. Olduğu gibi almakta yarar vardır:

"Kürt meselesi bizim, yani Türklerin menfaatine olarak katiyyen mevzubahis olamaz. Çünkü bizim hudud-u milliyemiz dahilinde mevcut Kürt anasır o suretle tavattun etmiştir ki, pek mahdud yerlerde hâiz-i kesafettir. Fakat kesafetlerini kaybede ede ve Türk anasırının içine gire gire öyle bir hudud hasıl olmuştur ki, Kürtlük namına bir hudud çizmek istersek, Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek lazımdır. Faraza Erzurum'a kadar giden, Erzincan'a, Sivas'a kadar giden, Harput'a kadar giden bir hudud aramak lazımdır ve hatta Konya çöllerindeki Kürt aşairini de nazar-ı dikkatten hariç tutmak lazım gelir. Binaenaleyh, başlı başına bir Kürtlük tasavvur etmekten ise bizim Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nu mucibince, zaten bir nevi mahalli muhtariyetler teşekkül edecektir. O halde hangi livanın ahalisi Kürt ise, onlar kendi kendilerini muhtar olarak

idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı mevzu bahis olurken, onları da beraber ifade lazımdır. İfade olunmadıkları zaman, bundan kendilerine ait mesele ihdas etmeleri daima varittir. Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Kürtlerin ve hem de Türklerin sahib-i selâhiyet vekillerinden mürekkeptir. Ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve mukadderatlarını tevhid etmiştir. Yani onlar bilirler k bu müşterek bir şeydir. Ayrı bir hudud çizmeye kalkışmak doğru olmaz." (*2000'e DOĞRU*, 30 Ağustos 1987).

Son yıllara dek Tarih Kurumu'nca da örtbas edilmiş bu sözlerden, devlet kurucusunun Kürt konusundaki kaygıları, bu konuda düşündüğü çözüm bir ölçüde anlaşılabiliyor. Musul görüşmelerinde Güney Kürdistan'ı sınır içine almak konusunda pek istekli olmadıkları kuşkusunu güçlendirebilecek niteliktedir bu sözler. Anayasayla oluşacağını öne sürdüğü "yerel yönetim" çözümündeki içtenliği konusunda kesin bir şey söylemek bugün olası değildir. Kendisinin de özenle altını çizdiği Kürtleri darıltıp birliği bozmamak için o günlere özgü oyalama da olabilir. İki yıl sonra patlak veren Şeyh Sait Başkaldırısı bu tasarının uyutulmasında acaba etkin olmuş mudur? Mustafa Kemal'in İzmit konuşmasından on bir ay önce, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce çoğunluk kararıyla, Kürtlere özerklik yasası çıkarıp sonra –10 Şubat 1922 tarihli gizli oturum tutanakları da içinde– yok edildiği savı da ortaya atılmaktadır bugün. Çıkmış, çıkacak belgelerin ışığında düşünülmesi gereken konudur bu?

Şeyh Sait Ayaklanması üzerine 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn Yasası ile sağ-sol her tür düşünce, eleştiri yasaklanır. İstiklal Mahkemeleri başlar, darağaçları kurulur.

Kısa tarihçesine değindiğimiz Türk ulusalcılığı, İttihatçı uygulamalardan geçmiş Kemalistlerin esinlendikleri Fransız Jakobenistlerin sert yöntemleriyle bir dizi reformlar yaparak

toplumu düzeltip geliştirme aşamasına varmıştır. Halk buna hazır olmasa da, gerekirse kan dökülerek yapılacaktır bunlar.

Kürt halkı için yeni bir talihsizlik dönemi başlamıştır böylece. Şu ya da bu biçimde, özellikle Batı Türkiye'de başlamış kapitalistleşme sürecinden, Türkiye Kürdistanı'nın payına düşen, aşiret düzeninde işsizlik, yoksullukla yüz yüze Kürt yığınlarını ucuz işgücü olarak kapitalist değişim içindeki bölgelere gönderme yazgısı, yarım yüzyılı aşkın TC devleti döneminde de değişmeyecek, ayrıca, Kemalist Türk ulusalcılığı baskılarıyla, Kürt halkı, kimliğini bırakmaya da kanlı biçimde zorlanacaktır. Yüzyıldır Batı'ya doğru emekleyen ülkenin, "çağdaş uygarlık düzeyine varmış", kapitalist burjuva ulus-devlet niteliğinde bir Türkiye'ye dönüşmesi özleminde, çoğu kez asker kökenli Kemalist kadrolarca kurulmuştur Türkiye Cumhuriyeti. Batı'nın bu gelişmeyi nelere borçlu olduğu konusunda çağdaş, bilimsel bilgiye, bilince de yabancıdırlar. Tanzimat, Servet-i Fünun edebiyatından belledikleri vatan, ulus, özgürlük kavramlarıyla İttihatçı kalıtı, 1789 Burjuva Devrimi'nden esinlenmiş düşüncelerden öte, kuzeyde yeni bir dünya kurma yolundaki Bolşeviklerden iyi kötü kaptıkları vardır dağarcıklarında. Sarayı yıkıp ilerlemenin engeli gördükleri kökten dinci kurumları kapatırlar, yasaklar getirirler. Cumhuriyetçi laik bir ulus-devlet temeli atmak çabasındadırlar.

Adının da gösterdiği gibi salt bir Türk devletidir kurulmak istenen. Ulusalcılığı da, İttihatçıların "Turancılık" serüveninin acı çıkmazından dönmüş yeni devletin sınırları içindeki bir ulusalcılıktır. Reform girişimleri bu çizgide başlamıştır; ancak sosyoekonomik yapıda temelli bir değişiklik yoktur. Feodal toprak düzenine, aşar'ı kaldırmaktan öte, dokunulmamıştır. Ne demogratif durum (760.000 kilometrekare, yolsuz, izsiz, engebeli bir ülkede yaşayan on üç buçuk milyon

Osmanlı artığı) ne çoğu Müslüman olmayan, ötesi, hangi ülkenin uyruğunda olduğu bile belirsiz Levantenlerden oluşan, liman kentlerinde birikmiş, Batı'nın komprador burjuvazisine bağımlı ticaret durumu, ne de ürettiğini tüketen kapalı bölgelere çöreklenmiş Eşraf-Ağa-Tefeci dokusu, ülkenin endüstrileşmesine elverişli bir görünüm vermez. Hele böyle bir ülke, dünyaya bakışları sınırlı, bilgisi, görgüsü savlarının çok altında kadroların elindeyse, yazgısının ne olacağını, işlerin nereye varacağını kestirmek kolay değildir. Reformcu atılımlara, yasal, yasadışı baskılarla bu koşullarda girişildi. Osmanlı'dan artakalan çeşitli halkları Türk potasında eritip laik devlet kurma çabasının en zalim uygulamaları da, kaçınılmaz biçimde Kürt halkına yönelik oldu. Kırımlar, kıyımlar birbirini izledi. Çünkü bu halk yüzyıllardan beri şu ya da bu biçimde, bir anlamda başına buyruk, bir ölçüde direnim içindeydi. Her türden sömürüye açık, siyasal sömürüye yatkın kökten dinci inançlı feodal yapılarına laiklik anlayışını sindirmek de kolay katlanılabilir bir değişim değildi. Bu karmaşık, çelişkili durum, yirmiye yakın olduğu açıklanan Kürt ayaklanmalarının –temelinde kuşkusuz bir halkın bağımsızlık özleminin yattığı su götürmezken– çoğunlukla şeriat istekli bir başkaldırı mı, ulusalcı bir kurtuluş atılımı mı olduğu tartışmalarını bugün bile gündeme getirebiliyor.

İlk yıllar, Batı'ya yönelik serbest ticarete dayalı bir biçimde yürütüldü ekonomi. 1929 bunalımı bastırıp da işler çıkmaza girince devletçi endüstri kurma düşüncesi ağır bastı. Kuzeydeki dost komşu Sovyetler Birliği'nden esinlenip desteğinden yararlanılarak endüstrileşme çabasına girişildi ülkenin egemen tek partisi, Halk Partisi'nce. İş Bankası kurulmuştur; finans kapital, Türkiye'nin parasal gücü, (varsıl tüccarlar, büyük toprak arazi sahipleri, ağalar, eşraf, kompradorların temizlenme-

sinde yer kapma savaşıyla palazlanmış sivil-asker üst düzey bürokrat eskileri) egemenliğini pekiştirmek için devletçi ekonomiyi çıkarlarına en uygun biçimde yönlendirecek güçtedir artık. Almanya'da faşizmin dayandığı temel yapının, "Asker-Banker-Junker" üçlüsünün benzeri yapı Türkiye'de oluşmuştur. Devletçilik adı altında, "ilkel birikim" yağmasını anımsatan bir yabanıllıkla, üreten tüm sınıf ve katmanlara yönelik soygun, sömürü dönemi açıldı böylece. Türkiye'de daha ilk adımlarda devrimci soluğu kesilmiş burjuvazinin Kürt sorununa sağlıklı yaklaşabilmesi olanaksızdı. Kürt sorununun çözümünde atılacak en önemli adım Kürdistan'da egemen ağaların, beylerin topraklarını köylülere dağıtmakla; temelli, kapsamlı bir toprak reformunu yaşama geçirerek aşiret yapısını kökünden değiştirmekle olasıdır. Böyle bir eylemin bütün Türkiye'de, aynı yolda devrimci istekler yaratacağı belliydi. Tanrı korusun, bu yol "Komünizm"e götürürdü ülkeyi!...

Aralarındaki aşiretsel çatışmalar kışkırtılmış, Kürt büyük-orta toprak varsılları, ölüme varan baskılarla ürkütülüp ulusal kimliklerini yadsımaya zorlanmış; düzenin işbirlikçisi konumuna getirilmişlerdir. Sürgüne gönderilerek toprakları yoksul köylülere dağıtılanların sonradan saygınlıklarını kazanarak geri dönmeleri, topraklarına el atmak yürekliliğini göstermişlere ağır ders vermeleri, köylülerdeki bey, ağa korkusunu artırıp katmerlendirmekten başka şeye yaramamıştır.

'30'lu yıllarda başlayan devletçilik, ülkeyi, bir rezonansla geleneksel ticaret ilişkileriyle bağlı olunan -benzer gübreli toprak- Alman kökenli Nazi düşün akımlarına da açtı. Devlet gücünü yandaş etme çabası içinde CHP'nin altı okunun (Cumhuriyetçilik, Devletçilik, Milliyetçilik, İnkılapçılık, Halkçılık, Laiklik), sağ sol yorumlarla iki yana çekiştirilip durması Türk düşüncesinin sınırlarını oluşturuyordu. Sağa, ötesi, faşizme yatkın düşünceler devlet katlarında, özellikle Türk militariz-

minin kalesi olan Genelkurmay Başkanlığı'nda kuşku yok ki her zaman daha saygın karşılanıyor, daha etkin oluyordu. Türkiye'de devlet demek de, bir anlamda, Genelkurmay Başkanlığı demekti. Kuruluşundan bu yana Alman militarizmiyle bir tür kan bağı içinde gelişmiş bu kurum, I. Dünya Savaşı'ndaki silah arkadaşlığından sonra, Nazi militarizmince de özenle yakın tutuldu. Ülkeyi askerler kurtarmışlar, devleti onlar kurmuşlardı; her türden tehlikeye karşı devleti kollayıp savunmak da onların işiydi. Bu anlayışla Genelkurmay Başkanlığı dışardan çok, içerden gelecek tehlikeye karşı uyanık olmakla yükümlü sayıyordu kendini! *Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları* adlı kitabın önsözünde, Harp Tarihi Başkanı Korgeneral Namık Kemal Ersun, bakınız ne diyor: "... Devrimlere karşı çıkma ve asayişi bozma niteliği gösteren davranışlara ve bu davranışlardan duyulan kuşku ile ilgili komutanlıkların önerilerine dayanarak düzenlenen manevra ve tatbikatlarla silah toplama ve tedip harekâtı şeklinde cereyan etmiş olaylara da..."*

Bu uygulama, "... devrimlere karşı çıkma, asayişi bozma niteliği gösteren davranışlara duyulan kuşku..." salt Kürdistan değil, bütün Türkiye'yi kapsayan bir kuşkudur! Askerlerin devlet açısından kuşkuyla baktıkları olguların en korkulanı da solcu, köktendinci akımlardan çok önde gelen Kürt sorunudur. En büyük gizlilik yasağı onun üstüne çekilmiş, en yabanıl kırımlar, kıyımlar o alanda yapılmıştır. Bu sorun aynı zamanda bütün ülkede egemen kılınan faşist yöntemli düşün denetiminin de sinsi gerekçesini oluşturmuştur. Ülkenin üstüne çekilen ilk kara örtü "Takrir-i Sükûn" yasasına gösterilen neden Şeyh Sait Ayaklanması'dır. Ayaklanmaya karşı çıkan TKP de, temelde Kürt halkının ulusal varlığını benimsediği için, yasal alandan silinip atılmıştır. Bugün on altıya vardığı

* *Genelkurmay Belgelerinde Kürt İsyanları*, Kaynak Yay., İstanbul, 1992.

açıklanan bastırılmış Kürt başkaldırılarından birkaçı dışında hiçbiri duyurulmamıştır. Ülkenin, yıllar yılı gizli bir seferberlik içinde yaşatılmasıdır bu. Bu seferberliği yürüterek devleti kurtarmakla yükümlü bir kurum, Genelkurmay Başkanlığı, ülkenin bütün düşünce yapısını denetleme, kafalara neyin yararlı neyin zararlı olduğunu kararlaştırma hakkını tartışmasız biçimde kendinde görmüştür. Yıllar yılı, ilk ya da ortaöğretim düzeyinde değil, üniversite ölçüsünde de Türk toplumuyla ilgili hangi konuların izlenebileceği, kitaplarda nelere, kimlere yer verilebileceği ancak Genelkurmay Başkanlığı'nın gizli-açık vizesiyle belirlenebilmiştir. Özellikle Kürt sorununda sivil kafaların askerden de asker oluşmasında kuşaklar boyu süren bu yönetim, eğitim-öğretim biçiminin ağırlığını görmek gerekir. Olguları eleştirel biçimde değerlendirebileceğinden korktukları tek akım olarak komünistler en amansız baskılara uğramışlardır. Koçgiri Kürt kıyımı günlerinde komünist önderler Karadeniz'de bir taka içinde öldürülüp denize atılmışlar; Dersim Soykırım yıllarında komünist devinimin ileri gelenleri Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Nâzım Hikmet, Kemal Tahir, çevreleriyle birlikte, Harbiye, Donanma düzmece yargılamalarıyla 15-30 yıl arası cezalara çarptırılmışlardır. Salt rastlantılarsa bunlar, hiç kuşku olmasın ki, akrabalıklarından doğan rastlantılardır! Sanatçı ününün getirdiği tepkiyle Nâzım'ı kurtarma çabasında olan etkin kişilere, dönemin Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın yanıtı şudur: "Bir af yasasıyla Nâzım'ı cezaevinden çıkarmaya kalkışabilirsiniz. Ancak kapıdan ölüsünü vereceklerdir size."

Aynı Mareşal, İnönü'ce emekli edilmesine küsüp muhalefete geçince, iktidar organlarınca komünistlikle suçlanmıştır.

Görüldüğü gibi Türkiye'de "antikomünizm", tüm demokratik hakların –Kürt halkının hakları da özellikle kapsamındadır bunun– çiğnenmesi için salt bir paravana olarak

kullanılmıştır. II. Dünya Savaşı yılları sonuna dek Nazi Almanyası, savaştan sonra onun bıraktığı boşluğu dolduran Amerikan emperyalizmi, Batı'nın tüm gerici güçleri, bu karanlık oyunun destekçileridir.

Kürtlerin ulusal varlıklarını belirleyerek çözüm isteyen, Kemalistlerin şoven tutumlarına karşı çıkan tek siyasal örgüt TKP'dir Türkiye'de. Bizim Kürt sorunu konusunda üsteleyerek TKP'den söz etmemizin nedeni de budur.

Komintern, Ortadoğu'da devlet kurma çabasındaki Kürt ayaklanmalarına, İngiliz emperyalizminin, Sovyetler'e yönelik saldırı üssü kurma kışkırtması gözüyle bakmış, karşı çıkmıştır. Onun bir seksiyonu olarak çalışan TKP'nin programında ise, işçi sınıfı iktidarının Türkiye'de Kürtlere –isterlerse– bağımsız devlet kurma hakkını bağışlayacağı yazılıdır. Ancak, bu konuda, hiçbir ileri düşünce de, dilek olmaktan öteye gidememiştir. Türkiye çapında yığınlara inemeyen, yıllarca birkaç büyük kentte baskılar altındaki üç-beş yüz kişi arasında, sürekli tutuklamalarla kesintilere uğrayarak yok olup gitmiş bir örgüt, TKP, çevrelerine bile hiçbir gün uzanamadığı Kürtlere ne sağlayabilirdi? Bize kalan, Şefik Hüsnü'nün bu konuda Parti'ye getirdiği acı eleştiri,* o doğrultuda Hikmet Kıvılcımlı tarafından kaleme alınmış bir büyük temel yapıt: *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*,** Türkiye'de yapılmış kimi gizli yayınlardır. TKP'nin Kürt sorunundaki tavrı üstüne fikir edinebilmek için, Ağrı Ayaklanması günlerinde, İstanbul'da gizli çıkan *Kızıl İstanbul* gazetesinden konuyla ilgili bir alıntı yapalım: "... Oradaki derebeylerin ve büyük arazi sahiplerinin zulüm ve sömürüsüne son verilmeli ve ellerindeki topraklara üretim

* *Memleket Meseleleri, İkinci Kürt İsyanı (1925-1936)*, F (Ferdi), *İnkılap Yolu* (1-2), 1930; Mete Tuncay *Türkiye'de Sol Akımlar* (1925-1936), BDS Yay., 1992, s. 192.

** Dr. Hikmet Kıvılcımlı, *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*, Yol Yay., 1979.

araçlarına el koyarak fakir ve topraksız köylüye bedelsiz dağıtılmalıdır. Ondan başka burjuva demokratik devriminin en önemli sorunlarından biri olan ulusal sorunun da çözülmesi gerekir."*

Bugün de değişen pek bir şey yok demek... Ulusal sorun çözülmemiştir. Toprak sorununa gelince; yazıyı sayılar, istatistiklerle şişirmekten kaçınarak, sadece, bugün büyük umut bağlanan GAP çevresindeki duruma değineceğim. Altı ilde (Adıyaman, Diyarbakır, Mardin, Antep, Siirt, Urfa) hiç toprağı olmayan aile, nüfusun ortalama yüzde 40'ı, beş hektara yakın toprağı olanlarsa yüzde 3'ü geçmez.** Toprakların yüzde 51'i nüfusun yüzde 8'inin elindedir.

Bölgedeki toplam aile sayısı 422.000, topraklı aile 170.000. Topraklı sayılanlar da, yetersiz küçük parçalara sahip.*** Türkiye'de Marksist solun geçmişteki tek temsilcisi TKP'nin Kürt sorununa yaklaşımı, Türkiye toplumunun sınıfsal, ulusal yapısına dayalı sosyopolitik çözümler aramanın bir parçasıdır temelinde sömürüye karşı verilen savaşla tutarlı olarak, ülkedeki tüm halkların (Lazların, Çerkezlerin, Kürtlerin...) ulusal kimliklerinin tanınmasına yöneliktir. Komintern'le yapılan yazışmalarda Parti'ye, partililere bu görevlerinin sürekli anımsatıldığı görülür (Açılan Komintern Arşivi'nde bu konudaki belgelerin yayımlanması beklenir). Komintern, o günkü dünya politika konjonktüründe, Ortadoğu'da Kürt devleti kurma atılımına, proletaryanın kalesi saydığı Sovyetler Birliği çıkarları açısından, İngiliz emperyalistlerinin oyunu gözüyle bakmasına karşın, Kürt halkının ulusal hakları konusunda, "Halkların kendi yazgılarını belirleme hakları", Leninist ilke-

* *Kızıl İstanbul*, 10 Temmuz 1930, (*Ağrı Eteklerindeki Ateş*), Emir Karaca, Alan Yay., İstanbul, 1991, s. 126.

** Osman Aytar, *Kürdün Makus Talihi ve GAP Projesi*, Medya Güneşi Yay., s. 184.

*** Ali Sirmen, *Milliyet Gazetesi*, 22 Temmuz 1992.

si içinde TKP'nin çözüm isteyen tutumunu desteklemiştir. TKP'nin de, bugün kimilerinin savladığı gibi, Komintern'i bu konuda olumsuz yönde etkilediği, hele buna gücü yetebileceği, söylenemez.

Komintern-Eski TKP üzerinde bu denli durmamızın bir nedeni de, kimi Kürt solcu nasyonalistlerinin, bağnaz eğilimlerini ele verir biçimde bu kurumlara bilir bilmez, saldırıya kalkmalarıdır. Kürt halkının, bugün de içinde bulunduğu acılı tarih çizgisini gereğinde yeniden, eleştirel biçimde gözden geçirmek ne denli yararlıysa, şoven duygulara kapılmadan olguları doğru saptamaya özen göstermek de o denli zorunludur. TKP'li bir önderin, bundan altmış yıl önce, Marksist yöntemle yaptığı incelemeye dayalı şu yargısı bugünlere de bakın nasıl ışık tutuyor: "Kürdistan'da Kemalizm'in iktisadi çapulu devam ettiği nispette ve bu çapula doğru orantılı olarak, bir Kürt milliyet cereyanı ve hareketi büyüyecektir. Bu tarihi bir zaruriyettir."*

Kemalist uygulamaları irdelerken bir noktanın gözden kaçırılmaması gereklidir. Bir yanıyla –ola ki temel yanıyla!– en gerici yapıya, banka çevreleri-tefeci-tüccar, büyük arsa-arazi sahipleri... vurguncu bürokratlar (Türk'ü, Kürt'ü, Laz'ı... iç içe) otururken, öte yanıyla ülkenin gelişmesine gönül koymuş, küçük burjuva aydınları grubunu da içeren bir topluluktan oluşuyordu devleti kurup elinde tutan Halk Partisi. Daha doğrusu onun da kurucusu olan Mustafa Kemal çevresi.

Yıllar yılı tek örgüt içinde, sinsi açık hırlaşmalar, hesaplaşmalarla devletin güdümüne egemen olmuş bu çevreler elindeki Türkiye'de özgürlük, demokratik gelişme, yığınların

* Dr. Hikmet Kıvılcımlı, *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*, Yol Yay., 1979, s. 145 (Kitap aslında, 30'lu yılların başlarında, TKP Merkez Komitesi'ne verilmiş rapor-öneri çalışmasıdır).

aydınlanması, bir deniz fenerinin aralıklarla ışıması gibi olmuştur; iyi niyetli atılımlardaki kesintilerin, yarım kalmışlıkların temelinde bu gerçeklik yatar. Düşe kalka giden böylesi bir ulusal gelişme sürecinde, Türklerin kazanımları gene de küçümsenemez. Batılı ölçülere yönelik bir Türk burjuva toplumu, biçimsel görünümü aşma çabasındaki temel kurumlarıyla boy vermektedir.

Yaklaşan savaşın, saldırgan faşist devletlerin yarattığı tehlike karşısında Komintern'in Sovyetler Birliği ile dostluk politikası yürüten Kemalistleri, bir anlamda destekleyerek ünlü desantralizasyon kararını vermesiyle, en köklü muhalefetteki sol akımların da bu gelişmeye katkılar sağladığı söylenebilir. Nazi Almanyası'ndan kovulan, kaçan Yahudi kökenli ya da ilerici, evrensel ünde ve değerde sanat bilim insanlarının çağrılıp İstanbul, Ankara üniversitelerinde, konservatuvarda görev verilmesi Kemalistlerin, özellikle Mustafa Kemal'in akıllı, ileri görüşlü edimlerinden birine örnek gösterilebilir, tarihsel önemde olgudur. Çerçevesi bağnaz bir devlet görüşüyle çizilmiş de olsa basını, yayıncılığı, çeşitli meslek kuruluşları, ilk, orta ve yüksekokulları, çeşitli eğitim öğretim kurumları, akademi ve üniversiteleriyle; tiyatroları, görsel sanatları, konservatuvarları, kulüpleri, sportif etkinlikleriyle, iyi, kötü oluşmuş yönetici kadrolarıyla bir ulusal Türk devleti, Atatürk Türkiyesi, sanat, bilim, kültür alanlarında ürünlerini vermeye başlar. Kuşkusuz öteki halkların, başta gelişen kapitalizme öteden beri sömürge hizmeti veren, ucuz işgücü, hammadde kaynağı Kürdistan'daki Kürt halkının hem maddece, hem kültürce çiğnenip yok edilmesine dayanan bir oluşumdur bu. Ancak birkaç kuşak boyu bu Atatürkçü potada kaynaşarak toplumun gelişmesinde yer alan her türden kişiler (hadi politikacılara, asker-sivil bürokratlara, tekelci yapıyla uyuşmuş büyük Kürt varsıllarına, işadamlarına, çıkarları için asıllarını, ulusal kim-

liklerini yadsımış hayınlar gözüyle bakalım!..) sanat, kültür, yazın alanında Türk damgasıyla ün kazanmış –özellikle sol kesimde– yüksek değerde bir yığın önemli ad vardır ki, son Kürtçü akımlara kadar bir gün bile, yakınmamışlar, Kürtlüklerinden söz etme gereği duymamışlar, Türklüklerine gölge düşürmemişlerdir! Bu durum salt baskıyla açıklanamaz. Değerli araştırmacı Rohat'ın, *Gökalpizm* adını verdiği bu olgu tüm yönleriyle incelenmesi gerekli, başlı başına bir konudur.* İçlerinde ilericilik adına benimsedikleri Atatürkçülüğü içtenlikle savunanlar da çoğunluktadır. Kemalist uygulamanın başarıya ulaştığı sanısını yaratan bu olguda, yukarda değindiğimiz gibi solun bir dönemde, dünya ölçüsünde düşün-yönetim odağı olan Komintern'in Kürt sorununa, daha sonraları desantralizasyon kararıyla Kemalizm'e bakış, yaklaşım açısının etkisini görmemek olanaksızdır... Marksist Türk solunun Kürt sorununda, şovenlikle suçlanması, Kemalist kökenlilerin açık seçik geri konumu düşmeleri de bu olgulardan kaynaklanır.

Osmanlı döneminde Türkler hep aşağılanmışlardır. "Etrâk-i biidrâk"tirler. Kürt ozanı Nabi, "Türk'e hak çeşme-i irfanı haram etmiştir" der. Osmanlı'nın kapitalistleşme sürecinde bu yazgı değişmemiştir. Tüm önemli kazanç kaynakları, yabancılarla ortak iş gören Levantenlerin ya da Müslüman olmayan Osmanlıların elindedir; zanaatlar, küçük sanatlar da içinde. Kılıç kuşanıp asker olmamışsa ya da ilmiye", "mülkiye" yolunda memur olarak devlete kapılanmamışsa, kentte payına düşen hammallık, köyde, toprakta köle gibi çalışmaktır. Bundan öte bir yeteneği yoktur Türk'ün! Kemalistler, Türkleşmiş kapitalizme sıvanınca önce bu moral duvarla karşılaştı. Türkler nasıl demiryolu işleteceklerdi. Makasçılığı becerirlerdi belki! Banka çalıştırmak nesineydi onların; kapıcılık, ka-

* Rohat, *Ziya Gökalp'in Büyük Çilesi Kürtler*, Fırat Yay., İstanbul, 1992, s. 67.

vaslık yaparlardı ancak!.. Asıl önemli olan yanı, Türklerin de buna inandırılmış olmasıydı. "Türk, öğün, çalış güven!" "Ne mutlu Türk'üm diyene!" yollu sloganlar, o dönemde Türklere ulusal atılım gücü kazandırmak için başvurulmuş kırbaçlamalardır. Emperyalist çevrelerce aşağılanan "mazlum bir halk"ın uyanmasına yaradığı gerekçesiyle ilericilik bile sayılmıştır. Ancak bu tutum, bir yanıyla da Türk devletini, bir başka mazlum halkın, Kürtlerin yok edilmesine yönelik daha da ağır bir zulüm, baskı kurumuna döndürmenin düşünsel temelini oluşturmuştur

Dersim kıyımıyla varlığı tarihe karışmış sayılan Kürt sorunu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin yaşadığı dört aşamada, bu alandaki Kemalist ulusalcı tutkunun yanılsamadan öte anlam taşımadığının kanıtı olarak gelişip bugünkü konumuna vardı. Birinci aşama, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda Türkiye'de çok partili döneme geçiştir. Daha muhalefet partisi kurulurken ön konuşmalarda iktidardaki ulusal önder İnönü, Bayar'dan izin için birinci koşul olarak Kürdistan'da parti örgütü kurmayacakları üzerine söz vermelerini ister. Askerlik görevini yapan, vergi veren yurttaşların en doğal haklarının kısıtlanmayacağını söyleyen Bayar karşı çıkar bu koşula. İnönü de üsteleyemez. Yalnız adı edilen "DOĞU"dur daha, Kürdistan'dan söz etmek en büyük suçtur. Parti çalışmaları kızışıp da tek parti döneminde Halk Partisi'nin Doğu'da yaptığı yasadışı işlemler ortaya atılınca, sınırda sorgusuz yargısız kurşunlattırılan otuz üç "yurttaş"ın acılı öyküsü de gündeme gelir. Emri veren paşa, Mustafa Muğlalı yargılanıp cezalandırılır, hamamın namusu kurtarılır! Herkes de bilir bu olay Doğu'da yıllardır Kürtlere karşı sürdürülen yasadışı işlemlerden salt biridir. Olay üstüne koparılan kıyamete karşın, "Kürt" sözcüğü gene ağza alınmaz. Yüreklenip de bir dergide Kürtçe şiir yayımlayan kişiler tutuklanır. İdam

istemiyle yargılanacaklardır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın "Taksim alanında sallandırıp bir hafta ipte bırakalım da ibret olsun" dediği bilinir. 27 Mayıs darbesi gelir, kendisi ipten zor kurtulur.

14 Mayıs seçimleriyle iktidara gelmiş olan Bayar Menderes'li Demokrat Parti, büyük burjuvazinin, egemen toprak sahiplerinin ileri gelenleriyle, çeşitli katmanlardan toplanmış hoşnutsuzlardan oluşuyordu. Reformist kanadın toprak yasası çıkarmaya kalkışması, bardağı taşıran damla olmuştu. Savaş yıllarında akıl almaz vurgunlarla semirmiş ticaret burjuvazisiyle, büyük toprak sahiplerinin dayanışma içinde siyasal atılıma geçmeleriydi bu. Yıllar yılı sürmüş acımasız reformist, bürokratik baskıların halk yığınlarında biriktirdiği tepki iktidar olmalarını da sağladı. On yıl süren, hesapsız, kitapsız, bir yağma ve vurgun dönemi sonunda ülke tam bir ekonomik çıkmaza saplanınca, 27 Mayıs 1960 darbesiyle reformist kanadın çizgisindeki "Atatürkçü" askerlerce düşürüldüler. Yapılan, bir ölçüde demokratik 61 Anayasası ile yeni bir dönem başladı Türkiye'de.

Demokrat Parti döneminde eskisini aratan işkencelerle, baskılara uğratılmış SOL'a kapı aralandı böylece. Ancak Kürtlerden söz etmek büyük suçtur gene, Atatürk düşmanlığıdır. 55 Kürt ağası çeşitli yerlere sürgün edilir. Yüzlerce Kürt ileri geleni tutuklanır. Kurulmuş sağlı sollu partilerde Kürtler, sınıfsal kökenlerine, eğilimlerine, inançlarına göre, Kürtlüklerinden söz etmeden, Türk kimliği ile yer alırlar. Bu ikinci aşamada, demokratik sistemler doğrultusunda özgürlükleri için savaşım yürüten sola, komünist suçlamasıyla yapılan saldırılar, eskiden beri sürüp gelen gizli poliste, karakollarda işkence yapmak, cana kıymaktan ötelere gitmiştir artık. Sağcı-solcu kışkırtması altında sokaklarda gençler birbirlerine öldürtülür, kişiler gizemli biçimde yok edilir. 1977 1 Mayıs'ında

İstanbul'da, Taksim Alanı'nda yapıldığı gibi kitlece kıyımlara gidilir olmuştur. Sorumluları hiçbir zaman yakalanmamış olan bu cinayetlerin ardında, Türkiye'nin NATO'ya girmesiyle Amerika-Genelkurmay ortaklığıyla oluşturulan Kontrgerilla'nın (Türk Gladyosu) olduğu bugün, sokaktaki adamın da bildiği bir gerçektir.

Marksist-Leninistler de içinde, hemen de tüm solun, yasal yoldan iktidara gelerek demokratik düzeltmelere gitmek özlemlerine, kanlı oyunlarla setler çekilmiştir. Geniş bir gençlik kesiminin demokratik yola inancını yitirip silahlanmaya kalkışması için her türden kışkırtmaya başvurulmuş, toza dumana boğularak, acılara, korkulara batırılmıştır ülke.

Türk solu içindeki yasal örgütlerde toplanan Kürt ilericileriyle Türkler arasında ilk çelişki burda kendini göstermeye başladı. Kürtlerin ulusal varlığından söz etmenin örgütü kapatmaya götüreceği korkusuyla Türkler, Kürtlerden gelen isteğe pek gönüllü yaklaşmıyorlardı. Türk solu, yıllardan sonra ilk kez yasal örgütlenme adımlarını atarken mayın tarlasından geçiyor gibiydi; üstüne basılabilecek en patlamaya hazır sorun da Kürt sorunuydu. Konuya titiz bir çekingenlikle, yasaları incitmemeye özen göstererek değinilmesine karşın, solun önemli yasal örgütü TİP, Kürtçülük suçlamasıyla kapatıldı. Türklerle Kürtler, iki yanlı, "kışkırtmacı", "şoven" suçlamalar ortamındaydılar artık. Aslında Türkler ne kadar "şoven"se Kürtler de o kadar "kışkırtmacı"ydılar!... Dünya politika arenasındaki yeni Çin olgusu, sosyalist cephede ayrı bir yan oluşturan Maocu devinimler Türkiye'ye de yansıyınca, çatışma ortamı, Kürt sorununu daha da karmaşık bir döneme soktu. Türk, Kürt, solun geniş kesimi, silahlı eyleme serüvenci, çıkmaz bir yol gözüyle soğuk bakıyordu. Oportünist, statükocu, konformist, reformist, revizyonist suçlamalarıyla saldırılan bu kesimde, Türkiye'deki demokratik kazanım dö-

nemlerinin, çoğu kez gizlice kışkırtılmış Kürt sorunuyla perdelenerek nasıl karartıldığının bilincinde, çok sayıda kişi vardı. Kaygıların temelinde yatan öğe buydu. İlerde PKK eylemleri başlayınca Kürt, Türk aydınlarından gelen tepkinin kaynağında da bu kaygılar yatıyordu. Daha da artmış olarak... Kürt sorununda, üçüncü dördüncü aşamalar, 12 Mart, 12 Eylül darbeleri dönemleridir. 27 Mayıs'ta gafil avlanarak 61 Anayasası'nı kaptıran egemen güçlerin, ordu üst kademelerini ellerine geçirerek yaptıkları, daha doğrusu o güçlerin istekleri doğrultusunda tezgâhlanmış, gizli "Kontrgerilla" damgalı –kuşku yok ki, dış güçlerin onayından geçmiş– geriye dönüş (restoration) girişimleriydi bunlar. Son 12 Eylül darbesiyle artık açık seçik ortadaydı ki, düzen, devlet yoluyla şiddet üretiyordu. Özellikle Kürtlere yönelik baskılar, işkenceler aklın alamayacağı ölçülere vardırılmıştı. Türk solu içinde, yasal savaşım umutlarını, güvenlerini yitirmiş Kürtler için düzenle silahlı vuruşmak, bu saldırıda da halklarının ulusal konumundan güç almaktan başka çıkar yol kalmamış görünüyordu.

PKK olgusu doğdu.

Tarih boyutuyla sergilemeye çalıştığımız verilerin ışığında kimi soruların yanıtlarını aramaya çalıştım. Akla ilk gelen sorulardan biri de Kürtlerin Ortadoğu'da niye bir devlet kuramadıklarıdır.

Son yıllarda, tek başına acılara katlanıp direnerek Kürt sorununu Kemalist ideolojinin dışında gündeme getiren değerli bilim insanı İsmail Beşikçi'nin de bu soruya yanıtlar arama çabası var.* Kan bağına dayalı aşiretlerde artı ürün olmamasından kaynaklanan karşılıklı yağma ve talanlar; aşiret beyleri arasında merkezcil otoriteye geçişi engelleyici nitelikteki şan-şeref, soy-sop yarışmaları; bölgenin doğu-batı,

* İsmail Beşikçi, *Devletlerarası Sömürge Kürdistan*, Yurt Yay., 1992.

göç-istila yollarına rastlayan coğrafya durumu, yeraltı varlıklarının yabancıların iştahını kabartacak nitelikteki zenginliği... gibi nedenler üzerinde duruyor. Kuşkusuz bu etkenlerin her birinin sonuç üzerindeki payı düşünülebilir. Ancak konu üzerine eğilince akla ister istemez büyük Türk Marksisti Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nın ünlü tarih tezi geliyor. Değinmekte yarar var.

Kürtler Ortadoğu'nun tarih sahnesinde bugüne dek kalabilmiş en eski halklarından biridir. Uygarlığın (mülkiyet'li, aile'li, devlet'li, sınıf'lı toplumun) doğduğu ilk yerdir Ortadoğu. Gordon Childe'in Mezopotamya'daki bulgularına göre, iki nehrin suladığı bitek topraklarda, ürün bolluğuna kavuşmak için toprakta demir aygıtla üretim dönemine varmak zorunlu olmamış (Engels'in Morgan'ca yapılmış araştırmalara dayalı ortaya koyduğu koşul geçerliliğini yitirmiş), böylece de ticaret ilişkilerinin geliştirilip bezirgân uygarlığın bölgede temel atması pek erkenlerde başlamıştır. "Bu bezirgân uygarlığın yapısı gereği" diyor Dr. Hikmet Kıvılcımlı, "sömürgen bencil, tembel, zalim egemen sınıf, tam bir çürüme içinde çöküntüye düştü mü, ilkel komünal değerlerle yüklü barbar gelenekli dış güçlerin saldırısıyla yıkılır. Yerine geçenler aynı süreci başlatır, aynı sonuca düşerler. Bir kısırdöngü içinde tarihin umutsuzca tekerrürü izlenimi veren bir olgudur bu."

Ortadoğu'yu iki barbar akını sarsar bin yıl öncelerinde; ikisi de Asya kökenli olan Türklerle, onların peşi sıra Moğollar. Bölgede olup bitenler, Dr. Kıvılcımlı'nın savını doğrular nitelikte gözükmektedir. Asya kökenli göçlere, akınlara sürekli açık kalmış Türk toplulukları, yüzyıllar boyu ilkel komünal kan bağı dayanışmasını yitirmemişler, barbar geleneklerine yakın bulup sindirdikleri İslam inançlarıyla da güçlenerek yörede çeşitli egemenlikler kurmuşlardır. 1071 Malazgirt'te, Alpaslan'ın başında bulunduğu ordunun yarısı (kimi savlara

göre tamamı) Kürtlerden oluşuyordu. Ama Malazgirt yengisi Anadolu'nun Türklere açılış tarihi olmuştur. Bizans'ın Romen Diyojen'in sayıca çok üstün ordusunun yenilmesinde, Asya'dan göçle Karadeniz kuzeyinden Balkanlar'a inip Bizans'ça Hıristiyanlaştırılarak orduda yer verilen Uz-Peçenek Türklerinin, savaş alanında karşılarında yer alanların Türkler olduğunun ayırdına varınca, Bizans ordusunun yanlarını boş bırakıp savaştan çekilmelerinin kimi tarihçilere göre ise karşı yana geçmelerinin etken olduğu bilinir. Yukarda adı geçen yapıtında İsmail Beşikçi, Kürtlerin tutumuyla ilgili olarak, bir Rus subayının sözlerine yer veriyor. Kurmay Yüzbaşı Auryanof şöyle diyor anısında:

"Birliklerimizle saldırdığımız Kürt aşireti arasında şiddetli çarpışmalar oluyordu ve öteki aşiretlere bağlı Kürtler bu savaşı seyrediyorlardı. Fakat soydaşları Kürtlere yardım etmeyi hiç düşünmüyorlardı. Hatta savaştığımız Kürtleri daha kolay bir şekilde yenelim diye bize yardım bile ediyorlardı. Halbuki bir hafta kadar sonra biz onların da defterini dürmeye hazırlanıyorduk. Ve bu durum çok açıktı."

Düşmanla gizli-açık işbirliği yapan egemen güçlerin hayınlıklarıya doludur Kürt tarihi. Botan Emiri Bedirhan'ın yeğeni Yezdin Şer'in Osmanlı vaadine kanıp Kürt cephesini bölmesi, Şeyh Sait'in yakınlarınca aldatılıp tuzağa düşürülerek yakalatılması... Dersim Başkaldırısı'nda Seyit Rıza'nın yeğeni Rehber'in Alişer Bey'i tuzağa düşürüp öldürmesi olayları hiç de olağanüstü sayılmaz. Şerefhan'ın *Şerefname*'si, Bazil Nikitin'in *Kürtleri*, Nuri Dersimi'nin *Kürdistan Tarihinde Dersim*'i, Martin Van Bruinessen'in *Ağa, Şeyh, Devlet*'i ve daha bir sürü kaynak yapıtlar bu konuda sayısız öyküler anlatır, olaylar sıralar. Egemen devlet kurma sorunu incelenirken, Ortadoğu bataklığında, tepesine oturmuş egemenlerce birbirine kırdırılan, kan bağı dayanışması duygularının

dar aşiret sınırlarına kapatıldığı Kürt yığınlarıyla Türklerin yukarda değindiğimiz özellikleri, karşılaştırılması, üzerinde iyice düşünülmesi gerekli tarihsel önemde bir olgudur. Ortadoğu'nun bezirgân ekonomi bataklığında batıp giden her Türk devletinin yerini yeni barbar gelenekli Asyalı yığınlardan güç kazanan bir başka Türk devleti almıştır. Anadolu Selçuklularından sonra tarihte eşine az rastlanan bir "toprak reformu"yla, dirlik düzeniyle Osmanlı Devleti'nin bölgeye yerleşmesiyle de, İran'la Osmanlı arasındaki iki yanlı oyunlar içinde ayakta duran Kürt Mirlerinin elinde Kürdistan, aşiretler arası savaşların sürüp gittiği, toplumsal gelişmeye ters, içine kapanık yaşamını yüzyıllar boyu sürdürüp gitmiştir. Kürt halkının ilkel komünal gelenekli dayanışmasını bölüp parçalayan çürümüş egemenleri –Demirci Kawa söylencesinde olduğu gibi– yıkıp büyük devlete geçme adımları atılırken (Şeddadiler, Revaniler, Mervaniler vb gibi) bölge, çeşitli yönlerden saldırgan biçimde akınlarla gelen, aynı barbar gelenekli başka halklarca ele geçirilmiş, devlet kurmayı o dayanışmalı halklar başarmışlardır. İranlılar, Araplar, Türkler, Moğollar gibi... Kürtlerin ağır yazgısını çizen, içinde doğdukları Ortadoğu bezirgân uygarlığı bataklığına bağımlılıktan kurtulamamak olmuştur. On sekizinci yüzyılda yaşamış ünlü Kürt ozanı Ehmede Hani bakınız nasıl yakınıyor:

Tanrının hikmetine şaşıyorum
Bu dünyada Kürtler
Neden haklarından mahrum
Neden hepsi ele mahkûm?
Şehri şihreti aslan gibi aldılar
Belde-i himmeti ele geçirdiler.

Her bir beyi sanki bir Hatem
Her bir beyi dövüşürken sanki Rüstem
Araplardan Gürcülere varana dek
Her taraf Kürt kale gibi
Ama dört bir yandan Türk ve Acemle sarılmış.
Kürt halkı her iki yandan
*Kaza ve kaderin oklarına nişan...**

Görülüyor ki, olanlar hiç de Tanrı'nın hikmeti değil!...

İslamcı ümmet ideolojisine bağlı Osmanlı'nın ne "ulusal özümleme" düşüncesi vardı, ne böyle bir gücü. Kürtler, kapalı yaşamları içinde korudukları köklü bir kültüre sahiptiler. Çevre halklarınca bugün de yağmalanıp tüketilen zengin folklorları vardır. Kimi Türk aşiretlerinin daha saygın olan Kürtlere özenip dillerini değiştirdikleri bilinir. İki ulus, Türklerle Kürtler arasında ulusal çatışma, imparatorluğun dağılması sürecinde, özellikle de Türklerin ulus devlet kurma girişimiyle ortaya çıkar. Kürtlerin başarısızlığındaki asıl büyük etken sözünü ettiğimiz yönetici egemenlerin o dönemde de çağı kavrayamayan kafa yapısında aranmalıdır. Sözgelimi II. Dünya Savaşı'nda Osmanlı yenilgisi sonucu Kürt devleti kurmak için Çarlık Rusyası ile işbirliği içinde Rus ordusu gerilerinde görev alan ünlü Kürt ailesinden Kamil Bedirhan benzeri biri, Çarlık yıkılıp da Leninistler egemen olunca ortada görünmez. Leninistlerle işbirliği yapma öngörüsünü gösterenler Türk yöneticilerdir. Kürt egemen sınıflarının, siyasal önderlerinin gönüllerinde yatan, Batı'nın emperyalist devletleriyle işbirliği yapmak, diplomatik oyunlarla ilgilerini çekip bir şeyler koparmak olmuştur... Barzani, Talabani diplomasisinde bugün

* Emir Celadet Bedir Han - Roger Lescot, *Kürtçe Grameri*, Institut Kurde, Paris, s. 349.

de görüldüğü gibi. Bu işbirliğini gerçekleştirip gerçekleştiremedikleri ayrı bir konudur.

Yukarda sözünü ettiğimiz Komintern'in Kürt devletine karşı çıkmasını bugün eleştirenler şu gerçeği göz önünde bulundurmalıdır. O günün koşullarında Kürt önderlerinin tutumu, konumu böyle bir tavır koymaya son derece elverişli görünüm içindedir. Kürt bağımsızlık örgütü Hoybon'un, bağnaz-şoven Ermeni örgütü Taşnaksutyun'la işbirliğine kalkışmasının, Sovyetler Birliği'nde duyarlı tepkiyle kuşku uyandırmasından, Komintern'i karşıya itmesinden daha doğal, o günlerde ne olabilirdi. O günkü ilerici dünyanın desteğini sağlamadan olumlu bir sonuca varmaları olası mıydı?

Akla gelen ikinci soru şudur; Kürtler bugün bir devlet kurabilirler mi? Ya da Kürt sorununun çözüm yolu nedir?

Türkiye'de ilk kez, Kürt halkı, özgürlük için silahlı savaşta çağdaş bir ideoloji doğrultusunda, ilerici çizgide bir örgütçe yönetilmeye PKK ile kavuşmuştur. Tefeci-bezirgânın yapının çürümüşlüğü içinde tepesine çökmüş egemenlerce her türlü sömürüye, ezilmeye, satılmaya karşın, dürüstlük, mertlik, sözüne güvenirlik, yiğitlik gibi ilkel, komünal değerlere bağlılığıyla tanınmış Kürt halkının acılı özverisine dayanan bir savaşta, sonuçları, bugünkü dünya politik koşullarında kestirmek kolay değildir.

Ortadoğu petrol kazanından Amerikan çıkarlarının hizmetinde bir devlet çıkması, kimi Kürt ulusalcı(!)larınca çekici görünse de, dört devlet engelini aşarak buraya varmak –varılsa ne olacağı ayrı bir konu– pek kolay sayılmamalıdır.

Kürdistan'ın en büyük parçasını elinde tutan Türkiye'de gerçekçi tutum, "Kürt halkına özgürlük!" savaşını tüm tutarlılığıyla yürütme çabası göstermektir. Türk halkının da gerçek özgürlüğe kavuşma yoludur bu. PKK'nın talihsiz anakronizmi, dünyada halk yığınlarının devrimci uygulamalardan soğutul-

duğu, devrimci atılımlara güvensiz bakılan bir döneme rastlamasıdır. Antiemperyalist tepkilerin uyuşturulduğu, Somali'ye elini kolunu sallayarak asker gönderen Amerika'nın neredeyse genel alkışlarla yüreklendirildiği "Yeni düzen"e sokulmuş bir dünyada yaşıyoruz. Giderek bütün bir Körfez Savaşı'nın uğrunda kışkırtılıp yürütüldüğü izlenimi veren, Amerika'nın çıkarlarına uygun bir Kürt devletini Ortadoğu haritasına yerleştirme stratejisi, Kürt yığınlarınca coşkuyla karşılandığı ölçüde, PKK'nın ileri ideolojik çizgide diretme gücü zorlanacaktır. Bu çelişkinin çözüm biçimi Kürt halkının da, PKK'nın da yazgısını belirleyecek niteliktedir.

Kürt halkının uyanmasında tarihsel bir aşama olan PKK'nın, bugün açıkça görülen iki önemli başarısından söz edilebilir. Birincisi, Türkiye Kürdistanı'nda, aşiret ilişkilerini bozup dağıtması, egemenlerin yoksul halk yığınları üstündeki baskısını yok edecek moral koşulları getirmesidir. Yıllardır yapılamayan, antifeodal demokratik devrim için ilk, ancak en önemli adımdır; köklü bir toprak reformuna gidecek yol ancak böyle bir bilinç düzeyinden geçer. Bütün Türkiye'nin demokratik mayalanmasıdır bu. İkincisi, Türkiye'nin kuşaklar boyu, acılar içinde özlemini yaşadığı özgürlük sorununda bugüne dek örtbas edilen gerçek yapısal nedeni, yadsınamaz biçimde açığa vurmasıdır. Kürt halkı adına yürütülen kanlı savaşın dayattığı momentumda gizli tutulmuş tarihsel gerçek su yüzüne çıkmıştır. Türkiye'de Kürt sorunu çözülmeden demokrasi, özgürlükler sorunu çözülemez.

Kürt sorununun demokratik yoldan çözümü, insanım diyen herkesin benimseyeceği bir yol olmasına karşın, uzunca anlattığımız yapısal nedenlerden gelen tıkanıklıkla, Türkiye'de bugün güçlü olmayan bir seçenektir. Haber kaynaklarına güvenilir bir siyasal derginin yayımladığı Genelkurmay Başkanlığı'nca düzenlenmiş "Devletin Stratejik İç Tehdit Ra-

poru" adlı gizli belgede Kürtler, Şeriatçılar, Komünistler orduya hedef olarak gösteriliyor.* Yetmiş yıllık kazan gene kaynatılıyor demektir. Söylemeye gerek yok ki, tüm demokratik haklar nişan tahtasındadır. Salt "askerlerin şahinliği" değildir bu. Özellikle Kürt sorununda "güvercin" olacağı umulan –geniş sol kesim de içinde!– çevreler, yılların koşullanmasıyla askerlerden daha "şahin" kesilirler. Sosyal demokrat kanatlı iktidar, Kürdistan'ı bugün orduya bırakmıştır. Çünkü sivillerin Kürt sorununda kendi çözümleri yoktur. Askerlerin yetmiş yıldır sürüp gelen, bugün de uygulanmaya konmuş "çözüm"leri ise, Kürt halkını BASTIRMAK'tır. Bu yol Kürt halkını, PKK ile bütünleşmeye itmekten başka sonuç vermeyecektir. Olaylara sağduyuyla bakıldı mı Ortadoğu'da Kürt devleti destekçisi Amerikan gizli güçlerinin, Kürtleri ayrılığa iten bir doğrultuda askerleri kışkırtma olasılığı bile akla gelir.

Görülüyor ki, Türkiye'de demokrasi sorunu çözülmeden de Kürt sorunu çözülmeyecektir. Dış geri çevrelere bağımlılık içinde güçlü parasal sermayenin, Türk-Kürt büyük toprak-arazi sahiplerinin, yüksek rütbede dar kafalı askerlerin tekelci egemenliğine dayalı bir sosyoekonomik yapıda gerçek demokrasiye geçilebilir mi? Yolu nedir?

Kürt halkının kendi yazgısını belirleme hakkı da içinde, tüm özgürlüklerin var olduğu Türkiye'den söz edenler bugün devleti bölmek, ötesi yıkmakla suçlanıyor. Bir avuç kasaba halklarının devlet kurmaya kalkıştıkları bir dünyada, devleti yıkıp kendi ulusunu devletsiz bırakmak akıl işi değildir! Ama her gerçek demokrat, devletin ulusal onurumuza gölge düşürmeyen nitelikte, ülkeyi işkencesiz, baskısız, gerçekten demokratik yasalar çerçevesinde yöneten bir devlet olmasını ister. Böyle bir devletin bölücülükten de korkusu olmaz. Ortaya

* *2000'e DOĞRU*, Sayı 47, 22 Kasım.

çıkmış kara tabloya karşın karamsar olmamak gerekir. Bugün birkaç bin ailenin elinde olduğu bilinen Türkiye hep böyle kalamaz. Üreten, yaratan geniş yığınların, her sınıf ve katmandan sağduyulu, sağgörülü insanların, tüm dünyanın aydınlık çevreleri ile iletişim ve dayanışma içinde, acılardan geçerek de olsa, Kürt'üyle, Türk'üyle Laz'ı, Çerkez'i, Gürcü'süyle, el ele, daha iyi bir Türkiye'ye varacaklarına inanmak düşçülük değildir. Bugün Kürt sorununda en kanlı işlere kullanılan orduyu yöneten üst kadroların tümünü aymaz, gözü kararmış kişiler olarak görmek de gerçekçilik sayılmaz. Erlerini, subaylarını yitirme acılarına batmış bir komuta kurulunun içinden olayları asıl boyutlarıyla görüp doğru değerlendirecek kişilikte gerçek yurtsever birileri mutlaka çıkacaktır. Ancak, bu çok bilinmeyenli denklemin çözümünde salt bu çıkacaklara değil, ülkenin içinde, dışında, her yönde, her yanda özgürlük savaşı veren gerçek demokratların gücüne inanmak gerekir. Bugün varolan halklar arası bağları, dayanışmaya dönüştürebildiği gün –evet, salt o koşullarda–, bu güç, bu denklemi çözer. Her karanlığın ötesinde ışık vardır tarihte.

"Hiçbir zaman tam karanlık değildir gece" diyor, Paul Eluard. Ne güzel diyor...

İlerde*

"Ses bayrağımız" der Türkçemize Dağlarca. Yıllardır o bayrağın altında, iyi kötü kavga yürüten biriyim. İnsanlığın büyük kurtuluşunda, ulusumun özlemleri için payıma düşeni yerine getirmektir benim yükümlülüğüm. Bu yolda bir şeyler yapma çabasında oldum elimden geldiğince. Başka halkları, özellikle Kürt halkını bitirmek için devletin yıllardır süregelen baskısıyla dayatılmış olmasa, "Ne Mutlu Türk'üm!" de diyeceğim. Nasıl mutlu olmam ki, ulusumun diliyle yazıyorum; karasevdalısıyım o dilin. Nice kişiler, nice yapıtlar o dille yaratılmış, mutluluğum artar anımsadıkça. Ulusumun insanını düşünürüm; insanlık kervanına katılmış giden, adı edilmeyen

* Bu yazı, 14, 15 Temmuz 1993 tarihli *Özgür Gündem*'de "DEVLET: GENELKURMAY DEMEKTİR" adıyla çıkmıştır.

insanımızı. Dilimizi çağlar boyu yoğurmuş imece bir emekle bugün de ilden ile, ağızdan ağıza taşıyan milyonlarımızı düşünür mutlu olurum. Aralarından biriyim onların. Sorumluluğum artar düşündükçe; görevimi yapıp yapmadığım kaygısına düşerim. "Politikacı" değilim. Bir zamanlar öyle göründüğüm doğrudur. Renk renk, birbirlerini aratmayacak kimlikleriyle politika esnafını seyrettikten sonra anladım ki, o yol benim yolum değil. Devrimci olmakla "politikacı" olmanın çizgisini özenle ayırma çabasındayım, o gün bugün. Halkımın düşündüklerini, doğru bildiklerini köşeciğinden söylemeye, duyurmaya çalışan bir yazarıyım, anlayacağınız, Kemalizm'in oluşumu içinde yetişmiş bir kuşağız biz. Ben yoksullar yöresinde büyüdüm. Kimi rastlantılar iyiyi kötüyü biraz erken ayırmama yardımcı oldu. Anlatacak epeyi şey bulurum yoluma ışık tutan olaylardan söz etmek için anılarımı yazsam. Tarlalara, mağazalara giden tütün işçilerinin, iskelelerde, demiryollarında yükleme, boşaltma yapan hamalların arasında oldum öğrenciliğim boyu. Doğudan, ekmek parası kazanmaya gelmiş Kürtlerdi çoğu. Konu komşumuzdular mahallede. Köyden gelen mektuplarını okur, "memlekete" mektuplarını yazardım. "Aile gizleri!" bende Gadir Efendi'deydi çoğunun! Yazarlığa özenmem böyle başlamış olmalı; bol bol mektup yazarak, bol bol da bitlenerek. Çarşambalı Nevzat, akrabamız bir delikanlı, hava değişimiyle geldi askerden. Giderken güleç, şakacı, biraz da kabadayı bir gençti. Yöreye boş boş bakan, dalgın, kiminde ürküp gözlerini belerten biri olmuş çıkmıştı askerde. Raporluymuş! Biraz da çekinerek üsteliyordum. "Büyükler" dedi bir gün, "... büyükler bir süngüde ölüyor da o bebeler süngüde kıvranıp duruyor. Düşmüşüm." Askerliğini Kürdistan'da yapıyordu. Süngüleyip Murat Suyu'na attıkları Kürt köylüleriydi, sözünü ettiği. Kürt kıyımın kaçıncısı kim bilir? Ağılı, kızgın bir kurşun

eriyik gibi kaldı içimde. Gözümün önünden hiç gitmedi bir daha Nevzat'ın çizdiği tablo. Çocuk denecek yaştaki kafamda dolanan parlak Kemalist düşlerde ilk bulanıklık böyle başladı. '86 yılı olacak; bir buçuk ay kadar süren bir Doğu gezisi yaptık, İskenderun'dan Kars'a, Erzurum'a, Rize'ye kadar dolaştık.

Bilgilerimin yetersiz gerçekler önünde cılız kaldığını, Kürtler üzerine bildiğim çoğu şeyin yanlış olduğunu orada anladım. Sözgelimi, Kürtçeyi ben dağ köylülerinin konuştuğu bir dil olarak görürdüm. Oysa, kentlerde, çeşitli bürolarda işyerlerinde hem de yasağa karşın konuşulan bir dildi. Doğu diyorduk ya, Kürdistan'dı gezip dolaştığımız yerler. Kimi yerlerde Türklerle iç içe yaşanan bir Kürdistan. Trabzon'da eski bir milletvekiliyle konuşurken sözünü ettim bunun. Güldü adam: "Hangi partiden olurlarsa olsunlar, koridorlarda bir araya toplanıp Meclis'te bile Kürtçe konuşurlar Doğulu milletvekilleri" dedi. Büyük Millet Meclisi'nde oluyor bu; devlet de, "Kürt yok" diyor! Hiç çözüm düşünmemişler miydi bu konuda? "Düşündük" dedi. "İş askerlerde bitiyordu. Genelkurmay'la bağlantı görevi yapan bir kurmay albaya açtık. Yanıtı şu oldu: Bir milyonu öldürmekle devlet bir şey yitirmez!"

Bugün Türkiye'yi, Milli Güvenlik Kurulu denen bir politbüro, hükümete, meclise gerekli bulduğu biçimde yol göstererek yönetir. Açıktır, yasal görünümlüdür bu. Aslında devlet'tir bu kurum! Bir gelişmeyle varılmıştır bu noktaya! Kurum'da siviller vardır; halkça seçilmişlerdir. Ama özellikle Kürt sorununa bakışlarında, yaklaşımlarında değişen hiçbir şey yoktur bu devletin! Kurulduğundan bu yana, devlet demek Genelkurmay Başkanlığı demek oldu Türkiye'de. Kurdukları bu devleti korumak kollamak, iç dış düşmanlara karşı savunmakla askerler yükümlüydü. Yurtsever olmak, ulusu düşünmek onların göreviydi; giderek bunu tartışmasız, öncelikli hakları olarak da gördüler. Türkiye için doğru olan, ancak Genelkur-

may Başkanlığı'na göre doğru olandı. İlkokuldan üniversiteye Türkiye'nin tüm düşünme, araştırma, öğrenme sınırı, gizli-açık bu kurumca çizildi. O sınırı aştınız mı vatan haini olurdunuz. Eğitime, öğretime vurdukları bu damga, özellikle Kürt sorununda askerleri bile aratacak düzeyde sivil ürünlerini bugünlere dek vere geldi. Cumhuriyet döneminde, on altı Kürt ayaklanması olduğunu şimdi açıklıyorlar. Bu Türkiye'nin yıllar yılı, gizli bir seferberlik içinde, Genelkurmay Başkanlığı'nca yönetilmesi anlamına gelir. Kemalist sivil ortaklarıyla birlikte. '46'da Demokrat'lar, İnönü'yü devirmek için, Otuzüç Kurşun, Mustafa Muğlalı olayı üstüne, hamamın namusunu kurtarma oyunuyla gösterişli yaygaralar kopardıklarında, Askeri Lise'de öğretmendim. Yasadışı öldürülmüş otuz üç yurttaştan söz ediyordu basın. Askerler sessizdiler, tarih öğretmeni fakülte bitirmiş bir sivildi "Ne yurttaşı efendim" demişti; "Kürt... Kürt. İnsandan bile saymam ben onları!" Bugün gazete köşelerindeki solcu, sağcı yazarlardan, Milli Güvenlik Kurulu'ndaki sivillere kadar, kuşaklar boyu yetiştirilmiş tüm Atatürkçü aydınların ağabeyleri sayılır bu öğretmen! Böyle bir ortamdan İsmail Beşikçi gibi birinin çıkabilmesi hem şaşılası, hem de Türk toplumundan umutlu olmamızı anımsatan onurlu bir olgudur. Fransa'yı Vietnam batağından, Cezayir çıkmazından kurtaranlar, bir Mendes France, bir De Gaulle kutsanıyor bugün; o günün kimi canavar, kimi şaşkın Fransız yöneticileriyle onların şakşakçıları değil.

Kürtleri Türklük için hammadde olarak kullanma düşüncesi, yeni devlet kuran Kemalistlerce kanlı biçimde benimsenmiş, aslında Sultan Abdülhamit kafasının ürünü bir İttihatçı kalıtıdır ki, vardığı son nokta, Bülent Ecevit - Alpaslan Türkeş dayanışmasıdır.

Yetmiş yıl sonra, bugün eriştiğimiz konak üzerinde daha nesnel düşünmemiz gerekir. Söylemeye gerek var mı; Kemalist

değilim. Ama şu gerçek yadsınamaz; Kemalizm, eğrisi doğrusuyla Türklere ulus olma sürecinde, gözbağcı yanı ağır basan belli kazanımlar sağlamıştır. Getirdikleriyle götürdüklerini tartacaksanız, elinizde çok somut bir örnek var bugün. Bir kadın Türkiye'ye başbakan olmuştur. Kuşku yok ki, Türk ulusu Kemalizm'le edinmiştir bu parlak görünümü! Kızgınlıkla, "Eşek kuyruğuna kelebek konmuş" demeye de kalkmamalısınız. Dünyaya, olaylara yeterli bir düzeyde bakıyorsanız, konanın hiç de kelebek olmadığının bilincindesinizdir! Yetmiş yıl "bir Türk dünyaya bedeldir" diye diye bütün bir ülkeye bedel, beş on bin soyguncu aileyi başımıza dikip, bugünkü çıkmaza vardığımız bir Türkiye'nin tepesine kimse ne kelebek kondurur, ne de çiçek.

Kemalizm'in ulusumuza kazandırdıklarına bilim, sanat, kültür açısından bakalım. Başka ülkelerle karşılaştırmalı olarak, basın yayın, konser, bilimsel konferans, panel vb... Okur izleyici sayılarını, ülke ölçülerine vurduk mu, yetmiş yıllık bütün savlarımıza karşın nasıl acınası bir durumda olduğumuz hemen görülür.

Bu beyinsel tıkanıklığımızın temel nedeni, kafalar, vicdanlar üzerinde kuşaklar boyu sürdürülmüş acımasız baskılar, yurtseverce (!) kısıtlamalardır. Devlet baskılarının tümünün de altında, bilinçli, bilinçaltı Kürt sorunu yatar. Paslı çarkın dişlerine takılmış en sert kaya, parçalansa, ufalansa da bir türlü tüketilip yok edilemeyen Kürt halkıdır. Kürt halkının bu direnç gücü Türk halkının da yazgısını belirler. Bugün ülkece vardığımız moment budur; Kürt halkı özgür olmadıkça, Türk halkı da özgür olamayacaktır. Türkiye'de Kürt sorunu çözülmeden, demokrasi sorunu çözülemez. Artık görmeliyiz ki, yıllar yılı acımasızca işletilen kıyım makineleri Kürt'ü değil Türk'ü bile kendi kültürümüzle yoğurup özümlememize engel olmuş, halkımızı karanlıkta bırakmıştır. Yabancı ülkelere ça-

lışmaya giden insanlarımız bir iki kuşak sonra yitip gitmemek için dinsel bağnazlıklara saplanıyorsa bu, yığınları ulusal kültürümüzle özümseyememiş olmamızdandır. İllerinin yüzde 80'inde kitapçı bulunmayan, kitapçı açanların dövülüp yıldırıldığı bir ülkede bir sonuç yadırganamaz.

Kürt'ü özümleme düşünün, bize neye mal olduğunu görmemiz de yetmez; daha neye mal olacağının bilincinde değilsek kayıplarımız daha da ölçüsüz olacaktır. Halkımızın ünlü deyimiyle "evdeki bulgurdan da olacağız"dır.

Geçmişi bir yana bırakalım; bugün yalnız tarihten değil, doğadan kalmışların bile yitip gitmesine başkaldıran; onu koruyup sahip çıkma bilincine varmış dünya ileri kamuoyu, bölgede bizden çok daha eski, binlerce yıllık kültürün üstünde oturan bir halkın eritilip yok edilmesine seyirci kalmayacaktır. Bir başka gerçek de, işin çirkin yanı olarak, emperyalist odakların ilerici insanlığın bu duyarlılığını kurnazca sömürme uyanıklığında olmasıdır. 1988'de, Paris'teki Kürt Kültür Konferansı'nın en seçkin kadrosunu Amerikalı uzman kişiler oluşturuyordu; tümü de akıl almaz biçimde Kürtseverdiler! Batı emperyalizminin en usta elemanları olarak Kürt'e acıyan, kültürünün yitip gitmemesine özen gösteren insancıl görünümlerinden açık vermemek için, ellerinden gelen hiçbir şeyi esirgemiyorlardı! Edebiyattan sinemaya, tüm ulusların kültürlerini yamyassı ezip, pazarcı medya saldırganlığıyla teneke bir emperyalist kültürü egemen kılma yolunun siyasal öncüleriydi bunlar. Bugün bütün ulusların, kendi kültürünü koruma sorumluluğunun bilincine varmış ilerici düşünürleri, tarihin tüm değerli birikimine yönelik bu saldırıyı nasıl önleyeceklerinin kaygısı içindedirler. Emperyalist ülkelerin ulusal kültürleri için de geçerlidir bu kaygı. Bir Fransız, bir İngiliz, bir İtalyan, bir Alman sinemacısı, yazarı, kendi kişisel çıkarlarına köle edilmemişse, ulusal kültürlerinin kurtuluşu için

direnmenin yollarını arıyor bugün. Ortakça benimsenmiş doğru şudur; emperyalizmin, parçalayıp yok eden kozmopolit kültür saldırısına karşı, bağımsız, özgür ulusal kültürlerin el ele verdiği gerçek evrensel kültür dayanışması.

Bu tablodan yansıtarak baktınız mı, Kürt sorununda kimlerin yerinin neresi olduğu hemen görülür. Emperyalist kültürün öncü ortaklarıyla ulusal kültürün savunucuları, siyasal platformda Türkiye'de de karşı karşıyadır bugün.

Ulusal yaratıcılığımızın ayağındaki yılların paslı zinciri kırılmadan, Kürt sorunu en doğal, en insanca biçimde çözülmeden, ne yeni bir çevreye açılabilir, ne de emperyalist kültürün yok edici bağımlılığından kurtulabiliriz. Bu gerçeği görmedikçe, daha çok acılar çekeceğiz, sürüp giden çöküş içinde olacağızdır hep.

Özgür bir Kürt halkı, kendi ses bayrağı altında onun özgürce geliştirebileceği köklü kültürü, emperyalist kültür saldırısına karşı en doğal ortağımızdır, en güçlü bağdaşığımızdır bizim. Temelinde iki halkın bin yıllık kardeşliği yatar.

"Vizyon" diye bir sözcük ağızlarda dolanıp duruyor bugün; serbest pazarcı kafada, vuracağı kuşu daha yuvadayken görme yeteneği anlamında olmalı.

Türkiye için bugün dağlarda savaşan gençlerimizin nasıl bir Türkiye'nin tohumlarını attıklarını görmektir gerçek "vizyon". "Dağdan inip silahlarını versinler! İşte çözüm!"den öte bir şey üretemeyen dangul dungul kafalardan beklenecek şey değildir bu. Kardeşi kardeşe öldürten bu pis savaşın nedenleri örtbas edilerek de varılamaz "vizyon"a. Kürt'üyle Türk'üyle, toprak sorunu çözülmemiş, emperyalist para babalarının sultasında kıvranıp duran bir ülkede halklara yönelik işkenceler, kırımlar, kıyımlar doğaldır; ama kimse onunla da bir yere varamaz. Ağır koşullarda, canını ortaya koyarak dağlarda savaş yürüten gençlerin, geleceğin kardeşler ülkesine dönüş-

türülecek Türkiye'sinde onur paylarını görüp kutsamaktır gerçek vizyon. Bunu görebilmek de, pazarlamacı kafaların hadleri değil. İnsanca "vizyon"ları olmaz onların; halkları dolandırmak için televizyonları olur!

Şiddete karşıyım. Kürt-Türk, insanlarımızın her ölüm haberiyle acılara batıyorum. Ama elden ne gelir? Çözüm üretemeyen kafalar devlete egemen oldukça şiddet üretilecektir.

Yaşım yetmiş dört, düşlediğim dünyaya varabileceğimi pek sanmıyorum artık. Ama inancım o ki, ilerde bugünleri yaşayalar, yalnız solculara, Marksistliğinden geçilmeyenlere değil, insanım diyen herkese soracaklar: "Kürt halkına vahşice kırımlar, kıyımlar uygulanırken, Türk, Kürt halkları gereksiz yere birbirlerine düşman edilip kırdırılırken, siz neredeydiniz? Ne yapıyordunuz?"

Kelle*

Beş altı yıl önce ünlü tiyatro adamı Steven Berkoff'un olağanüstü güzellikte sergilediği *Salome* oynadı Londra'da. Ben yetişip göremedim, güvenilir kişilerden övgülerini duydum ancak. Buna karşın oyun pek uzun süre kalmadı sahnede. Nedenini sordum bir dostuma. "Büyük sanat olayı da olsa, halk, tepsi içindeki kesik başın çevresinde dans edilmesinden hoşlanmıyor olmalı!" diye ironik biçimde yanıtladı. Niye anımsadım şimdi bunu? Özel Timciler Apo'nun kellesini getireceklerine yemin etmişler güzel başbakanımıza. Şimdi hükümet üyelerimiz Ankara'da tepsi içinde önlerine konacak kelleyi bekliyor olmalılar. Buna ilişkin heyecan verici haberler, medyaca sık sık pişirilip kotarılıyor. İçişleri bakanı da anlamlı

* *Özgür Gündem*, 2 Ocak 1994.

sözler edip duruyor bu konuda. Osmanlı'da kelle almak, kelle getirmek, devlet yönetiminin en bırakılmaz koşulu olmuş; kuşku uyandıracak birini, "Koman, tiz kellesin getirin!" buyruğuyla kaldırıvermek, en akıllı siyasal önlem sayılmıştır. "Ne koşuyorsunuz, Paşa kapısına kelle götürür gibi?" diye, işin ivedi yanını vurgulayan bir de alaylı söz vardır dilimizde. Beş altı yaşında tahta oturtulmuş padişahlara ilk belletilen şey, "Başın alırım ha!" sözcükleriymiş diye yazıyor tarih, Ulu Hakan Abdülhamit'in, Taif'te boğdurduğu Mithat Paşa'nın kellesini getirtip keyifle seyrettiği bilinir. Bu kellecilik bize Osmanlı kalıtı demek. İşbaşındaki devletliler bu haltları etti mi, halk da –öyle olmaz, böyle olur deyip– "... Nice nice alaylar bozmuşam – Bin kelleyi bir cıdaya dizmişem" diye türkü yakıp yiğitlenmeye kalkıyor. O çok sevdiğim Köroğlu türküsündeki bu dizeleri hiçbir gün söylemek gelmedi içimden. İnsana yakışmayan yabanıl bir şey. Ama halk ne yapsın imama uyuyor!

Beklenen kelle Ankara'ya getirilirse ne olacak? Herhalde güzel başbakanımız konaktan çirağ edilmiş halayık ağzı, yarım yurum Türkçesiyle önce sevincini bildirecektir. O sevinçle, niye olmasın, kesik başı taşıyan tepsi çevresinde bir güzel dansa da kalkışabilir Salome gibi. Çirağ buyrulduğu konakta, bu yolda ne hünerler belletmişlerdir ona kim bilir? Güney Amerika'sından Uzak Asya'sına, bütün dünya ülkelerinden kelle getirtilen bir ak konaktan icazetli olmak kolay şey değildir. Siyasetleri gereği ne gerdan kırmalar, ne göz süzmeler, kıvıra kıvıra biçimine getirip ne göbek atmalar biliyordur! Hani derler ya, yakışır o güzellikteki haspaya da...

Ancak bu kelle, Herod'un Salome'ye sunduğu zavallı Yahya'nın kellesi değildir. Osmanlı'da gözden düşmüş kulun kellesi de değildir. Çok kişileri ayağa kaldıracak ağırlıktadır ya; yıllardır baskı altında tutulan on dört milyon Kürt'ün

kellesinden biridir sadece. Geriye, gün günden uyanan on dört milyon Kürt'ün kellesi kalıyor gene; o ne olacak?

Kürdistan'da yıldırıp bastırma savaşı yürütmek için yetiştirilen özel tim'e "böcek yiyen böcekler" demiş halayık Türkçe'li başbakanımız. Böcek yiyici olmayı nasıl karşıladı dersiniz timdeki muhteremler; benzetme mide bulantısı uyandırıyor insanda. İnsanları böcek gören, kelle avcılığına dayalı siyaset yürütmeyi marifet sayan yöneticiler başta kaldıkça daha çok acılar çekeriz biz. Kürt halkını köle edenler, hepimize sürgit haram edeceklerdir özgürlüğü. "Sana düşman - Bana düşman - Düşünen insana düşman" dediği, bunlar Nâzım'ın. Düşünen başları koparmanın yollarını arayan bir egemen güç, devlet yönetiminde kanlı şiddetten başka ne üretebilir? İnsan gibi yaşamaya birazcık olsun yarar sağlayan tüm yasaların kökünü kazıyabilir elinden gelse. Antiterör yasası yutturmacasına kalkışmaları da doğaldır; oyunları bozulunca gözleri dönerek *Özgür Gündem*'e saldırmaları da... Kim bilir, yeni daha ne oyunları vardır tezgâhta! Şiddeti, her yanı, her biçimiyle tanır Kürt halkı. Etinde duyarak yaşadı, yaşıyor. "Kahraman", "şanlı", "gazi" ünüyle boşuna onurlandırılmamıştır yöredeki kentler. Bağımsızlık savaşımızın en kara günlerinde Türk'le yan yana, omuz omuza kurtuluş savaşı yürütmüştür Kürt halkı. İki kardeş halk ortak türküler yakmıştır.

Karayılan der ki cenge oturak
Kilis yollarından kelle getirek
Nerde düşman varsa orda bitirek
Vurun Kürt uşağı namus günüdür.

Vatan kurtulunca Kürt'ün payına düşense, eşine tarihte az rastlanan bir aldatmacayla, küflü bir devlet anlayışının, bağnaz,

şoven ulusalcılığın ürünü, kanlı baskılar olur sadece. Tek başına yeni türküler yakmaya başlar Kürt halkı:

Onlar Kürt'tür deyi emir verdiler
Kavim kardeş komadılar kırdılar.

Çok bir şey istemiyor bugün kellesine göz dikilen Kürt halkı. Hakkı olanı istiyor. Omuz omuza vuruştuğu Türk kardeşiyle eşit biçimde, kendi ulusal varlığına dayanarak insan gibi yaşamayı istiyor. Bir halkın temel özlemini söndürmeye hiçbir silahın gücü yetmedi bugüne dek. Koparılan hiçbir kelleyle, yöresinde yapılan çılgın danslarla da söndürülemiyor bu ateş. Günü geldi mi türkülerini işte böyle söylüyor halklar:

Nerde düşman varsa orda bitirek
Vurun Kürt uşağı namus günüdür.

Kelle siyasetine kendini kaptırmış pek ziyade değerli büyüklerimiz, kendi nazik kellelerini iki elleri arasına alıp derin derin düşünmelidir. Çıkar yol değildir bu yol. Kelle koparmaya meraklı devletliler, çoğu kez, kendi kellelerini de kurtaramamışlardı sonunda. Tarih öyle diyor.

Sayın Başkan, Değerli Dinleyiciler*

Türkiye'nin içinde bulunduğu, dünyanın çıkar kodamanlarınca savsaklanan, sömürülen Kürt sorunu, tüm büyük sorunlar gibi, sürüklenmek istendiği çıkmazda, gün geçtikçe karmaşıklaştı, çözümü zorlaştı; duygusal yaklaşımların ağır bastığı, sürekli kanayan bir acılı sorun durumuna geldi.

Bugün, Birleşik Devletler topluluğunu da sayarsak, beş devletin topraklarında yaşayan tüm Kürtleri çatısı altında birleştirecek bir Kürdistan devletinin –ki, Kemalist devletin örnek aldığı batılı devlet tipine özlemi çağrıştırır– yaşama nasıl geçirilebileceği konusunda ne yeterli bilgiye, ne düşünceye sahibim.

* Nisan 1994'te Brüksel Konferansı'na yapılan konuşma.

Beni öncelikle ilgilendiren, ülkem Türkiye'nin temel yapısal sorunu, Kürt sorununun nasıl çözümleneceğidir. Bu konuda varılacak sağlıklı bir çözüm, umulur ki, tüm ülkelerdeki Kürt halkının yazgısının belirlenmesinde öncülük görevi üstlenebilsin. Yalnız Kürt halkının değil, Ortadoğu'da binlerce yıldır yan yana bulunan tüm halkların, birlikte, tam eşit koşullarla yan yana, kardeşçe nasıl yaşayabilecekleri konusunda da yol gösterici olsun.

Ancak, üzülerek açıklayayım ki, dünyanın ve ülkemin sorunlarıyla, hem de elli yıldır, iyi kötü, belli bir bilinç düzeyinde ilgilenmeme karşın, bu konuda, genel doğrular dışında, yan yana yaşayan halkların, Kürtlerin, Türklerin öz çıkarlarıyla uyumlu, ayağı dört dörtlük yere basan, soruna, işlevsellik ölçüleri içinde açık seçik çözüm getiren bir reçeteye rastlamadım. Kürt sorunu üzerine, ülkemizde, yetmiş yıldan beri çekilmiş kara örtünün doğal sonucudur bu. Uygulana gelmiş şiddetli yasaklar önünde, kimsenin bu sorundan söz etmeye hakkı yoktu ki çözüm üretilebilsin.

Birinci emperyalist paylaşım savaşından sonra, yeni doğan Mustafa Kemal Türkiyesi, İngiliz, Fransız emperyalist güçleri ile ortaklık içinde Kürdistan'ın parçalanması üzerine kuruldu. Musul, Kerkük, Süleymaniye'nin, o gün, İngiliz emperyalizminin kucağındaki Irak'a, Suriye bölümünün Fransızlara bırakılması, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Batı emperyalizmi ile gereğinde iş ya da suç birliği içinde, uyuşma yolunu benimsediğinin göstergesiydi. Bu temel siyasal çizgiyi, Kemalist Türkiye'de daha sonraki yıllar gelişen burjuvazinin özenle kollayıp koruduğu görülecektir. O günkü Sovyetler Birliği ile dış politika alanında sıcak dayanışmanın yaşandığı dönemde de bu tutum değişmez. Birazdan şöyle bir değineceğimiz, Türkiye'nin sosyoekonomik ve onun sonucu ideolojik yapısı gereğidir bu.

Kürdistan'ın bu paylaşımı, yeni Türk devletini kuracakların kafasındaki tasarıyı ele verir niteliktedir; Türkiye'deki Kürtlerin yazgısı da daha o günlerde belirlenmiş gibidir.

Yüzyıllar boyu, din kardeşliği içinde, iyi, kötü birlikte yaşayan iki halktan Kürtler, yeni dönemde, Türk ulusalcılığının potasında eritilip kaynatılarak kurulmakta olan üniter devletin, Türkleşmek zorundaki hammaddesi sayılırlar.

Tarihsel bir dilemma dayatılmıştır halklara. Türk'seniz, Kürt halkından, onun varlığından, haklarından söz edemezsiniz; ederseniz hayınsınızdır. Türk değilim, Kürt'üm, Kürt olarak haklarımı istiyorum, diyorsanız, kaçınılmaz biçimde Türk'ün, Türklüğün düşmanı sayılacaksınızdır; gene devlet hayınısınız.

Mustafa Kemal, İzmit'te, 1923 yılında gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın bu konudaki sorusunu şöyle yanıtlar: "... Kürt meselesi bizim, yani Türklerin menfaatine olarak kat'iyyen mevzubahis olamaz... Binaenaleyh başlı başına bir Kürtlük tasavvur etmektense, bizim Teşkilat-ı Esasiye Kanunu mucibince, zaten bir nevi mahalli muhtariyetler teşekkül edecektir. O halde hangi livanın ahalisi Kürt ise, onlar kendi kendilerini muhtar olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı mevzubahis olurken, onları de beraber ifade lazımdır. İfade olunmadıkları zaman, bundan kendilerine ait mesele ihdas etmeleri daima varittir. Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Kürtlerin hem de Türklerin sahib-i selahiyet vekillerinden mürekkeptir. Ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve mukadderatlarını tevhit etmiştir..."

Mustafa Kemal tarafından söylenen bu sözler sonradan örtbas edilmiş, ancak son yıllarda bir gazetecilik olayı olarak çıkarılabilmiştir. Açıktır ki, bu sözün ardından gelen uygulamalar, bu söylenenlerin çok gerisindedir. Türkiye'nin o kuruluş dönemi üzerine yaygın olan bilgiler bugün de pek

yüzeyseldir. İki yıl sonra Şeyh Sait Ayaklanması başlar. Bu ayaklanma, Kürt halkının yazgısında talihsiz bir dönüm noktası oluşturur. Burjuva demokratik reformlara yönelik adımlar atan Kemalist yeni devletin karşısına dikilmiş dinsel bağnazlığa, yığınsal destek verdikleri savıyla Kürtler, ilerici atılımlara engel bir halk olarak tanıtılırlar. Böyle bir halka da sözümona ilerici devlet, her türden baskıyı uygulamakta kendini haklı görür; öyle göstermeye çalışır. Bu aldatıcı sav, ilerici geçinen kimi çevrelerce de saygınlıkla karşılanacaktır. Kürt toplumunun aşiret kökenli feodal, klerikal (dinerkçi) yapısı böyle bir aldatmacaya da elverişlidir. Aslında dramatik olan, dinsel ideolojinin, ümmet anlayışının yerine, Türk ulusalcılığının yerleştirilmeye başlanmış olmasıdır. Kürtlerden gelen asıl direnç, kendi ulusal varlıklarını yok etmeye yönelik bu saldırıya karşıdır. Kürt halkının ikinci talihsizliği de burada başlar. Çünkü Türkler, dünya ileri kamuoyunda "mazlum millet" konumundadır. Antiemperyalist bir savaşta, Türk yöneticilerinin, yeni doğmuş sosyalist dünya ile Leninistlerce kurulmuş Sovyetler Birliği ile yakın dostluk, işbirliği içinde olmaları, Türklere bu konuda önemli kazanım sağlamıştır. Buna karşın, feodal kökenli Kürt önderlerinin, kurtuluşları için en çürük dala, Batılı emperyalist devletlere yakın bakmaları, Kemalist devlete bu konuyu, istediği biçimde, ölçüde alabildiğine sömürme olanağı vermiştir. Devletçe yerleştirilmiş yaygın kanı şudur: Kürt isyanı demek İngiliz parmağı demektir. Sanki, Kemalistlerin Batı'dan, özellikle İngilizlerden, pek bağımsız politikaları olabilmiş gibi.

Şeyh Sait Başkaldırısı, yalnız Kürtlerin değil, Türklerin yazgısını da etkileyen talihsiz bir dönüm noktası sayılır. Devlet provokasyonu kokan kışkırtmalara değinip oynanacak oyuna direnç gösteren görece liberaller çekilir, Meclis'çe çıkarılan Takrir-i Sükûn Yasası ile gelen yeni hükümet, ülkede

yalnız Kürtlere değil Türklere de kanlı bir sayfa açar. Bütün örgütler yasaklanır, yayınlar toplatılır; ünlü birçok gazeteci tutuklanarak ülkede terör estirilir. Bu terör uygulaması bir daha da kalkmaz ülkenin üstünden. Bir dizi reformlar da bu ortamda gerçekleştirilecektir.

Türk muhalefeti, parti kurma oyunlarıyla, suikast mahkemeleriyle sindirilip aşılacaktır ama Kürt halkının başkaldırıları sürüp gidecektir. Ancak son yıllarda açıklanmıştır ki bu süre içinde tam on sekiz Kürt başkaldırısı olmuş, bastırılmıştır.

Bu başkaldırılardan, gününde sözü edilen, açıklanan sadece birkaçıdır. Bu, ülkeye egemen güçlerin Türkiye'yi uzun yıllar boyu bir gizli seferberlik içinde yönettiklerinin kanıtıdır. Ülkeyi kurtarıp devleti kuran askerlerin, onların kutsal kurumu Genelkurmay Başkanlığı'nın, tüm ülkeye egemen, adı konmayan, bir sıkıyönetim uygulamasıdır bu. Yaşama geçirilen reformlar bu baskı altında yürütülmüş, ilkokuldan üniversiteye, tüm eğitim, öğretim, araştırma kurumları bu yöntemle denetlenmiştir. Bu baskı yöntemini, Genelkurmay egemenliğini haklı göstermek için kullanılan gizli gerekçe de, devleti yıkmaya, bölmeye yönelik olduğu söylenen Kürt halkı ayaklanmalarıdır. Baskı yöntemlerini rahatça uygulayabilmek için, Kürt sorununu nasıl sömürdükleri, kimi karanlık ellerin yurtseverlik maskesiyle nasıl kışkırtmalar içine düştükleri – kimi dış kaynaklarla işbirliği içinde olduklarını da düşünmek gerekir, tıpkı bugünkü gibi– tahmini güç şeyler değildir. Sonunda acıları bölüşen Kürt ve Türk halkları olmuştur. Gene tıpkı bugünkü gibi.

Bu uygulamaların yürütüldüğü Türkiye'nin sosyoekonomik yapısı da böyle bir baskılı yöntemi gerekli kılacak niteliktedir. Kemalistler, yurtseverce bir atılımla, Batı emperyalizminin acenteleri olan çoğu azınlık halklardan oluşmuş komprador-

ları tasfiye etti. Ancak ülke ileri bir burjuva sınıfını hiçbir gün tanımadığı için, ülke ekonomisi, tekelci biçimde, 29 Bunalımı'ndan sonra devletçilik adı altında, yağmasını sinsice yürüten zengin tüccar para babalarının, tefecilerin, büyük arazi ve mülk sahiplerinin, eşrafın, toprak ağalarının üst düzeyde hırsız bürokratların finans oligarşisine bırakıldı. Bu yapının, ilkel birikim yağması biçiminde, tüm emekçi sınıfları, katmanları soyup sömürmeye gereksinimi olduğu kadar, gelişebilmek için, bir sömürgeye de gereksinimi vardı. Ucuz emek ve hammadde kaynağı olarak Kürdistan'a da bu görev düşüyordu. Askerlerin Kürt halkı üzerindeki kanlı baskılarını olduğu kadar, Türk halkının özgürlük isteklerine set çekmelerini bu ekonomik yapı içinde görmek, anlamak gerekir. Geri sınıfsal doku, askerlerin, Batılı devlet kurup yaşatma özlemi ile birleşince, oluşan yamalı bohça (eklektik) ideolojisi, toplumun üstüne kirli, durağan bir hava tabakası gibi çöktü. Almanya'da faşizmin temelini oluşturan Asker-Banker-Junker ortaklığının benzeri bir egemenlikti oluşan. Ancak, bu yapıyı alımlı gösteren boya, Kemalist reformlardı. Kimilerince kolayından "Aydınlanma" denen bu aşama, Tanzimat'tan bu yana Osmanlı'nın yıkımını önlemek için yol, umar olarak Batılılaşmayı özleyen, kimi ilerici devlet yönetici, yürütücülerinin, aydınların, küçük burjuvazinin gerçekten yürekli atılımıydı. Yazık ki, Batı'da örneklerini gördüğümüz, emekçi sınıfların birlikteliğini kazanmış ileri burjuvazi desteğinden, tarihin en güçlü itici gücü, sınıf desteğinden yoksundu. Emekçi halk yığınlarına güvenmiyorlardı; onları yedilip yönetilmesi gerekli, karanlıkta bırakılmış yığınlar olarak görüyorlardı. Sınıf olarak işçilerin, emekçilerin örgütlü desteğini de istemiyorlardı. Kuzey sınırındaki Bolşevik Devrimi, kendi işçi sınıflarından da, paranoyaya varan korkuya, ürküye düşmelerine neden oluşturuyordu. Ağır kan, can faturasıyla yürütüldü

reformlar. Kürt halkı da faturaların en ağırını ödedi. Ancak ulusalcı asimilasyon baskıları unutulmamak koşuluyla, bu şiddetin yalnız Kürtlere yönelik olmadığını da bilmek gerekir. Bir örnek vereyim: Menemen Olayı'nı öğrenen Mustafa Kemal'in ilk tepkisi, Menemen kasabasının, ibret olarak yerle bir edilmesi için emir vermek olur. İçişleri Bakanı, ancak yalvar yakar geri aldırtabilir bu kararı. Şükrü Kaya anılarında anlatır bu olayı. Bunlar bilinince, reformların bugün, sert yel önünde içi dışına çıkmış şemsiyeye dönmüş olmasını anlamak kolaylaşır.

Kürt sorununda Türk solu bugün, geniş kesimiyle ürkeklik, şaşkınlık, kararsızlık içinde çok kötü bir sınavdan geçmiştir. Bu sallantıyı kavrayabilmek için gene tarihe bakmak gerekir.

Geçmişte, özellikle Kürt sorununda, Kemalist asimilasyonu ileri ideolojik örgütlü biçimde karşı çıkan tek Türk muhalefeti Türkiye Komünist Partisi'dir. Ancak, onun kayıtsız koşulsuz bağlı olmak zorunda olduğu üst örgüt Komintern, onun da gerisinde, o günün tek sosyalist ülkesi Sovyetler Birliği, İngiliz emperyalistlerinin, Ortadoğu'da, kendilerine yönelik oyunları olduğuna inandıkları, Kürt halkının bağımsız devlet isteklerine çok soğuk bakıyorlardı. Kürt önderlerinin, o günlerde, Batı'ya yakın davranışlarıyla bu kuşkuları artırarak beslediğinin de bilinmesi gerekir. Böylece, Kürt halkı, Marksist solun yeryüzündeki en büyük kalesinin desteğinden yoksun kaldı.

Daha kötüsü de, Dersim Soykırımı ile Kürt halkına en büyük saldırıyı gerçekleştirmiş Kemalistler, yaklaşan savaş bulutlarının yarattığı ağır hava içinde, bu kaleden destek gördüler.

Komintern, Türkiye Komünist Partisi'ni, ünlü desantralizasyon kararıyla, savaş yanlısı saymadığı Kemalist devleti,

antifaşist, barışçıl, demokrat bir çizgide tutmakla görevlendirdi. Bu, Kemalizm'in, bu olduğu, böyle olması gerektiği yorumuna sol kesim içinde büyük ağırlık kazandırdı. Ülkedeki reformist uygulamalar, çoğunun ilerici görünümü, bu yoruma güç veriyordu. Kürt sorunu acımasız baskılarla, en son Dersim Kıyımı'yla, ülkeye egemen yasaklarla ortadan kaldırılmış gibiydi. Okuyabilen kentli Kürt çocukları artık Kürtlüklerinden söz etmiyorlar, Kemalist ideoloji tüm ülkede egemenliğini kanıtlamış görünüyordu. Bu ortamda, geçmişlerden gelen, Kürt başkaldırmalarının emperyalist parmağıyla kışkırtıldığı kanısının da, aydın kitle arasında yaygın biçimde yerleşmişliğiyle, Türkiye'de, Marksist söylem içinde Kemalizm'e göbeğinden bağlı bir sol oluştu. Kürt halkının haklı ulusal isteklerine karşı çıkmayı, solculuklarının, Marksistliklerinin gereği sayıyorlardı bunlar. Kemalist geleneği sürdürenlerse, biraz da bu Marksist hocalarının aklına uyar görünüp eski şoven tutumlarını savunup yürütmekte kararlı oldular. Böylece Türk solu, Kürt sorununda başta, her türlü kahrı sineye çeken İsmail Beşikçi olmak üzere, az sayıda gerçek solcuların dışında, yanılma, yanılsamadan çıkıp hayınlığa, şovenizme uzanan kara bir çizgi sergiledi.

Bugünün Türkiye'si dünyanın karanlık sermaye güçlerine bağımlı, IMF, Dünya Bankası reçeteleriyle ayakta durmaya çalışan bir ekonomik çatı içinde, geliştirilmiş üretim bolluğundan çok, rant gelirlerini yükseltmeye yönelik oyunlar peşinde, işsizlik, alabildiğine pahalılık, yüksek enflasyon ve şiddet üreten, tefecilerin, bankacıların, büyük arazi sahiplerinin aralarındaki bitmeyen sürtüşmeler, didişmelerle tekelci egemenlik yürüttükleri bir ülkedir. Bir gün karşılarına dikilmelerinden çekindikleri ordu kadrolarının, en dişlilerini, yüksek rütbeli çok sayıda askerleri de yanlarında tutabilmektedirler. Yarım yüzyıl boyunca "Bir Türk Dünyaya

Bedeldir" şoven palavrasıyla uyutulmuş ülkeyi soyan bu üç beş bin ailenin içinde, Türk'ü, Kürt'ü, Laz'ı, Çerkez'i vb ortak durumdadırlar. Devleti denetleyen güç olarak bunlar, Türkiye'deki tüm ilericilerin, demokrasi, özgürlük savaşı verenlerin, insan hakları kavgası yürütenlerin, açık, dolaylı karşısındadırlar. Tüm medya, şu ya da bu biçimde bunların denetimindedir.

Bu karanlık egemenliğin ise, Kürt sorununu çözmek, çok bakımdan işine gelmez. Gereğinde yağmaladığı ucuz Kürt işgücü ve hammadde kaynağını yitirmekten korkar. GAP planıyla düşlediği büyük vurgunun elinden kaçmasından kaygılanır. Çok çok önemli bir nokta da, yıllardır, Türk halkının özgürlük, demokrasi, insan hakları isteklerine karşı yürütülen, baskı yönetimine gerekçe olarak devleti yıkıp ülkeyi bölecek düşmanlık diye tanıta geldiği Kürt sorununu, tüm saptırmalarıyla bugün de sömürüp kullanmaktadır, kendisine çok kazanımlar sağlamış olan bu oyundan da kolay kolay vazgeçmez.

Şimdi bu durumda, neyi, nasıl yapmak gerekir!

Hemen bildireyim ki, ben, Kürt halkının kendi yazgısını kendisinin belirlemesi temel ilkesini savunurum. Hiç kuşku yok ki, sağlıklı çözüm, önce bu uygulamayı yaşama geçirmenin yollarına bakmayı gerektirir. Bir halkın kendi özgür iradesiyle seçim yapma olayıdır bu. Her seçimde olduğu gibi, yığınların önce bilgilendirilip aydınlanmasını gerektirir. DEP bugün yerinde bir kararla, belediye seçiminin bile yapılmayacağını, yeterli olmayan bugünkü yasal hakların bile çiğnendiğini belirterek, 27 Mart seçimlerini boykot etmiştir. Türkiye'de Kürt halkının hakları konusunda, son günlere dek yasaksız bir gün yaşanmamıştır ki, her türden yayınlarla, etkinliklerle aydınlanma sağlanabilsin.

Bugün atılması gerekli ilk yaşamsal adım, silahların susturulup insanların özgürcü, korkusuzca konuşmalarını sağla-

maktır. Bu bir. Bu yoldan giderek Türkiye'de gerçek bir demokratik düzene kavuşmanın yollarını açmaktır; iki.

Neyi, nasıl yapacağımızın sağlıklı kararına ancak öyle bir özgürlük ortamında varılabilir. En temel haklar bile çiğnenerek Meclis'te konuşan Kürt milletvekilini tutuklayan bir kara yönetimde hiçbir şeyin çözümü tartışılamaz. Bugün, ülkemizde değil de Brüksel'de toplanmamız da bu gerçeği gösteriyor. Sorunlarımızı, İstanbul, İzmir, Van, Diyarbakır, Ankara'da toplanarak tartışabilmeliydik. Halklarımızı ışığa kavuşturmanın yolu budur.

Bu sorun temel yanıyla, ancak uzmanların araştırıp önümüze getirebilecekleri incelikler içerir. Bu tür toplantılar bu olanağı sağlayabilir; sağlamalıdır. Demokratik yollar en kanlı baskılarla kapatıldığı için, Kürt halkının haklarını savunma yolunda silaha sarılanları, Türk Devleti, teröristlikle suçluyor bugün. Oysa terörün ilk, asıl kaynağının bu devlet olduğunu bilmeyen kalmamıştır. Geçmişte yapılanlar bir yana, bugün Türkiye, iktidarın bütün ikiyüzlülüğü içinde, en ağır yasaların varlığı yetmiyormuş gibi, yasaların kabaca çiğnendiği, karakollarında insanlara işkence edilip cinayetler işlenen, köylerin yakıldığı, köylülerin, özel timlerce, güvenlik güçlerince, korucu adlı devlet köpeklerince öldürüldüğü, faili bilinmez cinayetlerin sürüp gittiği bir ülkedir. İnsanlar düşüncelerinden ötürü tutuklanıp cezalandırılırlar. Kürt milletvekilleri, meclis'ten kargatulumba alınıp götürülerek gözaltına alınmış, Anayasa bile umursanmamıştır. Askerliğin en sağ, en geri kanadı, eski alışkanlıklarıyla Kürt sorununu, kimi yüreksiz, kimi çözüm üretmekte kendileri kadar yetersiz, yeteneksiz ortaklarının da desteğiyle, bilinen yolda bastırmak, Kürt halkını yıldırıp ezme yöntemini uygulamaktadır. Böyle bir terörist tutum içindeki devletin, hiç kimseyi, ne kişi, ne kurum olarak teröristlikle suçlamaya hakkı yoktur.

Türk ve Kürt halklarına doğru yol gösterilmek isteniyorsa, önce devletten gelen bu saldırıların durdurulması gerekir.

Önce, yılların koşullanmasıyla şoven eğilimler içindeki Türk kamuoyu aydınlatılmalı, bu kanlı yolun tam bir çözümsüzlük içinde acıdan başka bir şey getirmeyeceği anlatılmalıdır. Yıllar yılı yalanla beslenmiştir bu halk. Bugün de ağır biçimde aldatılmaktadır. *Özgür Gündem* başta olmak üzere tek tük yayın organları dışında, bütün medya, yukarda da söylediğimiz gibi, bugünkü karanlık yönetimin emrindedir. Bir örnek vereyim izninizle: İki yıl kadar önce sayın Profesör Server Tanilli ile, özellikle Kürt sorununda devletin tutumuna karşı çıkan, uyarı niteliğindeki bir duyurumuz paralı biçimde dahi, hiçbir gazetede basılmamıştır. Solcu, ilerici tanıtılan bir ünlü, büyük gazete de içinde...

Halkların uzun savaşımlarıyla kazanılmış devletlerarası antlaşmalar doğrultusunda Türk Devleti'nin karşısına dikilmek olasıdır. Bir ölçüde yararlı olabilir. Yalnız görmek gerekir ki, bu antlaşmalara imza koymuş Türk Devleti, yediği haltları yadsımış; kanıtlanınca da pek umursar görünmemiştir. Çünkü o da bilir ki, kendini suçlayan devletlerin çoğunun dibinde bir sürü kara vardır. İsa'nın ünlü, "Günahsız olanınız taşlasın" sözündeki bilgelik burda da geçerlidir!

Salt bir halka duyduğu sevgiyle, onun kurtuluşu uğruna hiçbir devlet tek bir adım atmaz. Hele böyle önemli bir konuda, bir başka devlete karşı, ne çıkar sağlayacağını ya da kendine oynanabilecek oyunu nasıl önleyebileceğinin hesabı içinde olur.

Bugün emperyalizm, dünyanın her yerinde, böl yönet kurnazlığını yineleyip duruyor. Önce halklar en sinsi yöntemlerle birbirlerine düşürülür. Kanlar akar. Sonra büyük devletler araya girip çözümler önermeye başlarlar. Dünyanın hemen

her yerinde, Kafkaslar'da, Filistin-İsrail çatışmasında, Sırbistan'da, Bosna'da görülen budur. Biz bu oyunu biliriz.

Türkiye'de, aynı oyunun oynandığı da gözümüzden kaçmamalıdır.

Türkiye bugün, tüm halkların yazgısıyla oynayan bir avuç parasal grupla onların kafadan askerlerin egemenliğindedir. Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Meclis gibi kurumlar baskı altında, ürkü içindedirler. DEP milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılması olayı bu gerçeği bir kez daha gözler önüne sermiştir. Devletin siyasetine, yönetimine, yürütmeye, zaman zaman bildirileriyle ağırlık koyan işadamları kurumları, aslında, geniş işadamları kesiminin de değil, en tepedeki birkaç yüz ailenin çıkarları adına konuşurlar. Bankalar, tüm parasal alanlar, bütün rant kaynakları ve doğal ki medya bunların elinde, denetimindedir. Türkiye milyarlarca dolarlık, iç-dış borç batağında boğulurken, bunlar, dış finans bağları içinde, tekelci konumlarıyla günden güne gelişip semirirler. Lütfen bilinsin ki, bu söylediklerimiz kendi yargılarımız değildir. Emekçi halkla birlikte soyulan geniş bir sanayici, işadamı kesiminin de dile getirdiği, gazetelere sızan doğrulardır. Özgürsüzlük ortamında işi çözümsüzlüğe götürüp Kürt ve Türk halklarının kanlarının dökülmesine yol açanlar işte bu soyguncu militarist ortaklığındaki güçlerdir. Bu gidiş Türkiye'yi tam bir kaosa, bir patlamaya sürüklemektedir. Bu: GORDİON'u İskender'in kılıcı gibi çözmek için, trajik bir patlamanın zorunlu olduğu da düşünülebilir. Ama biz, Türk-Kürt vatanseverleri olarak halklarımızın kanlarını esirgemekle yükümlüyüz, sorunun elimizden geldiğince barışçı çözümünden yanayız.

Bu kavga Türkiye'de yaşayan tüm halkların özgürce, eşitçe var olma kavgasıdır. Ülkemizde, kanlı, kansız yürütülen bu kavgaya katkıda bulunmak istiyorsak tüm ilerici dünyaya çağrı çıkarıp desteğini sağlamakla yükümlüyüzdür; salt ulus-

lararası antlaşmalarda birbirlerine müteselsil kefalet içindeki devletleri göreve koşmakla işimiz bitmez. Yazarı, çizeri, düşünürü ile tüm ilerici aydınlar, emekçi halklarının, hakları için kavga yürüten sendikaları, dernekleri, meslek kuruluşlarını, Kürt halkına yapılan kıyımları, Türk halkının özgürlük kavgasına yapılan saldırıları durdurmak için, işkenceyi, işkencecileri yargılatmak için dayanışmaya çağırmalıyızdır. Umarım bu toplantımız bu yolda olumlu adımlar atacaktır. Bilmeliyiz ki, Kürt sorunu çözülmeden Türkiye'de demokrasi sorunu çözülemez.

En duyarlı olmamız gereken bir nokta da, Kürt-Türk, iki kardeş halkın arasına aşılmaz düşmanlıkların, büyük nefretlerin girmemesi; sokulmasına izin verilmemesidir. Bin yıldır birlikte yaşayan bu halklar, yeni, hangi siyasal biçimde olursa olsun, gene birlikte, gene yan yana yaşayacaklardır. Bu yolda çaba harcayacak Kürt-Türk aydınlar dayanışma örgütünün, bugüne kadar neden yaşama geçirilemediğine şaşmak, üzülmek gerekir. Bu toplantı, bunu izleyecek toplantılar, umalım ki, böyle bir örgütlenmenin de temeline katkıda bulunur. "Ne dujmine Haraban bin, dujmine harabiye bin" diyor bir Kürt atasözü. Evet, birlikte kötülükleri kazımaya çalışmamız gerekir.

Resmi ağızlar, Kürdistan halkını bastırmak için dört yüz trilyonun üstünde harcama yapıldığını bildiriyor. Her geçen gün daha çok para, daha çok insan yiyor bu zulüm makinesi. Zekâ düzeyleri, bölücülük yaygarasının üstüne çıkamayan yöneticiler, Türkiye'yi hem bölmeye, hem de yıkıma götürüyorlar. Kürt sorununda yılların karanlığından kurtulamamış Türk halk kamuoyu şaşkındır. Çözümün nasıl olacağı üstüne onun da önüne somut, açık seçik bir şey konmamıştır. Duygusal, hamasi, devrimci sloganlar yinelenip duruyor. Açıkça söyleyelim ki, ben de bunu henüz kesin bilemiyorum. Sözge-

limi Kürt halkının, seçimi bağımsızlıksa, kuşku yok ki saygılıyım. Ondan yanayım. Ancak yaşama nasıl geçirileceğini kavramış değilim. Okuduklarım, duyduklarım da inandırıcı olamadı bu konuda. Kürt halkının dört milyonu Kürdistan'daysa, on milyona yakını Batı ve Orta Türkiye'de Türklerle iç içe yaşıyor. Benzeri çok az görülen bu iş nasıl çözülecek? Kürdistan'a yönelik yeni bir göçü hangi ekonomi kaldırabilir. Ya da, federasyonun, özerkliğin, yerel yönetimin uygulanabilirliği ne ölçüdedir?

Görülüyor ki, bütün bu konular, inceden inceye düşünülmesi, araştırılıp, gün ışığına çıkarılması gerekli yanlar taşır. Siyaset bilimcilerinin, tarihçilerin, ekonomistlerin, çeşitli bilim dallarının çalışma alanlarına girer. Yasaklar yüzünden çok geç kalınmıştır. Ciddi araştırmalarla senteze varıp ortaya elle tutulur, savunulur projeler konulması gerekir. Biz Türk-Kürt aydınları olarak örgütlenip bu araştırmalara da öncülük etmek, halklarımızın karşısına, onlara kolayca anlatabileceğimiz somut önerilerle çıkmak zorundayızdır. Bu toplantımızın, bize bu konuda da güç kazandıracağına inanıyorum. Bu toplantıyı düzenleyenler sağ olsunlar.

Beni dinlemek zahmetine katlandığınız için hepinize teşekkür ediyorum.

Bugün Ne Günüdür?*

Brüksel'deki KÜRT KONFERANSI'nda, yeri gelince, İsmail Beşikçi'den övgüyle söz etmem bir eski devrimciyi kızdırmış; aralarda konuşurken İsmail'e yağ çekmekle suçladı beni. Anladım ki, konunun açıklanmaya gereksinimi var. Türkiye'nin bugünkü koşullarında tam da günüdür sanıyorum.

Kürt sorununa yaklaşımda Türk solunun düştüğü yürekler acısı durum ortada. Dünün kıpkızıl proleter devrimcileri (bir zamanlar mangalları, ocakları silip süpürenler!) ya bir köşeye sinip dillerini yuttular ya da göz yaşartıcı bir yurtseverlik örneği sergileyerek (!) Kürt halkının haklı kavgasının karşısına dikildiler. Sevdiğim bir genç yazar arkadaşım da, "O toplantıda (sözünü ettiği, Brüksel Kürt Konferansı) ne işi vardı

* *Özgür Ülke*, 3,4 Temmuz 1994.

Vedat Türkali'nin?" diye sormuş bir yakınıma. Elde bayrak dolaşanlardandı eskilerde o da.

Şu taşlamalı biçeme, birilerini iğnelemek ya da suçlamak için değil, salt, olayın altını biraz yüksek sesle çizmek için şöyle bir başvurdum. Devrim tarihimize ilgi duyup üzerinde düşünenler ya da bizler gibi o tarihin bir bölümünü, kıyısından, köşesinden yaşamış bulunanlar, bu yanılgıların nedenini, kaynağını iyi kötü bildikleri için saldırıya geçmek yerine, açıklama, uyarı görevlerini yerine getirmelidirler. Ancak bu görevle yükümlü sayılacak birileri, diyelim bir İsmail Beşikçi'ye bakarken bile öznellikten kurtulamıyorsa genç kuşaklara söyleyecek sözümüz kalmıyor.

Epeyi yazılarım çıktı bu konuda, konuşmalar da yaptım. İsmail Beşikçi'ye yönelttiğim kimi eleştiriler de var bunların arasında; İsteyen *Yanıtlar** adlı kitabıma bakabilir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, kendilerini Osmanlı'nın baş kalıtçısı sayan Türkler din kardeşliğine dayalı yurtseverlik duyguları ile kazandıkları Kürtlerle birlikte kuzeydeki Sovyet Devrimi'nin de desteğini sağlayarak yürüttükleri Kurtuluş Savaşı sonucunda Cumhuriyet'i kurdular. Osmanlı'nın dağılmasından imparatorluğun, giderek Ortadoğu'nun en eski halkı Kürtlerin payına düşen ise, iyice parçalanıp üçe, dörde bölünmek oldu. Tarihsel nedenlerle gelişmesi gecikmiş Kürt toplumundaki egemen güçlerin, feodal beylerin, ağaların, sık aralarla düşleyip yürütmeye kalkıştıkları Kürt kurtuluş savaşımları, öncülerinin konumları gereği, hem ideolojik, hem de evrensel politik ilişkiler açısından çağın gerisine düştü. Tarihin ilk büyük sosyalist ülkesi Sovyetler Birliği ile onun uluslararası ideolojik kalesi Komintern, Ortadoğu'daki bu Kürt atılımlarına hep Batı emperyalizmínin, özellikle İngiltere'nin oyunu gözüyle baktı, bu yüzden. Bu bakışta

* Vedat Türkali, *Yanıtlar*, Cem Yay., 1992.

Türkiye Komünist Partisi'nce Komintern'e verilen raporların etken olduğu savı, tarih gerçeğine ters düşen bir yakıştırmadır. Kürtlerin kavgasına olumsuz yaklaşım o günkü tarih koşullarının somutladığı bir Sovyet Devleti politikasıdır. Sağlık kordonu adı altında emperyalist dünyaca Kuzey Denizi'nden Hazar Denizi'ne, sosyalist ülkenin sınırlarına dizilmiş bir sürü Sovyet düşmanı ülkenin arasında, Sovyetler Birliği ile dostluğu devletinin temel politikası diye gösteren, uluslararası politika arenalarında, sözgelimi, o zamanın Birleşmiş Milletler'i, "Cemiyet-i Akvam"da, Sovyet diplomatlarıyla çoğu uluslararası sorunları birlikte savunan biricik devlet, Türkiye Cumhuriyeti, yeryüzündeki ilk sosyalist devleti en ağır koşullarda kurmak, yaşatmak kavgasındaki devrimcilerin –hele, feodal egemenlerinin Batılı emperyalistlerle flört içinde koştuğu bir Kürdistan uğruna– kolayca dışlayıp çıkarlarına karşı duracakları bir ülke değildi. Çoğunluğuyla Türkiye sınırları içinde yaşayan Kürt halkının tarihsel dramı burada düğümlenmiştir denebilir.

Türkiye Komünist Partisi'nin dramı da bu olmuştur bir anlamda. Komintern, yaklaşan II. Dünya Savaşı'nın kara bulutları çevrende gezinirken, Türkiye'yi "savaşta çıkarı olmayan barışçı ülke" diye değerlendirerek TKP'ye, Kemalist Halk Partisi ile barışçı, antifaşist işbirliği yolunu gösterip "desantralizasyon" kararı almıştır. Ülkenin jeopolitik durumunun bu kararda ağırlığı olduğu bellidir. Bir anlamda gerçekçi Sovyet sosyalist devlet politikasının zorunlu ürünüdür bu karar. Ama eninde sonunda Sovyet devlet politikasının ürünüdür. Bilinmelidir ki, şu anlamlı değinme bile izin verilemez bir söylem biçimiydi o günler. Sovyetler Birliği için iyi olan, tüm dünya işçileri, tüm ülkelerin komünist partileri için hiç kuşkusuz iyiydi, tartışılamaz tek doğruydu. Onun dışına çıkmak proleter enternasyonalizmine ihanetti, sosyal şovenizmdi; 2.

Enternasyonal çizgisine düşmekti. Marksist-Leninistler için o günün tarihsel koşulları içinde, yol yöntem olarak bugün de ayrı bir şey düşünmek güçtür. Ancak o günün pırıl pırıl doğrularının bugünün zararlı yanlışları olduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Kimi doğruların o günkü yerindelikleri de, günü birlik politikalara sapmadan bilimsel ölçüler içinde araştırılmalı, tartışılmalıdır artık. Yapılıyor da.

İleri dünyanın desteğini yitirmemek için kendilerini ilerici göstermeye özen gösteren Kemalistler özellikle Kürt halkını Türk ulusalcılığı potasında eritip yok etmek için en yabanıl yöntemleri uygulamakta sakınca görmediler. Çünkü Sovyetler Birliği'nin sözünü ettiğimiz politikası Kürt halkının her kalkışmasını emperyalist İngiliz oyunu olarak piyasalamalarına olanak tanıyordu: Kürt toplumunun yapısı egemenlerinin görünümü de dediğimiz gibi, bu yaygaranın yutturulmasına elverişliydi. Yeni Türkiye'nin "yurtsever" egemenlerinin temel yapıya dokunmadan –bir anlamda onu besleyerek– Türk halkının "çağdaş ulus" olma sürecine önemli katkılarda bulunup gelişmeler sağladıkları da görünen bir gerçekti.

TKP için "desantralizasyon" kararı alınırken, Komintern'de yapılan toplantıda, Türk temsilcilerine şunu soruyorlar: "Sürekli biçimde Kemalistlere saldırıyorsunuz. Hiç mi savunulacak yanları yoktu bunların? Azından padişahlığı, hilafeti kaldırdılar. Gerçekleştirdikleri daha bir dizi reformlar var." TKP adına Şefik Hüsnü'den sonra en yetkili konuşmacı Reşat Fuat'ın verdiği yanıt da, "Bunları biz de görüyorduk ama söylemeye korkuyorduk!" oluyor! Bir anlamda bütün komünist partilerinin özellikle TKP'nin dramatik düğüm noktası da bu. Artık erişilebilen o günkü bu gizli konuşmaların bir an önce yayımlanıp açıklanmasında yarar var. Piek'lerin, Manuilski'lerin, Kusinnen'lerin, Vanlin'lerin Valetski'lerin karşısında iki büyük Türk komünistinin Şefik Hüsnü ile Reşat Fuat'ın TKP'yi doğru

yolda savunmak için nasıl çırpındıkları görülecektir. Daha önce Dimitrof'un başkanlığında seçkin birkaç kişi ile yapılmış ön toplantıda varılması zorunlu karar önlerine konmuş olmalıdır ki diretmelerine tepki olarak Piek, aralarında anlaşmaya vardıkları bir şeyi yeniden tartışmaya getirmekle suçlar. Dr. Şefik Hüsnü'yü. Doktor da Alman Partisi Temsilcisi Piek'e önceki toplantıda bir "karar"a varmadıklarını, konunun sadece konuşulduğunu, Komintern'in varacağı kararı, Parti'nin kayıtsız şartsız uygulayacağından güvenli olunmasını söyleyerek çalışma, yürütme yöntemindeki biçimsel yasal yolu gösterir. Aslında TKP için karar "yukarda" çoktan verilmiş görülmektedir.

Sovyet devlet politikasına altını çizdiğimiz biçimde bağımlı bir TKP, Kürt sorununda, ne yapabilirse onu yaptı sadece. Türkiye Cumhuriyeti içersindeki öteki halklardan biri olarak Kürtlerin ulusal varlıklarını vurgulayıp haklarını savunan, bu yoldaki düşüncelerini, isteklerini uzun yıllar sürekli öne süren tek siyasal örgüt oldu. Doğudaki Kürt kalkışmalarına emperyalizmin oyunu gözü ile bakan Sovyet-Komintern görüşüne ters düşmemeye özen göstererek 40'lı yıllara gelindiğinde artık TKP de sözünü etmez olmuştu konunun. Kemalist ulusalcılık, sorunu çözmüş izlenimi yaratmayı başarmıştı. Zaten desantralizasyonla dağılıp bir anlamda Kemalizm'in içine ufalanan Marksistlik ortamında TKP'nin, Kürdistan'la ilişki kurması olası değildi. (Türkiye'nin belli başlı birkaç büyük kenti dışına çıkıp hele Kürdistan'la örgüt bağını ne gün kurabilmişti ki?)

Bir küçük anımı anlatacağım. Reşat Ağbi'yi (Reşat Fuat) görmeye evine gittiğim bir gün; kalkmak üzere olan konuklar vardı. Lacivert takım elbiseli, iriyarı, göbekli, hani yelekleri, köstekleri vardı, desem yakışacak, Doğulu tipte, kara yağız adamlar. İki ya da üç kişiydiler, şaka yollu son tümcesi şuydu birinin! "Biz siz Türklerin bunca kahrını çektik, çekiyoruz siz

bir şeyimize katlanamıyorsunuz!" Neydi Reşat Ağbi'nin katlanamadığı? Anlamamıştım. "Kürtler" dedi Reşat Fuat, adamlar gidince, "HOYBUN'u kurup İngiliz emperyalizmiyle işbirliği yaptı bunlar biliyorsun" diye kuşkusunu belirtti. 65-66 yıllarında geçmiş olmalı bu olay. Bir eski Komintern sorumlusu Türk devrimcisinin Kürt sorununa bakışı yaklaşımı o yıllarda bile buydu. Komintern çizgisinden gelen herkesin ortak yaklaşımı da buydu aslında, Kemalistlere temel desteği bu yaklaşım sağladı.

Doğruların kesinkes tanımlanıp paket tabular olarak benimsetildiği böyle bir ortamda kimi devrimciler iyice bayatlamış "İleri Kemalist burjuvazi" tekerlemesini ağızlarına sakız etmiş çiğneyip dururlarken bir genç bilim insanı, sağdan soldan gelecek her türden belayı göğüsleyerek Kürt sorunu, ona bağlı biçimde "Kemalizm"i, gerçek eleştirel yöntemle "eğrisi doğrusu kendisine" yeni koşulların gerektirdiği şekilde gün ışığına çıkartmış, çıkarabilmiştir. Çünkü onun sırtında, Komintern konspirasyonundan gelen kalıtı yüklenmiş devrimciler gibi yumurta küfesi yoktur! Benim bu genç bilim insanına, İsmail Beşikçi'ye saygım bu yürekli, dürüst, yerinde uyarıcı davranışından kaynaklanır. Böylesi acı sınavı göğüsleyebilecek herkese yağ çekmekten mutluluk duyarım! Hemen ekleyeyim: İlk çıkışında İsmail Beşikçi'ye hiç de yakın bakmayanlardandım ben de. Çoğuları gibi biz de emperyalistlerin oyununa gelme korkusuyla koşullanmıştık; bir. İkincisi, belki asıl kaygılandırıcı olan da Türkiye'deki demokratik atılımlar, giderek kımıldanışlar bile devleti elinde tutan güçlerce Kürt ayaklanması oyunuyla engellenmişti. Kışkırtma olasılığı da bağlıyordu bizi. Tıpkı PKK'ya da ilk çıkışında aynı kuşkularla sıcak bakmadığımız gibi.

Bir noktanın da altını çizmek gerekir. Şefik Hüsnü ile TKP içinde ona en yakın sayılması gereken Hikmet Kıvılcımlı,

Sovyetler'in, Komintern'in temel politik çizgisine ters düşmeksizin Kürt sorunu üzerine düşünmüşler yazmışlar, yol gösterme çabasında olmuşlardır. Hikmet Kıvılcımlı'nın herkesçe bilinen, *İHTİYAT KUVVET: MİLLİYET (ŞARK)* adlı kitabı bundan altmış yıl önce TKP Merkez Komitesi'ne sunulmak için yapılmış bir çalışmadır. Yazık ki, Kürt sorununu, önüne konmuş resmi şablon dışında kavrayamayan, TKP'nin Türkiye içindeki Merkez Komitesi'nce yeteri kadar değerlendirilememiş, bir kıyıya itilmiş görülmektedir. Elli yıl sonra kitap olabilmiştir ancak.

Aslında Hikmet Kıvılcımlı'nın tüm çalışmaları, ortaya attığı özgün görüşler, Komintern doğrultusundaki bir partinin Türkiye Komünist Partisi'nin tarihsel kavgası boyu üretilmiş tüm doğru düşünceleri, yerinde tanıları somut olaylar üzerine oturtarak derinliklerine kavuşturup; yansıtma, geliştirip zenginleştirme çabasıdır. Partinin bütün temel birikimlerini, kazanımlarını içerir. Bir başka deyişle Dr. Hikmet Kıvılcımlı, TKP içindeki, hiçbir gün Komintern çizgisine, o çizgide simgeleşmiş Şefik Hüsnü'ye ters düşmemiş, tersine oradan gelen uyarılara, açıklamalara, Türkiye gerçeğine uygun biçimde doğru yorumlar kazandırmaya çalışmıştır. Sözgelimi, ilkokul öğrenci defteri inceliğindeki *DEMOKRASİ-TÜRKİYE EKONOMİSİ VE POLİTİKASI HAKKINDA* adlı minicik kitap, desantralizasyon kararının en ustaca teorik uygulama örneği gibidir. Kıvılcımlı'nın, çevresindekilere üstünlüğü, belki de özel yetenekleri kadar, bu konspirasyonla uyum içerisinde bulunmasına karşın, Moskova'ya gidip Türkiye'den koparak o bürokratik çark içinde, ülke gerçekleri ölçüsünde bağımsız düşünme özgürlüğünü yitirmemiş olmasından kaynaklanır. Kiminde spekülasyona kaçmış görünse de (ki bu daha çok araştırmacı olarak, içinde bulunduğu ağır koşullardan ötürü –22 yıllık cezaevi yaşamı gibi– yeteri belgeye kavuşmadığı için

boşlukları kapatma gereksiniminden doğmuştur denebilir), aslında TKP'nin yılar içindeki, hele desantralizasyon öncesi, teori-pratiğini en doğru yansıtan, olması gerekli olana da yürekli biçimde parmak basan onun yapıtlarıdır. Kürt sorununda da böyledir bu. Kıvılcımlı neylesin ki onun çok sevdiği, yinelediği bir dizeyle, "Bedbaht ona derler ki elinde cühelanın - Kahrolmak için kesb-i kemal-i hüner eyler!"

Türkiye bugün, yarım yüzyılı aşkın süre önce varılacağı Marksist devrimcilerce kestirilebilen gündeme gelmiştir. Bugünkü durumu açık seçik görebilenler içinde en tartışmasız yer kuşku yok ki, en eski TKP'li Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nındır.

Bir anımı anlatacağım gene. 58. yılında, Sultanahmet Cezaevi'nden ayrılacağım sıra, uzunca bir konuşmamız oldu Doktor Hikmet'le. Ben o günkü yasa gereği gönderildiğim Ankara Yarı Açık Cezaevi'nden salıverilmeyi bekliyordum; onların mahkemesi vardı daha. Nasıl ilişki kuracağımız, o karanlık günlerde Türkiye'deki olayların ne yöne gidebileceği üstüne konuşurken sözcüğü sözcüğüne şunları söyledi: "Başlarında iki temel belaları var bu heriflerin: Birisi Ordu, öteki Kürt Sorunu, Türkiye'de bir şey patlak verecekse buradan verecektir."

Daha bir iki yıl önce içinde bulunduğum ordudan, devrimciler olarak ne bekleyebileceğimizi doğrusu kestirememiştim. Yalnız o gün değil, 28-29 Nisan Olayları yaşanırken de, ardından bir 27 Mayıs gelebileceğini açıkça söyleyeyim ki göremedim.

Önceleri, Şefik Hüsnü'den çeşitli kereler duyduğum Kürt sorununu da, gene içtenlikle belirtiyorum, biraz eskilerde kalmış bir olay olarak dinlemeye yatkındım, o günün Türkiye'sindeki herkes gibi ben de. Şunu da ayırmak gerekiyor: Şefik Hüsnü Kürtlerden, onlarla birlikte Laz, Çerkez... lerden

hakları tanınması gerekli halklar diye söz ediyordu. Doktor Hikmet ise Türkiye'yi değiştirebilecek temel potansiyel güçlerden biri olarak gösteriyordu Kürt sorununu. Kitabında da Türkiye devriminin yedek gücü olarak alır. Tarih gerçeğine dayalı bilimsel savları, tanımlarıyla, karanlık iktidarların karşısına dikilen bu yiğit devrimcilerin kavgalarını nasıl güçlü bir öngörü ile yürüttüklerini bugünün Türkiye'sinde körler bile görebiliyor artık.

Eski büyük devrimcilerimizin, özellikle Kıvılcımlı'nın üzerinde çırpınarak durduğu, hemen de yüz yıldan beri sürüp gelen sosyoekonomik yapımız, finans kapital saltanatı; işsizlik, pahalılık cehenneminde kıvrandırdığı yığınları, ilkel birikim yağması acımasızlığıyla soyup soğana çeviren tefecileri, bankacıları, vurguncuları, her siyasal dönemden, eskisinden daha besili çıkan birkaç binlik rant lobileriyle ülkenin üstüne çökmüş tekelci yapı, bugün bütün çıplaklığı ile ortadadır. Takke düştü kel göründü dedikleri bu gerçekleri artık yalnız bizler değil, burjuvalar, varlıklı işadamları, sanayiciler söylüyor. Ticaret, sanayi odaları başkanları söylüyor. Açığa vurdular hırlaşmalarını; ateş bacayı sardı, iyice etlerine değdi çünkü. Öteden beri solda görünen bir Mürteza Çelikel değil, ne idüğü belli Halit Narin söylüyor. Daha ötesi, güzel başbakanımız söylüyor. Bunlar "dalalet, hatta ihanet içinde" imişler! Hele bakın! "Kestane kabuğunu beğenmemiş!" Sözünü ettikleri ile aynı kremadan çıktıklarını kendileri söylememişler miydi?

Demek öyle damarına bastılar ki kadıncağızın, yaşı geçkince kovboy kızları gibi fularını kaykılıp "yihuuu!" diye patlayıverdi. Bakla da düşüverdi ağzından! "İhanet" sözü yerinde sayılmaz, aslında. Dinleri, imanları, Allahları, peygamberleri, dört kitapları, vatanları, milletleri, şerefleri, namusları "PARRA"dır bunların. O kutsal varlıklarına da ihanet ettikleri görülmemiştir! Ötekilerdeki yakınmalara da bakmayın. Nâzım;

"... apış aralarında mali sermayenin altın kazığı" diye anlatır bunları, bir şiirinde "Benerci" de olmalı. Bu altın kazığa oturmaya kudurmuştan beter alışmışlardır; ne yapıp edip aynı kucakta keyiflerini sürdürme yoluna bakar bunlar. Çaptan düşüp kucaktan atılanlar da böyle ağlayıp sızlayacaklardır. Güvenilir çözüm asıl acıyı çeken emekçi halklarımızın uyanışına bağlıdır.

"Tarihte bizim için 'ekonomi bilmiyorlardı' diyecekler" sözünü boşuna söylememiş Mustafa Kemal. Varsayılabilecek bütün iyi niyetlerine karşın, Kemalistlerin, Türkiye'yi bilinçli bilinçsiz, karanlık ekonomik güçlerle ortak yönettikleri, vurgulanması gerekli bir tarih gerçeğidir. Büyük para babaları, tefeciler, vurguncular, büyük arazi sahipleri, toprak ağalarıyla devletin başına oturtulmuş şanlı ordu takımı, onların sivil uzantıları, kiminde hırlaşsalar da geri ideolojik yapının yapışkanlığıyla birbirlerini kollayarak, "vatan, millet, Sakarya!" çizgisinde uzunca bir süre götürdüler işleri. Onun için de Kemalizm'in, daha doğrusu kimi Kemalistlerin, gerçek yurtseverlik heyecanıyla attığı her ileri adım yarımdı ve yarım kalmaya da yazgılıydı. Kuzeydeki Bolşevik Devrimi'nin ürküntüsü içinde, o günlerdeki varlığı, gücü tartışmalı da olsa giderek büyüyen işçi sınıfına, genellikle emekçi yığınlarına –devletleri açısından– kuşkuyla bakıyorlardı. Batı'daki faşist iktidarlardan, özellikle ticaret bağlarının yaşamsal önemde geliştiği Almanya'daki Nazi egemenliğinden –Marksist solun bütün uğraşlarına karşın– ağır biçimde etkilendiler. Çoğu Kemalistler çıkış noktalarından da geriye düştüler böylece. Devleti koruduğu savıyla Kürt halkını eritip yok etmeye yönelik ideolojilerinin yapısal temeli, dışalım, dışsatım vurguncuları, müteahhitler, para babaları, toprak, arazi beyleri, ağaları, yağmacılar, mütegalibe ise, esin kaynakları da faşist militarizm idi artık. '37-38'de işlenen ağır suç, Dersim Soykı-

rımı, '38 Harbiye–Donanma utanç davaları Kürt-Türk halklarının varlığına, özgürlüğüne karşı yürütüp kazandıkları tarihsel zaferleri oldu bunların! Çerçeve içinde şunu diyebiliriz; bu düzen en acılı, en ters yoldan özgürlükleri yasaklayıp, atılımları tekelci oyunlarla tıkayarak, şoven ulusalcılığa batırdığı Türkiye'yi kapitalizme götürmeye çalışır. Safalak bir bölümü, "İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış" ülke marşını belki de içtenlikle söyleyen Kemalistler yasaklarla yarı körlüğe düşürülmüş emekçi Türk halkını, egemen ekonomik gerici güçlere soydurmakla kalmadı. Kürdistan'ı sömürgeyi aratacak biçimde yağmalatırken, Kürt insanının ulusal varlığını yadsıyıp halkı kıyımlar, kırımlarla susturarak bu düzenin toprağını bol bol kanla suladı. Şu tarihsel temel gerçeğin bilincine varmamış kişinin ne ilericiliğine inanılabilir, ne yurtseverliğine, ne de namusuna: Türk halkının özgürlüğü ile Kürt halkının varlık savaşı ikiz kardeşler gibidir.

Kürt halkı özgürlüğüne kavuşamadığı için Türk halkı da özgür olamamıştır. Her iki halka karşı işlenmiş ağır suçun sorumluları aynıdır; ortak failleri de, soyguncu sınıflar, katmanlarla, onları kendisine bağlaşık seçen şoven Kemalistlerdir.

Tarihi doğru izleyenler göreceklerdir ki, aslında, daha 40'lı yıllarda topu atmıştır Kemalizm. Yukarda dökümünü yinelediğimiz gerici sosyal sınıflar, katmanlar savaş yıllarının halk yığınları için en ağır koşullarında bekledikleri vurguna, talana kat kat fazlasıyla kavuşunca, Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne gelen ikili hırlaşmada üstünlük göstergesi devlet erkini ellerinde tuttuklarını sanan Kemalistlerden, ensesi iyiden iyiye kalınlaşan gerici sınıflara, katmanlara kaymıştır (Bu tanı TKP'nin '43'te başlatılacak yeni atılımının Şefik Hüsnü'ce yazılan bildirgesinde yer almıştı). Marksistlerin çeşitli uyarılarını anlayıp kavrayamayan ya da kavramak işlerine gelmeyen

Kemalistler, yeni bir düşçülük örneğiyle, halkı aydınlatmak için ilköğretim seferberliğine girişiyorlar, köyü, köylülüğü kurtarıp kalkındırmak için de köy enstitüleri kuruyorlardı! Ağayla, eşrafla, karaborsacı, madrabaz tüccarla, tefecilerle onların doğal bağdaşıkları, hırsız yüksek bürokratlarla şoven askerlerle yapılacaktı bu işler! Bir de toprak reformuna kalkıştıklarında, boylarının ölçüsünü aldılar. Bilinen çok partili döneme geçildi; düştüler iktidardan.

İktidardan düşen, bir partiydi sadece; devlete, tüm yapıya damgasını vurmuş şoven ideoloji, benzer çelişkilerle, hem iktidarda, hem muhalefette egemenliğini sürdürüyordu. Talan, vurgun, soygun, ülkeyi Batı sermayesi ile ortak sömürü, açık yaşam felsefesi olmuştu. Eskilerde, tek parti yönetimi dönemlerinde devlet içindeki gizli hırlaşma sokağa dökülmüştü. Her çağa ayak uyduran dinler gibi Kemalizm, onu, güne uygun işine geldiği biçimde yorumlayıp tezgâhlayan, birbirine karşıt çeşitli çıkar çevrelerinin, "demokrasi" flamalarına iliştirdikleri Atatürk rozetiydi artık. Yapıdaki canavar dölü, tüm kısıtlamaları, engelleri yıkarak iyice serpilip, büyüme gelişme yolundaydı. '60'ın 27 Mayıs'ındaki son Kemalist atılımı da atlatınca, ikide bir ayaklarına dolanan orduyu yanlarına çekmenin yollarına baktılar; OYAK kuruldu. Emekli paşalar şirketlerin yönetim kurullarına alındı. Ordu finans kapitale damat edildi. Ordunun tepesiyle içlidışlı oldular. 12 Mart'lar, 12 Eylül'ler birbirini izledi. 27 Mayıs'ın öcü de alındı.

Sınıfsal baskı aracı devletin temel kurumu olan orduyu, tepesindekilerle ortaklık içinde elde tutmak doğaldı; ama bir halkı, özellikle ulusal başkaldırı geleneği köklü Kürt halkını, başına oturmuş asalak bey, ağa takımını ürkütüp kandırarak satın alarak sürgit tutmak kolay değildi. Ucuz emeği, yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle bu geleneksel yağma, çapul alanında, insanca çözüm üretemez, üretilmesine izin de veremezdi bu

düzen. Türkiye üzerine karabasan gibi indirilen 12 Eylül faşizmi ile en kanlı baskılara başvurup, ülkenin demokratikleşmesine gönül bağlamış Kürtlerin umutları, güvenleri yok edilerek, elde silah dağa çıkmaktan başka yol bırakılmadı halka. Egemenlerin yetmiş yıldır bildikleri, oynadıkları oyundu bu. Dünyada, Türkiye'de, Kürdistan'da yetmiş yılda çok şey değişmişti yalnız; onu göremiyorlardı. "Tarihin canını alacakların önce gözlerini kör eder"di; onu bilmiyorlardı.

Ünlü Marksist ekonomist Varga'nın 29 Bunalımı'nı inceleyen kitabında, Amerikan yetkililerinin, bunalım öncesindeki sözleri verilir. Cumhurbaşkanından, banka, finans kodamanlarına, hepsi bunalımın patladı patlayacak günlerinde, koro benzeri ağızbirliğiyle, Amerikan ekonomisinin yaşadığı olağanüstü parlak döneme övgü yarışındadırlar (Aynı günler Moskova'da olan Şefik Hüsnü, Komintern'de patlayacağına kesin gözüyle bakılan "29 Bunalımı"nın tüm kulaklar kirişte, günler öncesinden nasıl güvenle beklendiğini anlatmıştı). Bizim pişkin egemenlerimiz ayrı bir kurnazlık yarışındalar. Basında, televizyonlarda boy boy devletli, devletsiz laf kesenler sürüsü, Türkiye'nin içine düştüğü bunalımı, kötü bir raslantı, nasılsa ayağa takılmış bir taş, bir sürçme diye yutturmaya çalışıyorlar. "Aslında, olmaması gerekirdi; hay Allah, nerden çıktı şimdi bu!" numarasındalar. Açık seçik ortadaki finans oligarşisince, sivil-asker et kafaların da desteğiyle, tarihsel çapta, kanlı, kahpe bir oyun oynandı Türkiye'mizin halklarına. Tek yolu halkların eşitliğine dayalı, insanca çözüm olan Kürt sorunu, Kürt kıyımına, Türk-Kürt iki kardeş halkı birbirine kırdırma yoluna sokularak, yüzlerce trilyon kan göllerine akıtılıp domuzuna bir bilinçle tam batağa düşürüldü Türkiye. Enflasyon çapulunda, donuna kadar soyuluyor emekçi halklarımız tüm katmanlarıyla. Küçük ortak varlıkların nesi var nesi yok, çekilip alınıyor ellerinden, mülksüzleş-

tiriliyorlar. Küçük orta üreticiler, sanayiciler batırılarak kovuluyor piyasalardan. Konvertibiliteye kavuşturulan (!) Türk lirası, doların kirli ayak suyudur sadece. Bu çok yönlü manipülasyonun dış güçlerle ortak yürütülmediğine, hangi geri zekâlı inandırılabilir?

(Bu yazı yazıldıktan sonra, *MİLLİYET* gazetesinde, bir eli sanayide olan KOÇ grubundan İnanç Kıraç'ın, sanayi kesimlerinin durumu üzerine bir konuşması yayımlandı. Binlerce işçisini sokağa dökmesine, timsahın gözyaşlarıyla gerekçe gösterirken şunu da diyor; "... Bazı mallarınızı satacaksınız. Türkiye'de bunu alabilecek yeni Ahmet'ler Mehmet'ler yok. O zaman yabancı sermaye gelecek. Yabancı sermayeye bilinçsiz, korumasız teslim ederseniz sizi soyar." Şu solcuya bakın hele! "O kadar korktuğumuz sosyal patlama olabilir" diye de ekliyor. Kantarın topuzu öylesine kaymış ki, büyük KOÇ da sanayiciler adına ağlar görünüyor. Krallık tahtı tehlikede çünkü. Tüm emperyalist dünyada hangarlar dolusu satılamayan araba dururken sizin OTOMOBİLİNİZİ kim ipler Bay KOÇ?)

Türkiye'yi oldum bittim pençesinde tutan finans oligarşisi, uluslararası ortaklarıyla imparatorluğunu ülkede böyle kurabilirdi ancak. Şimdi ahretlik başbakanımız, bu çarkı döndürmek için, uluslararası para mafyalarının kapılarında, Türkiye'yi yeniden ipotek etme yollarının arayışı içinde, dolanıp duruyor.

Bütün bunlar olup biterken, kimse bu soygunun Kürdistan'da vahşice akıtılan kanla ayrılmaz göbek bağı bulunduğunu, gerçek katillerin adını bağıra çağıra vererek apaçık söylemiyor. Kürdistan'ı kana bulayanlarla Türkiye'yi dış ortaklarıyla soyanların, soyduranların, hazır yiyicilikten başka şey üretmeyen aynı bir avuç asalak halk düşmanları; bağımsızlığımızı, Türk'ü Kürtü'yle, Batı kapitalizmine peşkeş çekenlerin aynı finans takımında oynayan vatan hainleri olduğunu dile getirmiyor! Bu doğruları bilenler, bildirenler de suçlu oluyor. Çünkü ülke,

bu takım taklavatlı finans düzeninin tepesine oturmuş Genelkurmay Başkanlığı'nca bütün Türkiye'ye egemen sıkıyönetim altında tutulmaktadır.

Marksistlikle aşılanmış günümüz Kemalistlerinin, Türkiye solunu, nasıl yozlaştırıp çirkinleştirdikleri, Kürt sorunuyla birlikte iyice su yüzüne çıktı. Yukarda değinmeye çalıştığımız tarih boyutunun, olayı açıklayıcı öğeler taşıdığını sanıyorum. Desantralizasyon'la Marksistler, Kemalistleri değiştirelim derken onlar Marksizm'i yüzlerine benzettiler! Ülkemizde sol, özellikle Kürt sorununa yaklaşımında, bu yüzden, Marksizm'i çıkarları uyarınca yorumlamaya alışık bu "Cumhuriyet Marksistleri" solcular yüzünden, bir anlamda namuslu sağın bile, yüz kızartıcı biçimde gerilerine düştü. Marksist maskeli Kemalizm'in, suçluluk payı gözden kaçırılırsa Türkiye'de, hem de ilericilik adına, hele Kürt sorununda olup biten tersliklerin anlaşılmasında güçlük çekilir.

Aynı terslik kendini din sorununda da gösterir. Seçim yasasındaki aksaklıktan yararlanıp ancak yüzde 20'lerde, kimi belediyeleri eline geçirmiş Refah Partisi için, ulusal alarm çanları çalınıyor bugün. Bir yasa değişikliği ile çözümlenecek soruna koparılan yaygara, üniformalı birilerinin, bizleri gericilerden kurtarmak için karanlıkta giyinip kuşanmaya başladıklarının belirtisidir! Cezayir'deki gibi... Yeşil ışığı, gizli kapaklı biçimde yakacaklarsa, Kürdistan'da vahşice döktükleri kan sonucu, daha da artan işsizlikle, yoksullukla, açlıkla halk yığınlarını patlama noktasına getiren canavar soyguncular olacaktır.

Yazarlar, çizerler, düşünürler, sağdakiler, soldakiler, ortadakiler, kıyıda, köşedeki tüm namuslu yurtsever, insansever yurttaşlar; Türkiye'mizin her dinden, her dilden, her ulustan gerçek demokratları, ülkemizde kardeş kardeş, insan gibi yaşamak istiyorsak bilelim ki, bunun biricik yolu, tüm soyu sopu,

üniformalı, üniformasız takım taklavatı ile tepemize çöreklenmiş hazır yiyici, para babası, ejderhalardan Türkiye'mizi kurtarmaktan geçer. Bugün, bunun vazgeçilmez ilk adımı da, Kürt halkının haklı kavgasını yürekten destek vermektir. Kürt halkı zincirde tutulduğu süre bu kan akacak, bu kan aktıkça da bizler, hiçbir gün kavuşmayacağımız özgürlüğün özlemiyle kıvranarak, sömürü, soygun, kırım, kıyım cehennemlerinde kavrulup duracağız. Gün tarihsel karar günüdür.

Suçlu Kim?*

PKK'lı mı oldun? diyorlar bana! Hayır, diyorum. Saklayacak neyim var ki? Olsam söylerim. Hem de kırk yıldır titizlikle uyguladığım "hiçbir siyasal örgütle bağ kurmamak" temel ilkemi yaşamımın şu son günlerinde bozacak değilim. Halkların haklı kavgalarına ilgisiz duyarsız da değilim. Hele bu sorun benim ülkemin, halkımın ana sorunu ise. Ancak, yazarlık sorumluluğunun, yükümlülüğünün gereklerini yerine getirirken, yazar bağımsızlığıma, örgüt bağıyla gölge düşmesine kesinlikle katlanamam. Politikacı değilim; yazarım.

Bugünkü acılı günlere ulusal aymazlığımızla geldik. Aymamıza izin verilmedi; yasaklarla hep önümüze dikildiler çünkü. Kafamız tıkış tıkış tabularla dolduruldu çünkü. Çeşit-

* *Özgür Ülke*, 21 Temmuz 1994.

li biçimlerde sürüp gidiyor bugün de. Bu aymazlığın bir türü de, PKK'nın yadsınması ya da yanlış değerlendirilmesi. Her şey bir yana, temel yapısal sorunumuz Kürt sorununu, gündeme böyle ağırlıklı biçimde PKK'nın oturtup yerleştirdiğini görmemek körlükten de öte bir şey. Ağza alınmasına, söylenmesine dayanamadıkları Kürt halkı, Kürt sorunu ağızlarından düşmez oldu devletlilerimizin. Binlerce toplantı, yürüyüş yapsak, sayısız yazılar yazıp kitaplar yayımlasak bu sonuca varabilir miydik? Kaldı ki, bu saydıklarımız düş ürünü. Yıllar yılı darağacı gölgesinde yaşatılmış Kürt halkı için, kim izin verirdi böyle bol keseden toplantılara, yürüyüşlere, yayınlara?

Bir başka sav da şu: Bugün yapacağını yaptı, silahı bıraksın artık PKK.

Bunu en çok, dağlarda, en ağır koşullarda canlarını dişlerine takarak vuruşan gençler istiyor olmalıdırlar. Kürt-Türk, "her dalı meyve dolu şu yaşanası dünyaya" en çok yakışan, hakları olan insanca sevişmek yerine, dağlarda dövüşmek, vuruşmak zorunda kalan gençler, gençlerimiz istiyor olmalıdırlar. İnsanım diyebilen herkes de en azından onlar için istemelidirler bunu.

Biz Türk insanları, Türk aydınları, Türk düşünürleri, lütfen elimizi vicdanımıza koyalım, "demokrasi paketleri"yle Türk halkını oyalayıp yıllardır dolandıran, kendi halkını aldatmayı temel yöntem olarak benimsemiş bizim egemen güçlerimizin, "bela"yı savınca Kürt halkına demokratik haklarını bağışlayacağına (!) bir tanemiz olsun inanır, bu yolda güvence verebilir miyiz? Türk'ün inanmadığına, yıllar yılı kan kusturulmuş Kürt niye inansın? Kürt Memed'i, alevere dalevere nöbete diktiğimiz günler geçti artık; kafamıza iyice yerleştirelim bunu.

Özellikle Kürt sorununda hangi tarihsel neden dayanırsa dayansın, biz Türk aydınları, hele solculuk savındakiler, suçluyuz. Bu suçluluğumuzu artırmaktan başka bir şey yaptığımız

da yok. Ya korkularımızın ya da kendimizce çok haklı hesap kitaplarımızın oyuncağı oluyor, ne yapıp edip kaytarıyoruz sonunda.

4 Temmuz tarihli *Özgür Ülke*'deki yazısında, Yaşar Kaya, Mümtaz Soysal'ın Avrupa'da kimi Kürtlerle konuşmasından alıntılar yapmış. Soysal ne diyor bakın: "... Ateşkes gerekli, ama özellikle PKK ateşkes yapmalı ki, devletin terörist, militarist yüzü açığa çıksın, çünkü bölgede öldürülenlerin tümü sivildir... Devletin bu tutumundan dolayı bana teklif edilen Dışişleri Bakanlığı'nı reddettim; bu politikaya alet olmak istemedim. Çünkü siz haklısınız. Benim eşimin ilk evliliğinden olan oğlu Güneydoğu'da bir mezrada askerlik yapıyor. Eşimle hep evde siyasi çözüm tartışmaları yapıyoruz. Çünkü oğlunun öldüğünü görmek istemiyor. Ölü geleceğinden korkuyor."

Gerçekten seçkin bir Türk aydınıdır Mümtaz Soysal. Şu sözleriyle de tipik bir Türk aydını, görünümü veriyor. Devletin konumunu dosdoğru saptadığı anda bile üstüne gidecek gücü göremiyor kendinde. Bakanlığı reddettiğini bir özveri, bir yiğitlik gibi söylüyor. Oysa seçmenleri ona, hele ülke için böyle yaşamsal sorunda, gerekirse bakanlığa geçip kötüye gidişlerin karşısına dikilmesi için oy vermiştir, karısıyla dertleşsin diye değil! Onu seçmen kendi de yapıyor evinde!

Üzülerek söyleyelim ki bizim aydınımız budur işte! Üstüne varmaya da gelmez, yadsıyabilir söylediklerini. Bu yolla "politika" yaptığı inancındadır. Devleti de –devletten– kendini de kollayarak... Sayın Soysal'ın deyimiyle, sözün dokuz boğumunu da düşünmek zorunda olduğunu hiç unutmadan! Bir zamanların lanetlileri olarak biz yaşlı komünistler, aydınımızın bu tavrını çok iyi biliriz. Şöyle demişti bir eski arkadaş: " 'Selamünaleyküm' yok bu adamlara, hep 'aleykümselam' diyeceksin!" Size büyük sevgisinden, yakınlığından, derin saygısından söz eden biri, yerini, gününü uygun bulmamışsa,

görmezden, duymazdan gelip başını çevirebilir çünkü. Aslına bakarsanız bugün de sürüp gider bu tavır; daha incelikle uygulanır yalnız. Ama bugünün asıl lanetlileri Kürt sorununu kurcalayanlardır. '88'de Paris'teki Kürt Konferansı'na gideceğimi söyleyince, rahmetli (sosyal demokrat) Sabri Toprak, "Kimi yerde hiç bulunmamak gerekir" diye akıl vermişti! Haksız da değilmiş! Daha çok Irak'a yönelik o konferansta, Türk Devleti'ne karşı hiçbir çıkış yapmayan Kürt milletvekilleri, salt o konferansa katıldıkları için, şanlı sosyal demokratlarca partilerinden atıldılar. Askerlerden korkuyordu yöneticileri. Asker, banker sultasında demokrasi bu kadar oluyor.

Söz Sayın Mümtaz Soysal'dan açılmışken bir eski olaya değineyim diyorum. Önce bir günahımı açıklayayım. Son genel seçimlerde SHP'ye oy verenlerdenim. (Bu ikinci günahım. Yirmi yıl kadar önce de, bugün Kürt sorununda Türkeş'in yanında yer alan, Salvador Dali suratını şimdi ekranda görmeye bile dayanamadığım, yüzü gözü oynayan bir "sosyal demokrat"a oy vermiştim. Tanrı günahlarımı bağışlasın!)

Kasaba kurnazı Sülümanbey'le ortak hükümet denince midem bulandı. "Bu Anayasa'yla devlet yönetilemez!" fetvasıyla, 61 Anayasası'nın kuyusunu kazarak karanlık güçlere çağrı çıkaran, gencecik çocukların asılması için yağlı iple koşan Sülümanbey değişmişti; öyle diyorlardı. Bir bildikleri vardı ki diyorlardı; biz bilecek değildik ya! Oysa, böylesi nice denemelerden geçmiş halk, "Katranı kaynatsan olur mu şeker" deyip duruyor! Cahil halk ne bilecek! Yardımcısıyla Güneydoğu'ya gidip, "Kürt realitesini tanıyoruz" sözünü de edince Sülümanbey, sevinmez misiniz? Önemli bir adımdır! Gerisi de gelir artık! deyip beklemeye başladık. Gerisi yaman geldi! İktidar ortağı, SHP sözcüsünün bile, doğru dürüst iki söz etmesine izin vermeden, ağır sövgülerle saldırıp alaşağı

indirdiler Meclis'te. Sözcünün bütün günahı, Kürt-Türk vuruşmasında iki yanda ölen kardeş çocuklarından söz etmesiydi! Bereket, seçtiğimiz Hukuk Profesörleri vardı; şimdi bir güzel derslerini alırlardı bu saygısızlar! Enayiliğime vereceksiniz, biliyorum; ne yapayım ki içtenlikle böyle düşünüyordum. Koskoca Anayasa Hukuku profesörü susacak değildi ya bu rezillik karşısında; daha neler! Evet susmadı Mümtaz Soysal, "Kucak ve Sakal" adlı, ünlü yazısını yayımladı gazetedeki köşesinde! Okurken içime çöken üzüntüyü, yazıyı her anımsayışımda duyarım. Biraz da kendi avallığıma kızarak. Tutamadım, dünyanın en tembel mektupçusu ben, oturup mektup yazdım Mümtaz Soysal'a. Büyük adamlara yazdığım ilk mektup olmalı bu! Bir daha yazacağım da yok. *Hürriyet* gazetesine faksladım. Eline geçip geçmediğini bilmiyorum; ses seda çıkmadı çünkü. Koskoca Mümtaz Soysal yanıt verecek değildi ya! Beklediğim de yoktu. Sabırla izliyorum gene. Ürke korka ince dokundurmalar yapar ara sıra, Kürt sorunu üzerine köşe yazılarında. Önce demokrasiyi başlatsak kötü mü olur? gibisine ilerici önerilerde bulunur! Ordunun zafer kazandığını söyleyen orgenerale, "Kime karşı?" demek yürekliliğini göstermişti bir keresinde de! Boşuna demişler: "... Zulm ile olmaz cihan harap eyler ânı müdahaneyi âliman harap." Yutkunup susmak da müdahane'nin bir türü değil midir? Doğruları böylesine bilip de susarsanız hele.

Yitirmemişim mektubu; hep karmakarışık olan kâğıtlarımın arasında nasılsa geçti elime. Size de okutayım dedim. Bunca zamana karşın, değişen bir şey yok. Ne Mümtaz Soysal açısından, ne benim açımdan, ne de Kürt sorununun ülkemiz için ağırlığı açısından. Mektup şu:

"Sayın Mümtaz Soysal, 30 Aralık '91 Londra

Size duyduğum saygıyı, yakınlığı çeşitli biçimde bildirdiğimi umarım anımsarsınız. Bu yazıyı yazma gereğini salt bir seçmeniniz olarak duydum. Bu tür bir mektubu yazmaya ilk kez kalkışıyorum sanırım.

Seçimlerde Türkiye'deydim. Mafya babalarının yer aldığı söylenen bir listeyi salt sizin gibi birkaç kişinin, demokrasinin gelişmesine katkıda bulunacağınıza olan güvenimle, içime basa basa sandığa attım. Onun için de, 6 Aralık tarihli Hürriyet'teki *'Kucak ve Sakal' adlı yazınızı okuyunca şaşkınlığım, üzüntüm büyük oldu.*

'Birisinin hem kucağına oturup hem de sakalını çekmek olmaz... Bir parlamentonun da' diyorsunuz.

Anladığım, Kürt milletvekillerinin onaylamadığımız, kimilerini kızdıran sözler etmesi 'Parlamentonun sakalını çekmek' oluyor.

Şaşkınlığımı bağışlayın bir kez daha soracağım; gerçekten benimseyip içinize sindirdiğiniz bir yargı mı bu?

Bizim bildiğimiz Mümtaz Soysal, parlamentodaki konuşma yerinin, oraya seçilerek gelmiş kişinin konuşma hakkının, hiçbir biçimde dokunulmaz kutsallığını bizlere öğretecek konumdadır. Böyle bir benzetmenin yersizliğini, giderek önemli sakıncalar getireceğini nasıl görmez? Bu hesaba göre, kürsüye karga gibi üşüşüp konuşmacıyı yaka paça indirenlerin, parlamentonun sakalına ne etmiş olduklarını düşünmemiz gerekiyor.

Kürt sorunu bizim alnımıza ulus olarak vurulmuş leke sorunudur. Bütün boyutlarıyla açık seçik tartışmaya açılacağı söylenen Meclis kürsüsüne saldırıya kalkışanların sağlıksız tutumuyla bu leke silinmek şöyle dursun, yüz kızartıcı biçimde büyür. Zana'nın kırmızılı, yeşilli türbanına yerinden fırlayanların,

siyah-beyazlı kaşkolu için Beşiktaşlı genci öldürenlerden daha alt düzeyde olduğunu söylemek hiç de abartma değildir.

Ben de Alınak gibi düşünüyorum, Sayın Soysal; Güneydoğu'daki olaylar Kürt halkının ihkak-i hak davasıdır. Terörün hiçbir biçimine yandaş olmamama, giderek tiksinti duymama karşın...

Kürt halkının en doğal hakları çiğnenmese, yıllar yılı kaba; acımasız bir devlet terörü yürütülmemiş olsa, gün günden çoğalan insanlar silaha sarılanların yanında niye yer alsındı? Bugünkü hükümetin tutumunu ben de destekliyor, başarılar diliyor, bekliyorum. Ama daha düne kadar, Türkiye'de Kürt halkına karşı resmi tutumun, davranışın akılsızca vahşi niteliğini unuttuk mu? Orda bugün de aynı haltların yenmediğinden pek mi güvenliyiz? Aynı çirkefliği Meclis'te yürütenler, bir zamanlar, 'Ya tam susturacağız ya kan kusturacağız!' diye insan avına çıkanlardır. Sakalını bunlara kaptırmış bir parlamentoda gün gelir sizi de konuşturmazlar. Sayın Soysal, bunu benden iyi bilecek durumdasınız. İyi dileklerimle."

Yeni kurulmuş koalisyondan beklentiler içinde olduğumuz günler yazılmış mektup. Eskişehir'deki "İnsanlık dışı" cezaevinin bir emirle kapatıldığı günler. Arkası gelecek umudundayız daha.

Düşünelim bir; Sülümanbey gibi biri gidip yerinde açıklıyor, "Kürt realitesini kabul ediyoruz" diye. Yeni yapılmış bir cezaevi kapatılıyor. Kürt sorunu bütün boyutlarıyla Meclis'te tartışılacak beklentisi var herkeste... Benzeri daha bir sürü şey. Demek ki ülkede iktidarı bu yola zorlayan önemli bir birikim olmuştur. Kuşku yok ki karanlıkta diş bileyenler de var karşı yanda. Olacak da. Armut piş, ağzıma düş yok toplumsal kavgada. Tam o momentte "namus gününde" ilerici aydınımız ne yapmıştır? Daha ilk saldırıda meclisteki kabadayılara teslim

olmuştur. Bizim, askerden korkup pişmanlık duyan diyelim bir Sülümanbey'e ne demeye hakkımız kalıyor, böyle olunca? Türkiye'nin her yanında yüzlerce, binlerce ana baba öz evlatlarının acısıyla kahroluyor bugün. Daha da olacağından başka.

Özellikle biz Türk ilericilerinin durumumuzu açıkyürekliliklе görüp saptamamız gerekiyor. En hoşgörülü yaklaşımda bile Nâzım'ın şu ünlü dizelerine anımsamadan edemiyor insan: "Söylemeye dilim varmıyor ama kabahatin çoğu senin kardeşim."

Gençlerimiz ölürken, öldürülürken, kabahat da değil suçtur yaptığımız. Korkulardan, önyargılardan kurtulmadıkça sürüp gidecek suçluluğumuz. Bu kan da durmayacak. Dert bizden geliyor.

Helalleşme*

İstanbul'dan telefonla bildirdiler, *Özgür Gündem*'de çıktığı gün gazetenin toplatılmasına neden olan "Kelle" adlı yazımız için DGM'de dava açılıyormuş, "Bölücülük" yaptığımızdan beş yıla kadar hapsimiz isteniyormuş. Gencecik insanların cezası onlardan, yirmilerden başlarken bu beş yıl yakışıksız kaçtı biraz! Ne de olsa onuruna dokunuyor insanın! İsmail Beşikçi'nin elli yılı bulmuş, diyorlar. Sonra düşündüm, herkesin kaldırabileceğini hesaplıyor olmalılar; "vizyon"ları var adamların, boşa atarlar mı? Beşikçi genç daha; yatar çıkar elli yılı! Bize de bu kadar biçtiler; ben de, "beş yıl yatar çıkarım" diyordum ki bir müjde de doktorlardan geldi. Açıp içimde bir yerlere bakacaklarmış! Hastaneye yatıracaklarmış beni. Devlete, dok-

* *Özgür Ülke*, 19,20 Ağustos, 1994.

tora karşı gelinmez; ellerine düşersen ne olacağın da bilinmez! "Söylemek istediğim bir iki şey var; onları yazıp bırakayım" dedim teslim olmadan.

Geçen hafta Londra Üniversitesi'nde bir toplantıya çağırdılar. Orada neler dediğimi merak ederler, biliyorsunuz; kendilerinden habersiz işe kalkışmışız gibi ayıp olur savcı kardeşlerimize! Öğrenirlerse cezada prim bile yaparım bakarsınız!

Önce bir tersliğe dokunma gereği duydum toplantıda; DEP'in kapatılmasına, DEP'li Kürt milletvekillerinin tutuklanıp mahkemeye çıkarılmalarına karşı, koydukları eylemleri için destek istiyorlarmış benden! "Ben size teşekkür ederim verdiğiniz destekten ötürü" dedim; "çünkü sorun bizim sorunumuzdur, bir yazar olarak bu saldırıya uğrayanların öteden beri yanındayım ben."

Niye yanında olduğumu da açıkladım. Çeşitli yazılarımda okumuşsunuzdur ya, salt bu işin meraklısı görevlilere kolaylık olsun diye, ne konuştumsa alıyorum buraya!

Kendisi gırtlağına kadar teröre batmış bir devletin, zulme karşı silaha sarılmak zorunda kalmış hiç kimseyi, hiçbir kurumu teröristlikle suçlamaya hakkı olamayacağını belirttim. "Bugün Kürt-Türk, iki halkın kanı birbirine karışarak akıyor. Bu kanı durdurmanın demokratik umutlarından biri, DEP'le konuşup politik çözüm yolunu açmaktı. Onu kapatmakla Türklere de en büyük kötülük edildi" dedim. Devletlere, hükümetlere inanmadığımı, halklara, halklar arası dayanışmaya güvendiğimi bildirdim. Bu sorunun çözümünün de Türk-Kürt halkları arasındaki dayanışmayla kazanılacağını söyledim.

Konuyu burada biraz daha açalım isterseniz. 3. Dünya Savaşı, kışkırtılan yerel çatışmaların yanı sıra, yasal devlet mafyalarıyla, yasadışı mafya devletlerarasında gizli-açık kıran

kırana sürüp gidiyor; çoğu yerde dünyayı mafyaların uzantısı hükümetlerle, hükümetlerin uzantısı mafyalar yönetiyor. Bugün demokrasi kalpazanlığıyla yürütülen "küreselleşme" dedikleri olay budur. Bu mafyalar nükleer silahları da kullandıkları gün bitiktir işimiz! Peki bu mafyalarla kucak kucağa hükümetler, devletler, hiç mi iyi iş yapmazlar? Yaparlar. Ancak halkların bilinçli ağırlıklarını koymaları, bu yöntemleri baskı altına almalarıyla yaparlar. O yüzden de her şey o kadar karanlık değildir. Umut vardır. Halk sözü soyut, yuvarlak bir söz, örgütlenmemiş halk da sürüdür aslında. Halk, ancak yığın örgütleriyle somutlaşır, ağırlığını öyle koyar. Aydınlar, düşünürler, yazarlar, çizerler de, özgür demokrasi için, halkların özgürce örgütlenme hakları için verilen kavgada, kişilikleriyle, kişiliklerinin toplam ağırlığını simgeleyen örgütleriyle destek olurlar, çoğu kez de öncülük ederler halklara. Namuslu, gerçek aydınların, örgütlerinin başı her vakit, devletleri, hükümetleriyle derttedir o yüzden. Düzenin egemenleriyle geçim, uyum içindeki yazara da, örgütüne de kuşkuyla bakılır. Bugün ülkemizin özgürlük savaşı, Kürt halkının yürüttüğü kavgayla öylesine çakışmıştır ki, "Kürt sorunundaki tutumunu bildir, kim olduğunu söyleyeyim sana" denilebilir.

Türk solcuları, demokratları, yazarımız, çizerimizle de epeyi geri kaldık bu konuda. Ulusal onurumuzu kurtaran bir İsmail Beşikçi de çıkmasaydı daha da eğik olacaktı başımız. Beşikçi ile her yönüyle ortak görüş taşıdığımız anlamına gelmez bu; böyle bir şey ne gereklidir, ne de zorunlu. Ama hele şu günlerimizde Beşikçi gibi düşünenlerin özgürlükleri, demokratik hakların şaşmaz ölçütüdür ülkemizde.

Geçen yıl Türkiye'den döneceğim günler İsmail Beşikçi tutuklandı. Tepkisiz kalmamalıydı bu antidemokratik saldırı. Hem de artık kanıksanmış, eni boyu belli çıkışların dışında ses getiren etkili bir tavır konulmalıydı. Düşünüp taşındık,

sendikamızın ikinci başkanı Demirtaş Ceyhun'la (genel başkan dışarlardaydı anımsadığım) kimi yazar arkadaşlarla telefon konuşmaları da yapılarak bir bildiri yazıldı Türkiye Yazarlar Sendikası'nda. Yasa elvermediği için yazarlar tek tek kendileri imzalayacaklardı, örgütleri adına değil; örgütler sadece yazarlara topluca ulaşma sağlıyorlardı. Düşüncelerimizi telefonda açıkladığımız Aziz Nesin, "Arkadaşların imzalayacağı şeye benim de imzamı koyabilirsiniz" dedi. Yaşar Kemal de gösterdi aynı güveni; ana düşüncesi, içeriği anlatılan metni o da imzalıyordu. Kimileri daha var ya, anımsadıklarım bunlar şimdi. Düzenlenen bildiri şuydu:

"Kamuoyuna Açıklama,

Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi Sosyolog Yazar İsmail Beşikçi, salt düşüncelerinden ötürü cezaevine atılmıştır. Demokrasi ve insan haklarının temeli olan, özgürcü düşünüp, düşüncelerini yayma hakkının gasp edildiği baskı ortamında ülkemiz için yaşamsal ağırlık taşıyan sorunlarımıza çözüm bulunamayacağı bugün en acı örnekleriyle ortadadır. Biz, yazar, çizer, düşünür, yaratıcılar, antidemokratik yasalara dayandırılan, salt kanlı oyuncuları sevindirecek bu karanlık tutuma karşı çıkmayı insan olmanın temel gereği sayıyoruz. Bu nedenle düşüncelerinin yanında ya da karşısında olalım, hukukun temel ilkelerine aykırı bugünkü yasalar önünde İsmail Beşikçi'nin yanında yer almayı, savcılıkça suçlanıp mahkemelerce cezalandırılan tüm yazılarına imzamızı koymayı, ülkemizin içine batırılmak istendiği karanlığa karşı dikilmenin demokratik koşulu olarak görüyoruz. Özgürlüğümüzü, özgürlük düşmanlarına parçalatmamak kesin kararımızdır."

PEN Yazarlar Derneği aranmış başkan bulunamamıştı. Demirtaş Ceyhun, oradaki arkadaşların da katılacağından

kuşku duymuyordu. Ben de duymuyordum doğrusu. İşi geniş tutmaktı kararımız. Ertesi gün Londra'ya gidiyorum. Beşikçi'nin yazılarını imzalama kampanyasına oralardan da destek arayacaktık. PEN Yazarlar Derneği'nden geldiğini söyleyerek bir genç devrimci yazar kardeşimiz çıkageldi o sıra. Yazıyı okur okumaz da Beşikçi'nin yazılarına imza koyma eylemine, büyük bir zihin açıklığı, zekâ parlaklığıyla hemen parmak basıverdi! Suçtu bu, imzalanamazdı! Ne kadar uğraştıksa anlatamadık derdimizi, Çekti, gitti. Üzüldük ama ne yapalım, bir imza eksik olacaktı! Yüreği, kafası elveren girerdi böyle bir kavgaya; kimseyi zorlamak düşünülemezdi. İkinci başkanımızla imzalayıp işi başlattık.

Tutuklanmak, kovuşturma açılması gibi bir durumda ilk uçakla İstanbul'da olmam da karara bağlandı; ayrıldım. Yolda kafama takılmıyor değildi, "bir uyuz keçi sürüyü boklar" der halkımız; bu yerinde atılıma hiç umulmadık yerden bir engel çıkar mıydı şimdi? İyimserimdir. Kötü olasılıkları attım kafamdan.

Londra'ya vardığımın ertesi, konuğum olan bir İngiliz yazar dostuma. Moris Farbi'ye açtım olayı, İngiliz PEN'inden destek alabileceğini, yakında gideceği Kanada'daki yazarlar toplantısında da imza toplayabileceğini söyledi. Suçlanan tüm yazıları dünya yazarlarınca imzalanmış, cezaevindeki bir İsmail Beşikçi'nin ülkemizdeki rezil karanlığa karşı evrensel gücünü, sağlayacağı demokratik kazanımımızı bir düşünün lütfen! İmza koyan tüm yazarlarımıza dava açmaya, hele bir de tutuklamaya kalkarlarsa ne olacağını da düşünün!

Uzatmayalım: Kaldı bu iş, ikinci başkanımızdan sonra telefonla öğrendim; PEN Yazarlar Derneği'ndekiler, kılavuz yazarlarının (kişilerle uğraşmadığım için adını yazmıyorum muhteremin* R parmak bastığı suç tehlikesinden ötürü destek

* Bu yazıyı okuyan çoğu dostlarım, adını saklamakla suçsuz kişileri kuşku altın-

vermemiş, atılım da sonuçsuz kalmış böylece. Telefonla konuşup metni faksla ilettiğim Server Tanilli dostum suç denen tümceyi, altını çizip benimseyerek gazetedeki köşesinde özellikle yayımladı; kimsece suçlanmadı. Bizim korkularımız egemenlerimizin enayiliğinden daha baskın demek! Halkların özgürlük kavgasında bir şeyleri göze almadan nereye varabilirsiniz ki?

PEN Yazarlar Derneği'nin üyesi değilim, eleştiri hakkını görmüyorum kendimde. Yalnız başka ülkelerdekine benzemediğini söyleyebilirim. Sevgili Demirtaş Ceyhun bağışlasın beni; atılan onca kararlı adımdan sonra, bu güzel işin niye başladığı yerde bırakıldığını da anlamış değilim.

Şimdi bir noktaya değineceğim yeri gelmişken. Biz yazarlar sendikamıza, Türkiye Yazarlar Sendikası diyorsak Türkiye'mizdeki öteki halkların kültür temsilci olan, kendi dilleriyle yazan yazarları da, ne edip edip aramıza almamız gerekir. Bu konuda Demirtaş Ceyhun'a yazdığım, umarım anımsayacağı mektuplara da doyurucu yanıt gelmedi. "Biz hiçbir zaman etnik kökenine bakmıyoruz" sözü yeterli değildir. İlericilik de sayılmaz. Farklı etnik kökenlerine bakarak ayırıcı olmak değil, yaratılmış farklı etnik ürünlerine bakarak, bize tarihten gelen görkemli kültür kalıtlarının birleştirici olmaktır, sendikanın görevi. Türkiye Yazarlar Sendikası, Kürtçe, Ermenice, Rumca, Lazca, Çerkezce vb kendi diliyle yazan tüm Türkiyeli yazarları çatısı altında topladığı gün "Türk Yazarlar Sendikası" olmaktan çıkıp Türkiye Yazarlar Sendikası kimliğine kavuşur. Hangi dilde yazarsa yazsın, gerçek yazar olma niteliği, Türk yazarlarında olduğu gibi önkoşuldur. Bugün bu tanıma uygun önde gelen yazarlar Kürtçe yazan Kürt yazarları olmalı. Onlara çağrı çıkardık mı bugüne dek? Öteki dillerde kimler olduğunu da bilmiyoruz.

---

da bıraktığımı söylediler. Uyarıyı yerinde bulduğum için şimdi açıklıyorum. Adı, Ömer Yağcı bu yazarın.

Bu işlerin kolay olacağını düşündüğüm sanılmasın: Kızgın tepkileri şimdiden duyar gibiyim. Savunmamız gereken ilkeden söz ediyorum. Güzel ülkemizde halklar gerçekten demokratik bir ortamda, kardeşçe yaşayacaklarsa onun iklimini yaratma sorumluluğu önce biz yazarların omzundadır. Hep iç içe olageldiğimiz ayrı kültür ürünlerinin, zenginliğimiz, kazanılmış tarih kalıtı güzelliğimiz olduğunu halklara duyurmak; onları, bizden ayrı olanlara sevgiyle bakmayı öğretmek, yığınları eğitmek ilerici yazarlara, o yolu açmak da onların örgütlerine, sendikalarına düşer. Sağlıklı biçimde birlikte olmamız, ayrılıklarımızın doğru değerlendirilmesine bağlıdır. Gerçek kimlikleriyle güçlüdür halk yığınları, eziklikleriyle değil. Ezilmişler ortamında ancak mafyalara gün doğar. Yazarlar, çizerler, aydınlar, bilinçsizse halkları öksüz demektir.

Film filan değil; şöyle bir olay yaşandı çevremizde: Buralardaki çoğu gençler gibi, dünyayı dolaşmayı pek seven bir delikanlı, bir ülkede (adını vermiyorum ülkenin küreselleşme dönemindeyiz çünkü; bu olay her yerde yaşanabilir!) barda içkisini yudumlarken arkadan saldırıya uğrar birden; kloroformla bayıltılır. Kendini bir çöplükte bulur uyandığında; pasaportu, parası, değerli öteberileri alınmıştır. Acı içindedir; kirli bir sargı vardır gövdesinde bir yerde. Röntgenle bakarlar ki, böbreğini de çalmışlar. Mafyanın küçük yankesiciliğidir bu. Beteri, parçalayıp tüm iç organlarını satabilirlerdi çünkü. Ne vahşet değil mi? İyi ki bizim ülkemizde olmuyor böyle şeyler!

8 Ağustos tarihli *Özgür Ülke*'deki, ayağını bir gerillanın parçalanmış gövdesine basıp poz veren yaratığın fotoğrafını görünce önce irkildim, söyleyecek söz bulamadım; yukarıdaki olayı anımsayıp aydım sonra. Vicdansızca uyutulup en değerli organı, beyni çalınmıştı bu zavallının! Hem de devlet mafyasınca.

Yıllar önce Moskova yöresindeki bir köyü, Nâzım'ın ünlü şiirindeki Tanya'nın köyünü gezerken, köyün küçük müzesinde görmüştüm bu resmi. Astıkları gencecik gerillanın darağacı önünde gülümseyerek objektife bakıyorlardı, Alman subayları. Yıkılıp gittiler ya Alman ulusal onurundan bir şeyleri de yıkıp götürerek. Bu olaylar yaşanırken acıya batmadan, "Ne mutlu Türk'üm diyene!" diyebilecek kaç utanmaz çıkacaktır, dersiniz?

Askere gönderdikleri aslan gibi oğullarının cenazeleri geliyor bugün Türkiye'mizdeki birçok köylere, kentlere, kasabalara. Analar, babalar, aileler, umarsız acılar içinde. Sonra da *Özgür Ülke*'de gördüğümüz fotoğrafı çektirenler gönderilecek buralara. Patlama noktasına getirilen halkın her atılımını saptırmakla görevlidir bu yaratıklar. Yarın Türklerle Kürtler, çok geniş bir coğrafyadaki kentlerde, köylerde yan yana, iç içe yaşayan iki halk, gerçek düşmanlarını göremeyip birbirlerinin gırtlağına sarılırlarsa bilelim ki, böylesi kışkırtmalar, kanlı tuzaklar, bu uyutulup beyni çalınmışlarca yürütülecektir.

Ancak çok kurnaz bilinen "şeytan"ın aptallıklarıyla doludur tarih! Bu tür hesaplar hep yanlış çıkmış, kanlı tuzakçıların, oyun düzencilerin (yalnız sınıfsal değil kişisel anlamda da!) mezarını kazmıştır sonunda. Yöneticilerimize bu tarih gerçeğini anımsatmakta, onların kişisel çıkarları açısından da yarar var!

Ülkemiz, halklarımız böyle bir cehenneme itilme tehlikesiyle yüz yüzeyken bizler, Türk yazarları, dayanışma içinde yeterince çaba gösteriyor muyuz? Yazar örgütlerimiz görevlerini gereği gibi yerine getiriyorlar mı? Yoksa alan öncelikle devletli, devletsiz mafyalara mı kalmıştır? Sevgili yazar dostlarım bağışlasın beni, beklenenleri vermediğimiz, veremediğimiz inancıyla üzülüyorum. Söylemeye dilimiz varmasa da kimi sevdiklerimizle yol ayrımına geldiğimizi görmenin ağır-

lığı var içimde. Yazının başlığındaki "Helalleşme" dediğim bu. Asıl acı ayrılık da bu. Bunca pislik ortasındayız; ölüm ayrılığı daha mı kötü bunun yanında?

Biz İşte Bu Devleti İstemiyoruz*

Özgür Ülke bombalandı. DEP'li Kürt milletvekilleri ağır biçimde cezalandırıldı. Melik Fırat'ın evi kurşunlandı. Gencecik bir avukat Ankara sokaklarında kaçırılarak öldürüldü ve karanlık güçlerin cinayet zincirine bir yenisi daha eklendi. Ne marifetler göreceğiz daha kim bilir!

Yapanlara, yaptıranlara sorarsanız, "devleti kurtarmak" çabasındadırlar. Saldırdıklarının tümü, ülkeyi bölüp parçalamak isteyen devlet düşmanları, yurt hayınlarıdır. Gerekli gördükleri için bütün yurtseverlik duygularıyla kan dökmektedirler onlar da. Gerekirse daha da dökeceklerdir. Ya kan kusturacaklar ya tam susturacaklardır bu hayınları; devleti kurtaracaklardır! Ülkeyi otuz yıldır kan gölüne çeviren kafa budur.

* *Özgür Ülke*, 19 Aralık 1994.

Biraz gerilere gidip yakın tarihimize bakın, göreceksiniz; bu kafayla batırılmıştır Osmanlı Devleti. "İttihatçı" kafasıdır bu. Kimin yurdu sevmediğine, devlete, ulusa düşmanlık ettiğine "merkez-i umumi" karar verir. Divan-ı Harp, olmadı, "Teşkilat-ı Mahsusa", bu hayınları, gereği biçimde cezalandırıp vatanı kurtarır!

Bunca devletseverlikle herkesi susturanlar, Alman'ın itelediği "Turan" yollarında, devlete de kıymışlardır, millete de. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, bu acı deneylerden geçmiş ülkede, geçmişte kalanları toplayıp yeni devletin temelini attı.

"İttihatçı"lar temizlendi! Ancak kurulan devletin kafası temizlenmemişti, gizli İttihatçıydı. Yobazlara karşı kavga veriliyordu; devletin kafasının içi karanlıktı. Halk savaşı hırsızlarla yürütülüyordu; büyük soyguncuların çoğu devlet kapılarını tutmuşlardı.

Doğrular eğrilerini de birlikte getirir tarihte. Toplumun temel yapısı değişmemişse, çok sürmez, eğriler ağır basar.

O günün gizli kapaklı tüm pislikleri, ar-namus dümdüz, kat kat fazlasıyla bugün ortaya döküldü.

Çünkü devlet bütün yutturmacalara karşın halkın devleti olamamıştı. Bugün de öyle.

Dışalım, dışsatımcı varlıkların, büyük toprak, arsa, arazi beylerinin, ağalarının, Kürt halkını köle edip devlete sığınan şıhların, Kürt beylerinin, ağalarının tekelci pençesini ülkeye geçirmiş dev parasal güçlerin devletiydi. Soyguncu adlarının değişimiyle, bugün de öyle.

Bu ülke, halk yararına bir şeyler edinebilmişse, toplumda, devletin bir yerlerinde direnen, halka inanmış, vatanına bağlı, namuslu kimselerin, öteden beri olagelmiş varlığına borçluyuz bunu.

Dirençler yıkılmıştır, devlet İttihatçı kafaların elindedir bugün. Kimlerin yurt düşmanı olduğuna gene yukarda karar verilir. "Merkez-i Umumi" yoktur, Milli Güvenlik Kurulu vardır. Divan-ı Harp yoktur, Devlet Güvenlik Mahkemesi vardır. "Teşkilat-ı Mahsusa" yoktur, Kontrgerilla vardır.

Gene gizli cinayetler. Gene karşı düşünceye baskı, zulüm, işkence; aydınlara sürgün, hapis.

Gene, büyük Fikret'in "Han-ı yağma"sı, yağma sofrası. "Yiyin efendiler, yiyin..." hem de tarihimizde görülmedik bir kapış kapışla.

Çünkü temel yapı, iyice azdırılmış aynı yapıdır. Adına demokrasi dediniz diye demokrasi olur mu?

Feodal toprak düzeninde demokrasi olmaz. Göbeğinden dışa bağımlı, tekelci soygun, vurgun düzeninde demokrasi olmaz. Halkların özellikle Kürt halkının, haklarından yoksun bırakıldığı sömürge düzeninde demokrasi olmaz.

İşkencelere, cinayetlere neden olan temel sorun Kürt sorunudur bugün.

Türklerle Kürtler, baş başa verip çözebilirler bu sorunu. Tek doğru yol da budur. İkiyüzlülüklerine kanılmasın, başta Amerika, hiçbir yabancı gücün işine gelmez bu barışçıl çözüm. Kopan kavgadan, peşlerine takacakları bir Kürt kukla devletini nasıl çıkaracaklarının yoluna bakarlar.

Devletlilerin beğenmediği çözüm önermek, görün ki, Kürt için de, Türk için de kelle fiyatınadır. Devletin bel bağladığı askersel çözümse, her türden baskıyla karşıya iter Kürt halkını; yabancılara çalışır. Yağma, vurgun alıp başını gider ülkede. En kârlı biçimde savaş koşullarında soyulur halklar.

Görmemek için ahmak olmak gerekiyor bugün; trilyonlar kan göllerine akıtılırken, batak içinde çatırdayıp duruyor ülke. Kurtardıklarını sandıkları devlet, bir avuç kafası, gözü karar-

mışın elinde yıkıma gidiyor. Tıpkı Osmanlı'da olduğu gibi. Bizlere de zulmederek.

Biz işte böyle bir devleti istemiyoruz.

Seslenmeliyiz bunlara: Her türden kötülüğü yapabilirsiniz bizlere, devlete dayamışsınız sırtınızı. Ama ülkeye yazık ediyorsunuz; bölüyor, parçalıyor, yıkıma götürüyorsunuz. Bunun sorumluluğundan korkmuyor musunuz? Osmanlı'yı batıranlar kaçıp kurtulmak yolunu tuttular. Bütün vatanı acılar içinde bırakarak. Siz ne yapacaksınız, düşündünüz mü?

Yürüyüş*

Güney illerinin temmuzunu anımsatan bir sıcak vardı Frankfurt haziranında. Biz yaşlıları otelden en son aldılar. Akla gelmeyecek trafik engellerini bin bir güçlükle aşarak alana vardığımızda ilk konuşmalar yapılıp bitmiş, yüz bin insan dalga dalga dokuz kilometrelik, o ateş yağan yollara düşmüştü.

"Konuşur musunuz?" demişlerdi bana; "Konuşurum" demiştim. Birkaç kez anons edilmiş adım; yetişemediğim duyurulmuş sonunda, alana. Salondaki topluluklara konuşurum da alana ilk kez deneyecektim. Becerebilecek miydim bilemem. Ama ne diyecektim, biliyorum. Yüz binlere duyuramadığımı size duyurayım dedim; oradan gireyim.

* *Özgür Ülke*, 6 Temmuz 1994.

Ülkemizi elinde tutan karanlık güçlerden söz edecektim önce. Halklarımızı soyan, dışa bağımlı hırsızlardan, bizi acımasızca birbirimize kırdırtan kanlı katillerden söz edecektim. Bu katiller, hırsızlar çetesinden temizlenmedikçe ne cinayetlerden kurtuluruz, ne soygundan; namuslu kimselere rahat, huzur yok bu ülkede diyecektim. Belki de bütün tarih boyunca bu ülke dış kaynaklı hırsızların, katillerin eline böylesine başıboş teslim edilmedi, diyecektim. Kürt halkıyla diyalog için sağlıklı yol, demokratik kurum DEP'i kapatıp Kürt milletvekillerini tutuklamakla, asıl bölücülerin, ayrımcıların kimler olduğunu en utanmaz biçimde gözler önüne serdiler, diyecektim. Bir Türk yazarı olarak ülkem, ulusum adına yapılan tüm bu çirkinliklerden utanç duyuyorum, acı çekiyorum, diyecektim. Halklarımızın laneti, insan, vatan sevgisinden yoksun bu karanlık güçlerin üstünde olsun, diyecektim. Gelecek zafer, hiç kuşkum yok ki, halklarımızın ortak zaferi olacaktır, diyecektim... Daha ne diyeyim?

Kırımlardan, kıyımlardan geçirilen, ahmakçasına yadsınıp, aşağılanan, ezilip yok edilmek istenen bir halk, Kürt halkı, dimdik ayağa kalkmış; kadını, erkeği, yaşlısı, genciyle, çoluğu, çocuğuyla nasıl da görkemli bir yürüyüşe geçmişti. Yüzyıllar boyu diz dize yaşadığımız, en yakınımız olan bir halktı bu. Özgürlüğü için şahlanmıştı; aynı ülkede yaşayan bizlere de onur kazandırıyor, yol gösteriyordu şimdi. Apaçık ortada ki, iki kardeş halk, Kürtlerle Türkler, böyle görkemli biçimde el ele, yürek yüreğe, birlikte yürüdüğümüz gün ülkemiz kurtulacaktır. Haydi benim aklı hep sonradan gelen, kafası karmakarışık edilmiş büyük güzel halkım! Alanlar, yollar, kırlar, dağlar seni bekliyor. Gencecik çocuklarını kurtar ölüm tüccarlarının elinden!

Dokuz kilometrelik yol dolanılıp alana gelinince, konuşmalar, program gereğince yeniden başladı. Tümü büyük alkış

alıyor yığınlardan, hiçbiri ötekini aratmayacak biçimde büyük destek görüyor konuşmacılar. Yalnız, bir şey oldu; DEP milletvekilleri, onur başkanı Yaşar Kaya'yla sahneye çıktıkları an, hiçbirine benzemeyen –inanın ki abartmıyorum–, neredeyse irkiltici bir gürleme, bir heyecan patlaması oldu alanda. Özgür istençleriyle seçilmiş kendi milletvekilleri için yükselttikleri bu dev ses Kürt halkının demokratik düzeyinin yüce bir göstergesiydi. Bu yolu ahmakçasına tıkayanların ülkeye ne büyük kötülük ettiklerini ah bir bilse benim halkım, oyuna bir "Dur!" dese... Daha çok acılar çekeceğiz yoksa.

Aziz Nesin'e Açık Mektup*

Sayın Nesin,

16 Ağustos 1993 tarihli *Aydınlık*'ta, ŞAH'IN ORDUSU adlı başyazınızda sözü İran'a getirerek, "Enayi ve zavallı komünistlere göre imamların yardımıyla Şah'ı devirdikten sonra, imamları saf dışı etmek kolaydı" diyor. "Türkiye'de Türk Ceza Yasası'ndaki 141. ve 142. maddelerin kaldırılması kampanyasına, özgürlük adına ve denge kurmak için sağcılarla birlikte, 163. maddenin de kaldırılmasını isteyen ve bunu başaran solcuların, sosyal demokratların, demokrat ve ilericilerin kulakları çınlasın" sözleriyle sağa sola da taş atıyorsunuz. Bu konuda yazılar yazmış, konuşmalar yapmış (kimi sizinle yüz

* *Aydınlık*, Eylül 1993.

yüze) biri olarak taşın iricelerinden biri de bana çarpıyor. 92 yılının aralık ayından beri ben de sizin kulaklarınızı çınlatıp duruyordum. Beni yanıta zorladınız. Yararlı gördüğüm açıklamayı yapma olanağı verdiğiniz için sağ olun!

1- 163. Madde ile İran Humeyni yönetimi arasında bağ kurmanın yersizliğini, olayı tartıştığımız yıllar öncesi, açıklamaya çalışmıştım. Burada yinelemeyi gereksiz buluyorum. İsteyenler, bu konudaki düşüncelerimi, *SAVUNMALAR** adlı kitabımda okuyabilirler. Özetle şunlar söylenebilir: İran Komünist Partisi (TUDEH), Şah dönemindeki son kongresinde, Amerikan emperyalizminin en rezil kuklası Şah'ı devirebilmek için, Humeyni ile güç birliği yapma konusunu, çok uzun boylu tartışmalardan sonra, başka yol, umar olmadığı gerekçesiyle benimsedi. Savladığınız gibi "mollaları saf dışı etmek kolay" gerekçesiyle değil; Şah'ı devirmenin başka yolu olmadığı için... Şah devrildikten sonra da, olaylar sizin yuvarlayıverdiğiniz gibi, "Humeyni iktidarı alır almaz enayi ve zavallı komünistleri kırdı" biçiminde gelişmedi. Epeyi bir süre birlikte oldular. Komünistler, kaçınılmaz biçimde göğüsledikleri bu yeni süreçte iç kavgayı yürütmek için, gizli devrimci atılımlara kalktılar, yenildiler. İran gibi, bin bir kirli oyunun tezgâhlandığı bir petrol ülkesinde, devrimci eylemleri doğru değerlendirmek kolay iş değildir. O günler ağır basan Sovyetler Birliği etmeninin bu yenilgideki payını sorgulamadan doğru bir yargıya varılamaz. Tam bir gizlilik içinde olup bitmiş böyle bir olay üstüne söz etmek için, bildiğim, elde yeterince sağlıklı belge yok bugün. Ancak, hangi nedenle yenilmiş olurlarsa olsunlar, işkencelerden geçmiş, yaşamlarını en acı biçimde yitirmiş İranlı devrimcileri, "zavallı", "enayi" gibi sözcüklerle aşağılamanın yakışıksızlığını size anımsatmak zorunda kalmamalıydık. Kişiliğiniz için bir sa-

* Vedat Türkali, *Savunmalar*, Cem Yay., 1989.

kınca görmüyorsanız, devrimci savdaki bir gazetenin başyazarlık biçemine, irkiltici biçimde ters düştüğünü de bildirmemiz gerekiyor. Eklememe izin verin; yenilgi, hiçbir yerde devrimcilerin son sözü olmamıştır. İran'da da...

2- 163. Madde konusunu niye yeniden ortaya attığınızı anlamak kolay değil; son yedi sekiz aydır olanlara bakınca pek güç de değil. Türkiye'de hiçbir şeyin bu maddenin kalkmasıyla daha kötüye değişmediğini görmüyor olamazsınız. Ne gerici örgütlenmeler, ne şeriat istekleri, ne de mezhep çatışmaları bu maddenin kalkmasıyla ortaya çıkmamıştır. Türkiye'nin içi dışı boyunca dinsel örgütlenmeler, çok eski yıllardan beri, gizli-açık vardı; olacaktır da. Bir çelişkiye düştüğünüzün de ayırdında değilsiniz; laikliğin gerçekleşmesi için, dinsel toplulukların, devlet dışı örgütlenmelerini pek yerinde olarak önerip savunanlardan biri de sizsiniz. Bu tür kimi örgütlenmelerden yasadışı azgınlıkların çıkması durumunda TC Yasası'nın bir sürü önleyici, cezalandırıcı maddesi vardır. 163. Madde'nin varlığı, yokluğu durumu değiştirmez. Konya yürüyüşü, Çorum, Maraş kırım/kıyımları olurken 163. Madde vardı; neyi önlemişti? Madde'nin yüklendiği korkuluk görevi, 141-142. Maddelere gerekçe oluşturmasıydı. Halkların demokratik haklarının üstüne yatmak için uydurulmuş, "aşırı sağa, aşırı sola karşı" olma, Kemalist oyununun bekçiliğini yapıyordu. Gereğinde şeriatı da, en sol görünümlü, gizli-açık örgütleri parmağında oynatan dev parasal güçler, devleti bu maddelerin gölgesinde, köstebek gibi oyup durdular. Dinsel çatışmaları özellikle besleyip azdıran karşıtlıkları işine geldiği biçimde, ölçüde kışkırtarak "Parçala, yönet!" yöntemini uygulayan bu karanlık güçlerin elinde, şeriatçısı da, yazık ki, işin bilincine varamamış solcusu da kör bir piyon sadece. İstanbul Sanayi Odası başkanı, 30 Temmuz 93 tarihli *Milliyet*'te şunu diyor:

"Bin aileden oluşan rant lobisi o kadar güçlü ki, hiçbir hükümet üzerine gidemiyor... Aslında her yüz dolarlık yatırım yüz otuz dolar olarak dışarı gitmektedir." Temeli bu, oyunun.

3- "50'den önce Türkiye'de burjuva yoktu, sonra oldu" tanınız(!) ülke üstüne yanılgınızın bir başka göstergesidir; eskilerdeki, "imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitleyiz!" aldatmacasına dayanır. Ülkemizin yukarda değindiğimiz yapısı, sandığınız gibi, çok partili dönemle ortaya çıkmış değildir. Değindiğiniz 50 sonrası, en parlak ilerici görünüm verdiğimiz dönemlerde, içten içe gelişerek, yıllar yılı, sinsi-açık bir birikimle oluşmuş yapımızın, koşullar elverince vardığı bir aşamadır sadece. Gövdeyi bugün iyice sarıp kuşatmış bu rezil kafes kırılıp parçalanmadıkça Türkiye bir yere varamaz. Sağ-sol diye birbirimizi yer dururuz ancak. Kemalist olmadığınızı ikide bir yineleyip durmanıza karşın, eski günlere özlemle, felaketimize neden olarak ezanın Arapçaya dönmesi, imam hatip okulları açılması, hac izni gibi olguları sıralayıp durmanız, aslında, sağın, bağnazlıkla yaymaya çalıştığı "kadınlar başlarını açtılar, işimize sağ el, sağ ayakla başlamıyoruz. Namaz, niyaz yok; bet bereket kalmadı. Başımıza gelenler bundandır!" savından pek farklı değildir.

Birleştirici bir yayın organına kavuşacağımız muştusu, soldaki iyi niyetli herkes gibi, beni de sevindirmişti. Ancak, sizin başyazılarınızla birlikte düş kırıklığına uğradım. Özünde Kemalizme bağımlı sol anlayışınız ile ne bir yere varma olasıydı, ne de toparlayıcı olmak. Halkı acılar içinde kıvrandıran bunca olay ortadayken, geniş yığınların, çoğu kez saplantıya dönüşen kutsal inançlarına, gereksiz biçimde, uluorta saldırmaya kalkmanız, sağ-sol çatışmasının dinli-dinsiz kavgasına dönüşmüş, "aşırı uçlar" arası bir düşmanlık sorunu olduğu biçimindeki Kemalist yutturmacayı piyasaya yeniden, hem de sol adına sürmeniz, oluşturulacağından söz edilen

geniş yelpazenin ne menem bir şey olacağını, asıl önemlisi de kimlerin işine yarayacağını belli ediyordu. Hiç istenmeden beklenen oldu; o yelpazeyi Sivas'ta, halkın en seçkin çocuklarını yakmak için tutuşturdukları ateşi yelpazelemekte kullandılar. Bir sürü beyinsiz, zavallı tutuklandı bugün. Gerçek suçluların onlar olduğuna inanıyor musunuz siz? İstanbul 1 Mayıs 77, Maraş, Çorum kıyımlarının gerçek katilleri ortaya çıkarıldı mı ki şimdikiler bulunsun? Solun görevi, halkın, karanlık güçlerce kör inançlarından yedilerek tuzağa düşürülmelerini önlemektir, inançlarına saldırarak o doğrultuya kayıp gitmelerini kışkırtmak değil. Siz de, herhangi bir yazar gibi, tanrıtanımaz düşüncelerinizi, çok gerekli görüyorsanız, yazmakta özgür olabilirsiniz. Solu birleştirme savıyla ortaya atılmış bir yayın organının başyazarı olarak yazılarınızın ana teması biçimine dönüştürmeniz ise, tehlikeli zarar yaratabilecek bir yanlış tutumdur. Ülkemiz bu karanlık gününde, halk yolunda, doğru haberci iki gazeteden birinin, halk düşmanlarına kolaylık sağlar biçimde, bu gerçeğe, özellikle sizin başyazılarınızla ters düşmesi, ciddi üzüntü konusu olmuştur.

4- Türkiye'ye giren bir topluiğnenin bile soyunu sopunu araştıran siz, tanrıtanımaz düşüncelerinizin, ülkemiz için yeni bir şey olmadığını biliyor olmalısınız. Batılılaşma çilemizde önemli bir yeri vardır bu düşüncelerin. İstibdat, özellikle Meşrutiyet dönemi Osmanlı aydınları içinde ateşli yandaşları olmuştur. Hem onlar, bu alanda donanımlı kişilerdir. Bir iki Batılı dilini çok iyi bilen, bir Beşir Fuad, Baha Tevfik, bir Abdullah Cevdet, bir Celal Nuri, o dönem dilimize çeşitli yapıtlar da kazandırmışlardır. Tıbbiye maddeciliği dediğimiz bu dönem mekanik materyalizmi, düşünce tarihimizde bir aşamadır kuşkusuz. Ancak yazık ki, acıyla seyrettiğimiz trajikomik bir aşamadır. Osmanlı toplumu çatırdayıp

dururken aydınların, kanlı bıçaklı düşman, "maddiyatçı-maneviyatçı" parçalanışı içinde, işin özüne inemeyen, sonu gelmez kavgalarla birbirlerini yemeleri, batağa saplanmaları önlemek şöyle dursun, yarı sömürgeleşmiş ülkemizin çökerek parçalanmasını, emperyalist bölüşümün yağma alanı olmasını da önleyememiştir.

Giderek bu çöküşü hızlandırdığından söz edilebilir. Oysa bu tür düşünceler, Batı ülkelerinde, aydınlanma denen, tarihin inanç özgürlüğüne yeni bir çevren açmış dönemi çağrıştırır. Çünkü orda gürbüz biçimde tarih alanına atılmış ileri burjuvazinin desteğindeydi o düşünceler; temelinde tarihin en sağlam dayanağı, ileri sınıf desteği vardı. Bizde salt başka bir ülkeden görüp imrendiklerinin özlemiyle yanıp tutuşan aydınların kavgalarıydı. Değişimin gerçek nedenini kavrayamayan mekanik kafalar, halka karşı yiğitlikleriyle böbürlenen uyumsuzluk örnekleri vermekten öte gidemediler, yazık ki. Su üstünde yüzen köksüz nilüfer yaprakları gibiydiler, kurtarmayı istedikleri halk da, "farmason" deyip uzaktan, çekinerek bakakaldı bunlara. Halkımızın aptallık yüzdesi üzerine tahminlerinizin de özgün bir yanı yok demek; kalıta konmuş oluyorsunuz!

5- Toplumumuzda hiç mi etkisi olmadı sözünü ettiğimiz bu düşüncelerin? Mustafa Kemal, egemenlerin bugün aptalca örtbas etmelerine karşın açıktır ki, bir tanrıtanımazdı; bu akımlardan esinlenmişti kuşkusuz. Kemalist reformların hızlı günlerinde halka yönelik baskılar izlerini taşır bunun. Sömürüden bunalmış halkın tepkisi ise, "Dinsiz imansız", "Allahsız kitapsız" sözcüklerini en ağır sövgü biçiminde kullanmak olmuştur! Dinsel akımların örgütlenmeleri daha o günlerden gizli gizli tarikatlar biçiminde başlar. Dışa tam bağımlı bugünkü soygun, sömürü yapısının temelleri de daha o günlerden yükselmeye başlamıştır. "Devrimciler"in bek-

çiliğini yapanlar, iki arada kıvranıp duran bürokratlardır: İman'la bilgi, hırsızlık'la erdemlilik arasında şaşkın, sallanıp dururlar. Bugünkü ar-namus dümdüz dünyamıza o alacalı birikimlerden geçerek vardık; gökten inmedi o. Geniş halk yığınlarımızın, yapısal soygunumuzun bilinciyle vereceği desteğe her günkünden çok bugün gereksinimimiz var. Dinsel inançlarını, karanlık güçlerin maşası olan kara beyinlilerin sömürmesine çanak tutmaktan, her günden çok kaçınmalıyız bugün. Ödün vermek değildir bu, çözümsüzlük yolunu kapatmaktır. 21 Ağustos tarihli *Aydınlık*'ta şöyle diyorsunuz: "... Kendisini hâlâ ilerici sanan ahmakların sayesinde iktidarları hiç de uzak görünmüyor... Ne kalmıştır şunun şurasında? Bir tek ordu. Ordu direniyor. Nereye dek direnebilir Kemalist ordu? Bilinemez..."

Bu hakaret dolu saldırınıza karşılık olsun diye değil, salt inandığım bir doğruyu belirtmek için, özürler dileyerek bildireyim ki, işsizliğin, yoksulluğun, sömürünün girdabında kıvranıp duran yığınların, duygusal takıntılarına, dinsel inançlarına, onları karanlık güçlerin kucağına itecek biçimde saldırıya geçmek, hiç daha zeki bir tavır değildir. Halkın desteğini yitirince, daha tehlikelisi, kurtarıcı olarak orduya bel bağlama ahmaklığı izler onu. Birbirini tamamlayan iki Kemalist tavırdır bu. Bir konuşmasında, aynı kaygıyı bölüşüyor olmalısınız ki, Evren sizin gibi düşünenlere güvence verir gibi, ilerde yobazlara karşı bir darbe olasılığından söz etti. Eşref saati bekleniyor olmalı! Oyunlar yeterince oynanıp, günü geldi mi, ülkeyi aşırı sağın, hiç kuşkumuz olmasın, onlarla birlikte aşırı solun (!) elinden kurtarmak için, "zinde güçler"in başına geçmeye hazır düzineyle Evren çıkacaktır. Uğur Mumcu'nun öldürülmesi olayı, yürütülen sinsi planın bir parçası görünümündedir. Evren'le, yansıtmaya çalıştığım yakınlığınız, biliyorum, size de üzüntü verecektir. Her yiğidin

kendine özgü bir yiyiş biçimi olsa da, Kemalist temel, neyleyelim ki değişmiyor...

6- 20 Ağustos 93 tarihli başyazınızda muştuladığınıza göre, Salman Rushdie ile Köln'de buluşmuş, konuşup anlaşmışsınız. Kutlanmalı! Gazetecilerin sorularına verdiğiniz yanıtta Rushdie'nin kitabını bastıracağınızı bir kez daha yineliyorsunuz. Oysa Londra'da çıkan *Guardian Gazetesi*'nde verilen haber tam zıddı bunun; koşulların elverişsizliğinden kitabın Türkiye'de yayımlanmasının ertelendiğini bildiriyor. Doğru ise, asıl kutlanası haber bu; yanlış hesap Köln'den dönmüş demek!

Salman Rushdie'nin *Şeytan Ayetleri* olayını, sizden, verdiğiniz söz üzerine, Kürt sorunu ile ilgili kurultay düzenlemenizin beklendiği günlerde, o işin üstüne örtü çeker gibi gündeme getirdiniz. (Hükümetçe durdurulan, yedi ay sonraki girişimden söz etmeyin lütfen! O sürede Özal'ın ölümü de içinde, çok şey değişti Türkiye'de.)

Sosyalist ülkelerin havlu atmasıyla emperyalist dünya, halklarına yutturacak düşmansız kalmanın sıkıntısını yaşıyor! Ağır vergi, soygun yükünü sürdürmek, silah endüstrisini ayakta tutmak için yeni düşmanlıklar yaratma çabasıyla, yerel, etnik çatışmaları, din-mezhep kavgalarını kışkırtıp körükleme yolunu tutmuştur. En uygun alanlardan biri de bin yıllık geçmişi olan haçlı-hilal karşıtlığıdır. Mayasında haçlılık yatan İslam düşmanlığı, Batılı tarihçilerin, genellikle düşünürlerin, son dönemlere gelinceye dek, ortak başat tutumlarıdır. *Şeytan Ayetleri*'ne, benzeri yayımlara yakınlık göstermeleri doğaldır. Ülkemizde ise bu tür yayımlar, uzunca değindiğimiz, dinlidinsiz, giderek, Allah'a inananlarla yadsıyanlar arası savaşı yaratmaya yönelik sinsi plana en uygun araç gereç sayılabilir. Yayımlanmasıyla özgürlüğümüze bir katkısı olmak şöyle dursun, halk yığınlarımızın arasına sokulmuş en kanlı tuzağı

oluşturur. Yapacağını, daha ilk adımda, bir ölçüde yapmıştır da. Devletlerarası tuzak yanı da, emperyalizmin açlıkla beklediği, onlar için çok kazançlı bir savaşa gebe Türk-İran gerginliğine önemli katkı sağlamasıdır. Oysa Türkiye'mizde özgürlüklerimiz için savaşılması gerekli, yaşamsal önemde öyle kısıtlanmalar var ki, *Şeytan Ayetleri* kavgasını yürütmeye kalkmak, kolay kolay hiçbir şeytanın aklına gelmez!

Sıraladığım eleştirel düşüncelerimi, denenmiş dostluk duygularıma bağlayacağınızı umuyorum Sayın Nesin. Aynı dostluk duygularıyla bir öneride bulunacağım size.

Daha dün gibi yakın geçmişimizde, bugünlere benzer karanlık dönemde, "Dilekçe Davası" denen ileri atılımın öncülüğünü yapmış olmanın onurunu taşıyan Aziz Nesin'siniz siz. Düşüncelerine saygı duyduğum birçok arkadaşımızla ortak inancımız o ki, ülkemiz bugün de benzer bir görev bekliyor sizden. Bin bir karanlık oyunun döndürüldüğü ülke çatırdıyor bugün; siz de yakınıyorsunuz bundan. Sağlam yurttaşlık bilinci üzerine değil, Türk ulusalcılığı mitosuna dayandırılan şoven yapımız, on beş milyonluk kardeş Kürt halkının, özümleme politikalarına direnişe geçmesiyle sancılar içinde. Acımasız biçimde kan dökülüyor bugün; çevreni kuşatmış kara bulutlar ardında, açık ki, daha da kötü şeyler bekliyor ülkemizi.

İki kardeş halkın, kan dökerek sorunlara çözüm getiremeyeceğine olan inancınızı, 92 Aralık ayında, Kürt Kurultayı için ön konuşmaların yapıldığı günlerden anımsıyorum. Yararsız tartışmalarla gün geçirmeden, bu kanı durdurmak, bu yolda tüm gücümüzle uğraş vermek, insanlık, yurtseverlik görevimiz olduğu kadar, yazarlık sorumluluğumuzun tarihsel gereğidir. Sizden sık sık duyduğumuz, "Biz yazarlar güçlüyüz" sözünü kanıtlama günüdür bugün. Yer yer, demokratik örgütler çerçevesinde, iki halkın kardeşliğini vurgulayan, yasadışı baskı-

lara göğüs geren demokrat kişiler, seslerini gereği kadar duyuramıyorlar. Bu eylemleri, bütün ülke genelinde bir "silahlar sussun insanlar konuşsun" kampanyasına çevirip silahları susturarak kanı durdurmak için her türden girişime öncülük etmek biz yazarlara, Kürt-Türk tüm yazarlara bu yolda çağrı çıkarmak da arkadaşlarının içten desteğini alacağından kimsenin kuşku duyamayacağı siz Aziz Nesin'e düşüyor.

İki halk arasında koparılmak istenen bağı geliştirip pekiştirmek, tam bir barışçı dayanışmaya dönüştürmek için, önce aydınlar arası başlayan imza kampanyasını geniş yığınlara, imza atmasını bilmeyenlere parmak bastırmak biçiminde yaymak, bu yolda toplantılar gerekirse yürüyüşler, çeşitli sanat etkinlikleri düzenlemek, hemen yapılması gerekli eylem biçimleridir...

Sorunun nasıl çözüleceği üzerine hiç kimsenin elinde sihirli reçete yok bugün. Sorun karmaşıktır; çözüm yolu, ancak en geniş demokratik ortamda, özgürce tartışılarak bulunabilir. Salt böyle bir ortamın oluşması için düşünülmüş Kürt Sorunu Kurultayı'nı ikiyüzlülükle engelleyenlerin tarihsel sorumlulukları kendilerine bir kez daha anımsatılmalı, kurultayın yapılması için girişimler sürdürülmelidir.

Silahların hemen susması, işkencelerin, yasadışı baskıların durdurulması için, sorumlu tüm kurumlara topluca başvurular yapılmalı, kurum görevlileri, yarınki sorumlulukları konusunda ciddi biçimde uyarılmalıdır. Aynı uyarılar, aynı başvurular toplu biçimde hiçbir önyargıya yer vermeksizin savaşan Kürt önderliğine de yapılmalıdır. Günü geldi mi, dağda vuruşan gençlerimize giderek, onları silah bırakıp yurtlarında uygar, demokratik mücadeleye çağırmak da biz yazarlara düşen görevdir.

Sizin, tüm arkadaşlarımızın bu konuda çok daha değerli önerilerde bulunacağınıza inancımla sözü kesiyorum.

Düşünce yeteneği iyice körelmemişse, yapılmak istenenlerin ülkemiz için yaşamsal önemini, sıradan bir yönetici de kavrayacak durumda olmalıdır. Ama bu konuda iyimser olmak için hiç de çok neden yok ortada.

Söyleşilerimizde genellikle egemen olagelmiş gülmeceli biçemin etkisinden belki de, yazımı bir fıkrayla bitireceğim.

Temel, Amerika'da en yüksek yapının 120, katında, çevreyi kuşatmış sisi -Karadeniz özlemi olacak!- deniz sanıp kendini aşağı bırakıvermiş. Hızla inerken ellinci katta hemşerisi Dursun görmüş bunu. Şaşkınlıkla;

— Temel nasilsun? demiş.

— Şimdiluk iyiyim! demiş Temel de...

Amerikan sisini deniz sanıp kendini koyverenler de şimdiluk iyiler sayın Nesin! Tek başlarına atlamış olsalardı keşke...

Gerçek iyilik, sağlık dileklerimle.

Sevgi Desteği Gerekiyor*

Sağ olsun Akın Birdal, öylesine üstlendi ki, ara sıra karşıma dikilen sağlık sorunuma da, yorgunluğuma da bakmadan kalkıp gittim Diyarbakır'a, 21 Mart Nevruz Şenlikleri'ne katıldım; yaşamım boyu unutamayacağım bir gün yaşadım. Nice acılardan geçmiş yüz binlerce insanın kırsal düzlükte yakılmış koca ateş çevresinde, "BARIŞ", "KARDEŞLİK", "EŞİTLİK" diye haykırdığını düşünün! Geniş kesimi yakılan evlerinden, boşaltılan köylerinden sürgün edilmiş, dağda ya da "faili meçhul"lerle en yakınlarını, evlatlarını, kardeşlerini, sevgililerini, eşlerini yitirmiş acılı kişiler bunlar.

Yaşlı-genç kadınlar, erkekler, çocuklar, kucakta bebeler, genç kızlar, delikanlılar gene de kararmamış, sımsıcak yürek-

* *Radikal*, 21 Nisan 2001.

leriyle, "Burdayız, birlikte mutlu günler için sizleri bekliyoruz" diye Kürtçe, Türkçe çağrı çıkarıyorlar tüm ülkeye, bütün dünyaya. Ne yüce insan sevgisi, ne ruh soyluluğudur bu! Halaylar çekiliyor, Kürtçe, Türkçe türküler söyleniyor. Gözlerim doldu dolacak, güç tutuyorum kendimi. "İnsanlarda en ağır yasa - Düşmanı kardeş yapmalarıdır" diyor Eluard. Hele, egemen kara güçlerin ahmaklığı ile iğrenç çıkarların uyuşmasından yaratılmış, hiç de gerekli olmayan bir düşmanlıksa bu. İşte alanı kaplamış coşku dolu yüz binlerin ağır yasası bu "düşman!"ı kardeş yapmaları. "NE İNKÂR, NE AYRILIK" diye kocaman bir pano dalgalanıyor alanda. Halaylara tribündekiler de katılınca duramıyorum yerimde.

Küçüklüğümde, bayramlarda, mahallemizdeki Kürt çocuklarıyla çok oynadığımız "Lorke, lorke, lorke, lorke, hatuney lorke"yi duyunca gidiveren ayaklarımla yanımdaki Gülten Kaya'yı, Varlık Özmenek'i çekiyorum, biz de kalkıyoruz halaya. Dünya tatlısı Mıgırdiç Margosyan da halayın öte başında.

Bir acı daha çöküyor yüreğime, yöreme bakınca; edebiyat dünyasından yazar olarak, Kürt kökenlilerimiz de içinde, benimle Margosyan'dan, bir de her fırtınada deniz feneri gibi ışıyan Eşber Yağmurdereli'den başka kimse yok! Oysa yazar, çizer, düşünür, sinema, tiyatro, sanat, oyun çevrelerimizden tanınmış bir dünya kişiye çağrı çıkarılıp fakslar çekilmiş; ne yanıtları gelmiş, ne kendileri! Yakından, uzaktan tanıdığım saygıdeğer, sevgili yazar, sinema-tiyatro emekçisi, ressam, müzisyen, tüm yaratıcı emekçi arkadaşlarımız, düşünür dostlarımız, önce sizlere seslenmek gereğini duyuyorum.

Acılar içinde kana batırılmış milyonlar, yaraların sarılıp yepyeni bir kardeşlik döneminin açılması için yürekten ilgi bekliyor bizlerden. Böyle bir sevgi bağını sindiremeyenler, çıkarlarının bozulmasından korkup bu kan sürüp gitsin diyenler de var. Olacak da. Bizler, gerçek yurtseverler, insan

sevenler olarak kendimize yakıştırabileceğimiz yerlerimizi almakta daha da gecikirsek tarihe, halka karşı ağır biçimde sorumlu olmaz mıyız? Salt Nevruz'a katılmak da değil, Hakkâri'den Tunceli'ye, Kürt kardeşlerimizin yaşadığı tüm illere, ilçelere topluca gidip halka sevgi dostluk desteği götürmek, insanca bağlarla kaynaşmayı sağlamak, sesimizi çevremize etkili biçimde aymak da bizlere düşmez mi? Ülkemizin temel, yapısal sorunudur Kürt sorunu.

Bu sorun, eşit haklara dayalı gerçek kardeşlik ilkesine bağlı biçimde çözülmedikçe acılardan da kurtulamayız, ülkeye çökmüş öteki ağır sorunların üstesinden de kolay kolay gelemeyiz. Biricik yolu, gerçek demokrasi, gerçek özgürlük, gerçek eşitliktir bunun. Mutlu bir ülkeye açılmanın olmazsa olmaz anahtarları bunlar; vazgeçilmez koşul bu. Dışarlarda birileri istediği için değil, insanlarımız özlem duyduğu için kurulacaktır böyle bir ülke. Kürt halkı hazır buna. Tarihin bu ânında onların beklentilerini umutsuzluğa çevirmek ülkemize iyilik getirmez; bu önemli olguyu lütfen görmezden gelmeyelim! Nevruz'dan bir gün önce büyük bir salonda konuşma vardı. Kulağım iyi duymadığı için, konuşmacı arkadaşlara, "Ne söyleyeceğinizi biliyorum!" diye takılarak izin isteyip ayrıldım. Şöyle tek başıma kenti dolaşayım diyordum. Çağrılılarla ilgilenen Hanife öğretmen hemen gelip incelikle öneride bulundu: İzin verirsem Diyarbakırlı genç gazeteci arkadaş Salih Vural da gelecekti benimle.

Yalnız gezmeyi yeğlerdim ama üsteleyince anladım ki, sakıncalı buluyorlardı tek başıma dolaşmamı. Önce yadırgadım bir, Şehitlik'te sıra sıra kırmızı taşlı faili meçhul gömütlerini görünce yadırgayışımı yadırgadım! Türk olduğum için mi böyle bir olasılığı kendim için düşünmemiştim acaba? Bir adım önünü göremeyen çirkin kara güç Türk olanlara kıymıyordu çünkü! Vedat Aydın'ın alıp götürüldüğü apartman ka-

tını, Musa Anter'in öldürüldüğü sokağı, Polis Müdürü Gaffar'ın beş yardımcısıyla takır takır vurulduğu koca bulvardaki yeri gösterdiler. Ne yapanların bilinmezliği, ne de Hizbullah masalını yutmuyordu kimse. "Faili meçhul demek, faili devlet demektir" derdi Aziz Nesin. Herkes Aziz Nesin olmuş artık ülkede! Devlet de devletse, başta kendine zararlı bu maskaralığa kesin bir son vermeli değil mi?

Suçluluk duygusu. Yorulduğumu söyleyince otele bıraktı Salih arkadaşım. Biraz dinlenip indim resepsiyona. Gidip bir lokantada tek başıma yemek yemeyi aklıma koymuştum. Aslan Oteli'nin altındaki lokantayı salık verdiler. Sıcak, güneşli bir bahar günü. Sokakta, lokantada bakıyorum; tümüyle sımsıcak bizim insanlarımız. Hiçbir kötülük duygusu uğramıyor içime. Ama, duyduklarım, bildiklerimle yüreğim burkuluyor. Suçluluk duygusu çöküyor üstüme: Niye bunca yıl anlayışsız davrandık bu kadar yakınımızdaki, böylesine kardeş bir halka. Akşamüstü otelin önünde bekleşen arkadaşlara karışırken Gülten Kaya boynuma sarılıp ağladı ağlayacak uyarıyor beni, yalnız bir yere çıkmayayım diye. Öteki arkadaşlar da katılıyor uyarıya.

Şimdi, ey ülkemizi eşi görülmedik vatanseverlikle yöneten, pek ziyade saygıdeğer devlet, hükümet büyüklerimiz, benim gibi 82 yaşında bir Türk yazarının bile ülkesinde gezmesinden namuslu kişiler kaygı duyuyorlarsa, bu olgu sizlere bir şey söylemez mi? Siz de bilirsiniz ki, herkes sussa da tarih susmaz.

Ülkemizin içinde bulunduğu ağır koşullar, olan bitenler üzerinde titizlikle durup düşünmemizi zorunlu kılıyor. Ülkelerinde yaşayan halkların hakları konusunda tüm devletlerinsicilleri şu ya da bu biçimde lekeler taşır. İktidarı elinde tutanlarca devlet, baskı aracı niteliğiyle, bireylere karşı suç işlemeye yönelik bir kuruma kolayca dönüştürülebilmektedir. Halkların kendi haklarını savunma bilincinde olmaları bu yüzden zorunludur. Bu çatışmada ülke aydınlarının devletin baskıcı tutumuna karşı halklarının yanında yer almaları aydın olmanın ölçütü sayılmıştır...

Vedat Türkali

***

Bu topraklarda "aydın olmanın ölçütünü" hakkıyla ve layıkıyla icra etmiş olan usta edebiyatçı Vedat Türkali, bu kitabında Türkiye'nin yıllanmış ama hâlâ demokratik bir çözüme kavuşamamış Kürt meselesi hakkında söz alıyor: Demokrasi sorununun çözümünün Kürt meselesinin çözümünden, Kürt meselesinin çözümünün de demokrasi sorunun çözümünden geçtiğinin altını çizerek...

AYRINTI • TÜRKÇE EDEBİYAT
ISBN: 978-605-314-339-0
9 786053 143390
14 ₺